

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ

(MERSIN UNIVERSITY RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY)

KAAM

YAYINLARI

OLBA
VI

MERSİN
2002

KAAM YAYINLARI
OLBA
VI

©2002 Mersin/Türkiye
ISSN 1301-7667

OLBA dergisi hakemlidir ve
Üniversitelerarası kurul başkanlığının tanımladığı
hakemli dergi standardına uygun olarak,
Mayıs ve Haziran aylarında olmak üzere,
yılda iki sayı basılmaktadır

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya
edilemez. Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans
gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde
yada KAAM tarafından dağıtılan broşürlerde bildirilmiş olan
formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.
Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address
or brochures distributed by KAAM

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen
makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:
Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü
33342-MERSİN
TURKEY

DİĞER İLETİŞİM ADRESLERİ

Other Correspondance Addresses

Tel:00.90.324.361 00 01 (10 Lines)/162-163 or 372
Fax: 00.90.324.361 00 46

www.kaam.mersin.edu.tr
kaam@mersin.edu.tr

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-VI

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-VI

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Hayat ERKANAL
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Yıldız ÖTÜKEN

MERSİN
2002

*OLBA'nın basılması için vermiş
olduğu tüm desteklerden dolayı,
Mersin Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Uğur ORAL'a
teşekkür ederiz.*

OLBA VI
İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Serap Yaylalı-Engin Akdeniz (Lev. 1-34).....1 Aphrodisias Müzesi'ndeki Karahisar Buluntuları	1
Murat Arslan (Lev. 35).....41 The Impact of Galatians in Asia Minor	41
Serra Durugönül (Lev. 36-39).....57 Dağlık Kilikia ve Karpaz Bölgesi (Kuzey Kıbrıs) Antik Yerleşim Özellikleri	57
N. Eda Akyürek Şahin (Lev. 40-45).....71 Neue Motivbüsten Für Zeus Antigo(u)naos	71
Murat Özyıldırım (Lev. 46-47).....85 Antik Kaynaklarda Ainos	85

APHRODISİAS MÜZESİ'NDEKİ KARAHİSAR BULUNTULARI (Lev. 1-34)

*Serap Yaylalı **Engin Akdeniz

ABSTRACT

The 232 materials illustrated here were found at Karahisar Höyük in the Tavas Plain in southeast of the ancient city of Aphrodisias. More of these groups unearthed by a local landowner during the agricultural activities in 1983 and purchased by the Aphrodisias Museum, others also found same site during the salvage excavation made by Aphrodisias and Denizli Museum in 1985.

These finds can be paralleled in western Anatolian sites context (primarily at Troia, Kumtepe, Protesilaos, Yortan, Küçükhöyük Nekropol, Beycesultan, Kusura, Karataş-Semayük, Prehistoric Aphrodisias, Iasos) and Aegean island sites (especially Thermi in Lesbos). In our examination of these materials, the closest similarities can be found from the Late phase of Early Bronze Age I, II, III, but especially II of western Anatolia.

Bu çalışmada Güneybatı Anadolu'da, Tavas yakınlarında yer alan Karahisar Höyüğü'nden satın alma yoluyla Aphrodisias Müzesi'ne kazandırılan eserlerle, yine aynı höyükte 1985 yılında Aphrodisias ve Denizli Müzesi tarafından ortaklaşa yürütülen kazılarda çıkarılan prehistorik buluntular incelenmiştir. Aynı yerleşimde bulunan antik çağlara ait eserler ise çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Eserlerin önemli bir bölümü Aphrodisias Müzesi deposunda korunmakta, özellikle 1985 kazılarında bulunan az sayıdaki eser vitrinde sergilenmektedir. Eserlerin çok az bir kısmı Engin Akdeniz'in doktora tezine dahil edilmiş¹, bir kısmı yine onun tarafından yayınlanmış², geri kalan büyük grup ise daha önce yayınlananlarla birlikte ilk kez bu çalışmada ele alınmıştır.

Çalışmada tarihleme için önemli özelliklere sahip çanak çömlek örneklerinin Anadolu ve Ege Adaları'ndaki benzerleri mümkün olduğunca saptanmaya gayret edilmiştir. Çalışmanın en zor, belki de şanssız tarafı Karahisar eserlerinin büyük kısmının müzeye satın alma yoluyla kazandırılması, kazıdan çıkarılan eserlerin ise gerek yerleşimin yoğun bir şekilde tahrip olması, gerekse başka nedenlerden dolayı belirgin bir tabaka vermekten uzak olmasıdır. Dolayısıyla 'kontekst buluntu' kavramını Karahisar buluntularının değerlendirilmesi için yeterli derecede kullanma imkanı olmamıştır.

Karahisar'ın yakın çevresinde prehistorik kazı gerçekleştirilen tek yerleşim Aphrodisias'dır. Aphrodisias kazısı Büyük Menderes Havzası'nda Kusura ve Beycesultan'ın ardından prehistorik kültürleri incelemeyi amaçlayan üçüncü kazı olma özelliğine de sahiptir. Aphrodisias, Orta Büyük Menderes Havzası'nda, Dandalas Vadisi'nde Çaracasu'ya bağlı Geyre Beldesi'nin 1 km. doğusunda yer almaktadır (Fig. 233). Antik kent,

* Yrd.Doç.Dr.Serap Yaylalı, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, 09010, Aytepe, AYDIN.syaylalı@adu.edu.tr

** Yrd.Doç.Dr.Engin Akdeniz, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, 09010, Aytepe, AYDIN. eakdeniz@adu.edu.tr

1 E.Akdeniz, "Büyük Menderes Havzası'nın Demir Çağı Öncesi Kültürleri" başlıklı Doktora tezi Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı'nda Sayın Prof.Dr.Altan Çilingiroğlu'nun danışmanlığında yürütülerek Aralık 1999 tarihinde kabul edilmiştir.

2 Akdeniz 2001, 19 vd.; Akdeniz 2002.

Babadağ'ın (antik Salbakos) en yüksek tepesi olan 2308 m. yüksekliğindeki Akbaba tepesinin 13 km. güneybatısında kurulmuştur. Kent, denizden ortalama 600 m. yüksekliktedir. Aphrodisias'ın kurulduğu arazide iki yığma tepeden biri 24 m. yüksekliğindeki Akropolis, diğeri ise 13 m. yüksekliğindeki Pekmeztepe'dir. Höyük oluşumlu bu iki tepe de prehistorik yerleşime sahne olmuştur. Söz konusu arazide prehistorik buluntu veren üçüncü yerleşim Kuşkalesidir. Burası, Akropolis'in güneybatısında yer almakta olup diğer yerleşimler gibi bir yükseltiye sahip değildir. Aphrodisias'da ilk kazılar 1904 yılına uzanır. Ancak bu kazılarda yalnızca antik kalıntılar üzerinde durulmuştur. Prehistorya amaçlı kazılar ise 1966 yılında S. Page, 1967-1972 yıllarında B. Kadish, 1973-1974 yıllarında R. Marchese tarafından gerçekleştirilmiştir³.

Aphrodisias kazı ekibi tarafından Dandalas Vadisi'nde sürdürülen yüzey araştırmalarında da çok sayıda prehistorik yerleşim saptanmıştır. Yerleşimlerden bir kısmı düz yerleşim, bir kısmı ise höyük yerleşimidir. Bunlar, Aphrodisias'ın güney doğusunda, Karacasu-Tavas yolu üzerindeki Ataeymir, Çamarası Köyü'nün Evbasanlar Mevkii'ndeki Çamarası, Dandalas Vadisi'nde, Yenice Köyü'nün güneydoğusunda Dakyar Değirmeni, Karacaören Köyü'nün güneydoğusunda Gediz-Ören, Güzelköy'ün 3 km. kuzeyinde ki Güzelköy, Yenice'nin güney-güneydoğusunda, Aphrodisias'ın 26 km. kuzeybatısındaki Sünnetçi Tepesi'dir⁴. Ayrıca Akçay Irmağı'nın başlangıç noktasında Medet ve Solmaz A-B adında üç yerleşimden bahsedilmektedir⁵. Bunlardan Medet, Tavas'ın 8 km. güneybatısında, yöre halkı tarafından Medetköy olarak da anılan Medet Köyü yakınlarında, Solmaz A-B ise, Tavas'ın güneybatısında, Kale-Tavas karayolu üzerinde, aynı adla anılan köyün olasılıkla kuzey ve doğusunda yer almaktadır.

Karahisar Höyüğü, Tavas'a bağlı Karahisar Kasabası Kabakozlar Mevkii olarak adlandırılan, 11 pafta 928 ve 930 nolu parsellerdeki 2 parça halindeki tarlada yer almaktadır. Arazi sahibi Behçet Yetkin'in 1983 yılından itibaren Aphrodisias ve Denizli Müzeleri'ne çok sayıda prehistorik eser getirmesi üzerinde bu yerleşimde kazı yapılmasına karar verilmiştir. Karahisar Kazısı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 10.09.1985 tarih ve 8445 sayılı onayı ile, kadastro çalışmaları 22.10.1985-30.10.1985, kazı ise 04.11.1985-19.11.1985 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kazı ekibi Aphrodisias Müzesi'nden Müze Müdürü A.Semih Tülay'ın başkanlığında Akif Gabbardoğlu, Mustafa Baysal ile Denizli Müzesi'nden Ali Ceylan'dan oluşmuştur.

Höyüğün yer aldığı arazi uzun yıllar boyunca tarımsal faaliyetlere sahne olduğu için alçalarak günümüzde ova seviyesine kadar inmiştir. Kazı yapıldığı dönemlerde ise arazinin özellikle doğu kesimlerinde tahribat yoğun bir şekilde gözlemlenmiş, bu nedenle doğu kesimde çok kısa bir süre

3 Kazılar 1966'da Akropolis Trench 1-2 ve Kuşkalesi Trench 1, 1967'de ise Akropolis Trench 3, Kuşkalesi Trench 2 ve Pekmeztepe Trench 1'de gerçekleştirilmiştir. Joukowsky 1986a, 34.

4 Leurquin 1986, 729 vd. Bu yerleşimlerin bir kısmında bulunan prehistorik buluntular Aphrodisias Müzesi'ne satın alma yoluyla kazandırılmıştır.

5 Mellaart 1954, 192, Map 3,4; Lloyd-Mellaart 1962, 70; Joukowsky 1986a, 33, 34, Fig. 4; Marchese 1989, Fig.7.

çalışılarak esas kazı batıda gerçekleştirilmiştir. Bu alanda bile kazı başladıktan sonra ancak 1,30m.'ye kadar uzanan kesimin korunduğu anlaşılmış, bu seviyeden hemen sonra ana toprağa ulaşılmıştır.

Kazı yapılmadan önce arazi, 5x5m²'lik karelere bölünmüş bunlardan 12 adedinde (A10, A11, A12, A13, B10, B11, B12, B13, C10, C11, C12, C13) kazı sürdürülmüştür. Kazı yapılan alan, höyüğün kapladığı düşünülen arazinin ancak 1/7 sidir. Karahisar kazı raporlarında küp mezarlardan da bahsedilmektedir⁶. Ayrıca Aphrodisias Müzesi deposunda Karahisar'dan geldiği bildirilen ve mezar küplerine ait olduğu anlaşılan parçalar vardır. Dolayısıyla kazı sahasının bir bölümünün mezarlık olma olasılığı da söz konusudur. Bir kübün içerisinden hoker durumundaki cesedin yanısıra ölü hediyesi olarak konmuş gaga ağızlı iki kap, obsidyen ve çakmaktaşı eserler, çekirdek dilgiler, serpantin keskiner ve zımparataşından perdah aletleri ele geçmiştir. Yine kazı raporlarında küp gömülerin yanı sıra basit gömülerden de söz edilmektedir.

Karahisar Höyüğü'nün çok tahrip olması ve kazı yapılan alanların yetersizliği mimari konusunda fikir edinilmesini güçleştirmektedir. Kazı raporlarında 0,75-1 m. seviyelerinde sertleştirilmiş kerpiçten (?çamur) bazı döşeme kalıntıları ile A-12 ve B-13 açmalarında 1 m. seviyesinde kuzey-güney doğrultusunda uzanan küçük bir temel kalıntısının açığa çıkarıldığı yazılıdır.

Aşağıda ele alınan her eserin yanında müze envanter numarası ve katalog numarası birlikte verilmiştir. Çalışmanın hacminin büyümesi sebebiyle katalog kısmı çıkartılmıştır.

I-PİŞMİŞ TOPRAK ESERLER

IA-ÇANAK ÇÖMLEK

1-Depas Amphikypellon⁷ (Kat.No:4118) (Fig.1)

"Depas Amphikypellonlar" ilk olarak Troia Ilc tabakasında, çarkın kullanılmasından hemen sonra ortaya çıkmışlardır (Troia form A 45)⁸. Geniş bir coğrafyaya yayılmaları Erken Tunç Çağı III'de gerçekleşmiştir. Form ve bezeme özelliklerine göre birtakım gruplara ayrılan depasların bir grubu "Pisidya türü"dür. Karahisar depası da bu gruba girer. Pisidya türü depasların başlıca özelliği genellikle gri renkteki hamur, gri, siyah renk astarlı yüzey ve gövde üzerindeki oluk bezemedir. Bu özellikler Pisidya depaslarının metalik kapları taklit ettiği fikrini güçlendirmektedir⁹. Ancak Karahisar'ın yanısıra, Aphrodisias, Afyon ve Antalya depaslarında olduğu gibi kırmızı astarlı örnekler de vardır¹⁰. Oluklar genelde yatay olmakla birlikte dikey ve her ikisinin bir arada uygulandığı depaslar da bulunmuştur. Pisidya türü bazı depaslarda oluk bezeme uygulanmamış yüzey bezemesiz bırakılmıştır. Örneğin Troia, Samos-Heraion, Ilıca, Gordion,

6 Bülten 1985, 29 vd.

7 Karahisar depası konusunda ayrıntılı bir çalışmamız daha önce OLBA IV'de yayınlanmıştır. Buradaki bilgiler tamamen söz konusu yayından alınmıştır. Akdeniz 2001, 19 vd.

8 Blegen ve diğerleri 1950, 209, 230, Fig. 59a; French 1968, 53; Manning 1995, 83.

9 Schachner-Schachner 1996, 310.

10 Spanos 1972, DIII/40, Hüryılmaz 1996, 184.

Karataş, Gedikli, Zincirli ve Alacahöyük depasları sadece teknik özellikleriyle Pisidya türünde, fakat bezemesiz depaslardır¹¹. Kültepe¹², Eret¹³, Bozüyük¹⁴, Beycesultan¹⁵, Çivril¹⁶, Harmanören (Göndürle)¹⁷, Eskişehir'in kuzeyinde¹⁸ bulunan depaslar, Antalya Korkuteli yöresinden bulunduğu beyan edilen İzmir Müzesi'ndeki depas¹⁹ ve Antakya Müzesinde korunan geliş yeri belli olmayan²⁰ Pisidya türü depasların bezemesi ise tek yöndedir. Ayrıca, Kusura'da bulunduğu tahmin edilen ve Afyon Müzesi'nde korunan bir depas da üst kulp başlangıcından dibe kadar yatay oluklarla bezemiştir²¹.

Pisidya türü depasların bir diğer alt grubunu hem yatay hem de dikey oluk bezemenin birlikte uygulandığı örnekler oluşturur. Konumuz olan Karahisar depası da bu grup içerisinde değerlendirilebilir.. Bu depaslarda yatay oluklar genellikle kulpların gövdeyle birleştikleri kısma, dikey oluklar ise daha aşağıya yapılmıştır. Ancak bu gruba ait depaslar, diğerlerine oranla daha sınırlı sayıda bulunmaktadır. Yatay ve dikey oluk bezemenin birlikte kullanıldığı depaslar, Troia, Aphrodisias ve Tarsus-Gözlükule kazılarında ele geçmiştir. Ayrıca geliş yeri kesin olarak belli olmayan ve Antalya Müzesi ile Uşak Müzesi'nde korunan iki örnekle, yine Antalya-Korkuteli yöresinden geldiği beyan edilen, satın alma yoluyla İzmir Müzesi'ne kazandırılan depas benzer türdedir²².

Oldukça kalın bir gövde yapısına sahip olan Karahisar depası hafif dışa çekik ağız kenarlı ve düz diplidir. Ağız kenarının biraz aşağısından başlayan yuvarlak kesitli kulplar dibe doğru uzanarak dibin biraz üst kesiminde gövde ile birleştirilmiştir. Bezeme olarak gövdenin üst yarısında, ağız kenarının hemen aşağısında birbirine paralel uzanan altı adet yatay oluk ile bunların altına dikey oluklar uygulanmıştır. Yatay olukların kalınlığı 1-1,5 mm., dikey olukların ise 3-4 mm. arasında değişmektedir.

Karahisar depası gibi çift oluk bezemenin bir arada kullanıldığı depaslardan biri Troia'nın II d tabakasında bulunmuş olup gri hamurlu ve siyah-koyu kahverengi astarlıdır²³. Spanos eserin Pisidya türü depasların taklidi olabileceğini ileri sürer²⁴. Karahisar'ın çok yakınında yer alan Aphrodisias'da tabaka kazılarında ele geçen depas, bezemesiyle Karahisar

11 Spanos 1972, Taf.I

12 Öktü 1973, Lev.54, Ic-5.

13 Hüryılmaz 1996, 184, 185.

14 Körte 1899, 97, Lev. 64.1; Spanos1972, 100 D VIII/117.

15 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.52:21, Pl. XXVII/1-3.

16 Hüryılmaz 1996, 182, Şekil 4, Levha 7:e.

17Özsait 2000, 372, Res.5.

18 Körte 1899, Lev.III, 34.

19 Özkan 1999, 10, Res.16.

20 Spanos 1972, 100, DV III/117.

21 Spanos 1972, 93, DIII/39.

22 Özkan 1999, 10, Res.15.

23 Blegen ve diğerleri 1950, Lev.470, II-143.

24 Spanos 1972, 51, DI/03.

depasına benzer. Eser Akropolis Trench 3, Kompleks III-II'de bulunmuştur²⁵. Joukowsky'nin BA 4 olarak tarihlediği bu evre geleneksel kronolojide Erken Tunç Çağı IIIa'ya denk gelmektedir. Aphrodisias depası tıpkı Karahisar örneği gibi kırmızı astarlı olup benzer bezeme şekline sahiptir. Aradaki en büyük fark, Aphrodisias örneğindeki geniş bezeme alanıdır. Aphrodisias depasında gövde, yatay oluklardan meydana gelen üç ayrı bezeme alanı arasındaki iki dikey oluk alanından oluşur. İzmir Müzesi'nde korunmakta olan depasda da tıpkı Aphrodisias depasındaki gibi yatay oluklardan oluşan üç bezeme alanı içerisine dikey bezemenin uygulandığı iki alan yerleştirilmiştir. Dikey oluklar Karahisar depasından daha geniş ve uzundur. Üç depasın formları arasında da fark vardır. Aphrodisias depasında kulplar Karahisar depasına göre çok daha yukarıdan başlamakta ve dibe kadar uzanmaktadır. İzmir Müzesi'ndeki depasda ise kulplar Karahisar depasıyla yaklaşık aynı kesimden başlamakta, ancak Aphrodisias depasında olduğu gibi dibe kadar uzanmaktadır. Karahisar depası, Aphrodisias ve İzmir Müzesi'ndeki depaslara göre çok daha geniş bir gövde yapısına sahiptir.

Form ve bezeme şekliyle Karahisar depasına benzer bir başka örnek, Tarsus Gözlükule kazılarında bulunmuştur²⁶. Eser, Erken Tunç Çağı IIIc'ye tarihlenen 74 nolu mekanda ele geçmiştir. Geliş yeri kesin olarak belli olmayan, Pisidya türünde birer depas da Antalya ve Uşak Müzeleri'nde korunmaktadır. Ancak Antalya'daki depas Karahisar depasına göre daha ince ve uzundur²⁷. Sadece yatay ve dikey olukların bir arada kullanılmasından dolayı karşılaştırılabilir. Satın alma yoluyla Uşak Müzesi'ne kazandırılan bir depas Hüryılmaz tarafından yayınlanmıştır²⁸. Eser genel gövde yapısı ve kulpların duruşuyla Karahisar depasına benzer. Fakat bezemesi biraz farklıdır. Uşak depasında dikey oluklar hem alttan hem de üstten yatay oluklarla kuşatılmıştır. Aphrodisias ve Antalya depaları gövde yapıları ve bezemelerinin yanısıra tıpkı Karahisar depası gibi kırmızı, İzmir Müzesi'ndeki depas resimden anlaşıldığı kadarıyla gri, Uşak depası ise kırmızimsı sarı astarlıdır²⁹. Kulpların gövdeyle birleştikleri yerde yatay, daha aşağıda ise dikey oluklardan oluşan bezemeye sahip bir başka depas Afyon Müzesi'nde korunmaktadır³⁰. Spanos eserin Eğret'de bulunduğunu ileri sürer³¹.

Benzer örneklerden yola çıkarak Karahisar depasının en erken Erken Tunç Çağı IIIa'ya, en geç ise Erken Tunç Çağı IIIc'ye ait olduğu söylenebilir. Ayrıca bu depas, uzun yıllardır bu tür depasların Pisidya Yöresi'yle sınırlı bir form olduğu görüşünü değiştiren yeni buluntulardandır.

25 Podzuweit 1979, 151, Taf.6, A/c, tip 2; Joukowsky 1986a, Fig.325.3; 1986b, 589, Fig. 426/10.

26 Goldmann 1956, Fig. 285.722, 285.735a+b.

27 Mellink 1968, 132, Lev. 54, 4. Eserin Göller Bölgesi'nde bulunduğu öne sürülmektedir.

28 Hüryılmaz 1996, 183, ekil 5, Levha 7:f.

29 Hüryılmaz 1996, 183; Özkan 1999, 10, Res.15.

30 Schachner-Schachner 1996, 310

31 Spanos 1972, 96, DV 69, Dp.10.

2-Çift kulplu büyük vazolar (Kat.No:4420, 4325) (Fig.2-3)

Bu grupta incelenebilecek iki eser vardır. Bunlardan (Fig. 2), yayvan ağızlı, oldukça geniş, yüksek-yuvarlak omuzlu ve oval kesitli iki dik kulpludur. Yayvan ağız dışarıya doğru taşmaktadır. Omuzdan dışarıya uzanan iki kulbu vardır ve düzleştirilmiş diplidir. Diğerinin ise (Fig.3) ağız kısmının kırık olmasına karşın genel özellikleriyle bir önceki vazo ile benzer olduğu söylenebilir. Dolayısıyla iki vazo bir başlık altında değerlendirilmelidir. Her iki vazunun Batı Anadolu'daki benzerleri Yortan B sınıfı kapları arasında³², Troia Ilg³³ ve Poliochni'de³⁴ ele geçmiştir. Ayrıca İzmir Arkeoloji Müzesi'nde geliş yeri belli olmayan, satın alma yoluyla müzeye kazandırılmış bir örnek vardır³⁵. Kaniş³⁶ ve İnandıktepe'de³⁷ gibi bazı kazı sonuçları daha uzak bir coğrafyada ve biraz daha geç bir dönemde de bu vazoların kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. bu konu hakkında bilgi vermektedir. Karahisar vazolarında bir bezeme olmamasına karşın daha geç döneme ait olan bu Orta Anadolu vazolarının (ki bunlara genellikle "İnandık türü" denilir) bezemelerinden yola çıkarak kült amaçlı kullanıldıkları düşünülmektedir. Afyon Yanarlar'da Hitit dönemine tarihlenen mezarlıkdaki kazılarda da küp mezar içerisinden benzer bir vazo çıkarılmıştır³⁸.

Karahisar vazolarının hem Erken Tunç Çağı hem de Orta Tunç Çağı ve bazı örneklerle Geç Tunç Çağı vazolarıyla benzer olması belki de Karahisar'ın bulunduğu coğrafyadan kaynaklanmakta ve bu sayede çanak çömlek formları başta olmak üzere kültürel kontak bölgesi kavramını düşündürmektedir. Nitekim Karahisar, hem Batı Anadolu merkezlerine hem de Orta Anadolu merkezlerine neredeyse eşit uzaklıktaki bir coğrafi konuma sahiptir.

Elimizdeki bu gruba ait iki örnekten birisinde (Fig.2) boyun ve omuz bağlantısı ince bir yivle belirlenmiştir. Her ikisi de el yapımıdır. Astar boyası birinde kiremit kırmızısı (Fig. 2), diğerinde devetüyü (Fig.3) renginde olup perdahlıdır.

Kabın, geniş ve uzun silindirik boynu ve buna bağlı çok geniş ve yayvan ağız yanında karından kulbu İnandıktepe'nin kabartmalarla ve boya ile bezemeli karından dört kulplu büyük vazolarını anımsatmaktadır³⁹. Ayrıca Afyon-Yanarlar mezarlığında küp mezar içinde bulunan çift kulplu vazo ile -her ne kadar ağız örneğimizinki kadar çok yayvan ve geniş olmasa da- geniş yayvan ağız, yüksek-geniş silindirik boynu ve karından iki kulplu oluşu bakımından benzerlik gözlemlenebilmektedir⁴⁰.

32 Kamil 1982, Fig. 77:259.

33 Blegen ve diğerleri 1950, Fig.401:35.515 ve Fig.403:35.486.

34 Bernabo-Brea 1976, TAV CXCIC-CCI.

35 Özkan 1999, 5, Res. 1, İzmir'deki örnekte gövde üzerinde çok geniş bir alan kazıma bezemeyele süslenmiştir.

36 Özgüç 1999, Lev.Pl.67 la (ağız farklı).

37 Özgüç 1986, s.58, Lev.109/5 ve 110/1 boyun silindirik ve içbükeydir. (M.Ö.17. ve 15.yy.).Özgüç 1999, Lev.34/1, 35 İnandıktepe örneğinde 4 iri kulp vardır.

38 Emre 1978, 32; Lev.XXXVIII/1, Şekil 99.

39 Özgüç 1988, 15, res. 25-26, lev.35; Res.27, lev:36-41; Özgüç 1986, 58, Lev.109.5, 110.1.

40 Emre 1978, 32, Lev.XXXVIII.1, Şek.99.

Yukarıda değinilen İnanlık örneklerinin kült vazoları olması, Yanarlar'ın küp mezar içinde bulunması, örneğimizin de birlikte değerlendirildiği bu tür vazoların kültürel ya da ritüel maçlı kaplar olabileceklerini düşündürmektedir. M.Ö. 2. binyılın ilk yarısı ürünleri olan İnanlık ve Yanarlar örnekleriyle olan form yakınlığı, çalışma konumuz olan M.Ö. 3. binyıl Erken Tunç Çağı Karahisar örneklerinin erken örnekler olduklarını ve komşu bölge olan Orta Anadolu'da M.Ö.2. binyılda yaşamlarını devam ettirdiklerini göstermektedir.

Söz konusu geç örnekler dışında, daha batıda, İç Ege'nin kuzeydoğusunda yer alan çağdaşı Demircihöyük-Sarıket Erken Tunç Çağı mezarlığında ele geçen karından kulplu bir kapta da Karahisar örneğiyle ortak yanlar vardır. Boynunun fazla uzun olmayışı, ağzının fazla geniş ve yayvan olmayışıyla Karahisar örneğinden ayrılıyorsa da şişkin yuvarlak karnı, karından simetrik iki kulbu, kalın silindirik boynu, dışa çekik yayvan ağzıyla, formların ana yapısındaki benzerlikler yadsınamaz⁴¹. Aynı ana formun bir başka benzerini de yine çağdaşı Troia IIg⁴², Yortan⁴³ ve İzmir Müzesi çanak çömleği örnekleri arasında⁴⁴ bulabiliriz. Ancak bunlar, karında kulp yerine boynuz çıkıntı biçimli tutamakların yer alması, kalın silindirik boynun fazla uzun olmama ve yayvan ağzın da çok geniş olmaması şeklinde farklılık gösterirler.

Yukarıda yapılan değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere Karahisar örneğinin tam bir benzeri bulunamamakla birlikte, formun ağız kenarı, boyun, kulp gibi bazı öğelerindeki benzerliklere/uyumlara bakıldığında hem Batı Anadolu hem de İç Anadolu örnekleriyle ortak yanları olduğu gözlenmektedir. Ancak Karahisar örneklerinin çağdaşı olan Troia ve Yortan'ın yer aldığı Batı Anadolu'nun erken (M.Ö.2500-2300) örnekleriyle değil de daha geç (M.Ö. 2. binyılın ilk yarısı) İç Anadolu örnekleriyle uyumu daha belirgindir. Söz konusu formun Batı Anadolu'da benzerlerinin bulunamaması ya araştırmaların yetersiz olmasında ya da formun İç Anadolu olmasında aranmasının yanlış olmayacağı kanısındayız.

3-Tankardlar (Kat.No:4163, 4165, 4164, 4162, 4161) (Fig. 4-8)

Tankardlar, Ege Prehistorik kap repertuarının özel biçimlerinden biridir. Kazılarda çok da sınırlı olmamakla birlikte ender bulunan ve tarihlleme için önem taşıyan kaplardandır. Karahisar'da satın alma yoluyla müzeye gelen dört Tankard vardır.

Karahisar Tankardlarının bazı ortak özellikleri ve farklılıkları vardır. En büyük benzerlik formunda ve kapların astar rengindedir. Genel gövde özellikleri birbiriyle benzerdir. Ağız kenarı yuvarlaklaştırılmıştır. Halka şeklinde kulplar, boyundan başlayıp omuzun altında gövde ile birleşmektedir. Ancak Fig. 5 nolu Tankard, boynun oldukça alt kısmından başlayıp daha dar bir açı yaparak gövdeyle birleşmektedir. Yine aynı eserde,

41 Seeher 2000, Abb. 23.

42 Blegen ve diğerleri 1950, Fig.401.no:35,769, 35,35,515.

43 Kamil 1982, Fig.77'de 259.

44 Özkan 1999, 5, Res.1.

kulp en dikey noktasından aşağıya uzandığı kısımda düz bir profil sergileyerek köşe yapmaktadır. Fig. 4, 5, 8 nolu kaplarda kulp dışarıya doğru daha fazla çıkıntıyla uzanarak açı yapmaktadır. Fig. 6 ve 7 nolu eserlerde ise bu azalmaktadır. Taban hepsinde düzdür. Kapların yüzeyi gri-siyah astarlıdır.

İki örnekde bezemeye karşılaşılr. Bunlardan Fig. 4'de 7, Fig. 5'de ise 8 yiv bulunmaktadır. Boyundaki bezemeler Fig. 5'deki Tankard'da yaklaşık birbirine paralel iken Fig. 4'de bu paralellik olmayıp çizgiler biraz eğri durmaktadır. Fig. 4, basık ve küresel gövdeli, oldukça kalın ve yüksek boyunludur. Bu boyun konik bir şekilde yükselmektedir. Omuzla boyun arasında yuvarlak profilli küçük bir halka kulp mevcuttur. Boynun alt kısmında 7 adet yiv bulunmaktadır. Küçük ve hafif içbükey diplidir. Fig. 5'deki Tankard basık küresel gövdelidir. Boyun oldukça kalın ve konik şekilde yükselmekte, omuzla boyun arasında yuvarlak profilli küçük bir dikey kulp bulunmaktadır. Boynun alt kısmında 8 yiv yer alır. Eser, oldukça küçük ve içbükey diplidir. Fig. 6'da gövde basık ve üstten hafif kesik küresel formulu, ağız kenarı hafif dışa çekiktir. Boyun kalın ve oldukça yüksek, omuzla boyun arasında dik ve yuvarlak profilli küçük bir halka kulp mevcuttur. Boynun alt kısmında 5 adet yatay yiv bulunmaktadır. Küçük ve hafif içbükey diplidir. Fig.7, nolu Tankard da basık ve koni şeklinde gövdeye sahiptir. Boyun oldukça geniş ve yüksek konik şeklindedir. Omuz ile boyun arasında yuvarlak profilli dik bir halka kulp mevcuttur. Küçük ve hafif içbükey diplidir. Son Tankard örneğimiz olan Fig. 8 ise basık küresel gövdeli, oldukça geniş boyunlu, konik şekilde üste doğru genişleyen gövde yapısına sahiptir. Gövdenin alt kısmı ile boyun arasında yuvarlak profilli küçük dik bir halka kulp mevcuttur. Geniş diplidir.

Karahisar Tankardları, Troia'nın A39 formunu hatırlatmakta olup Troia tabaka III⁴⁵ ve IV⁴⁶ örnekleriyle benzerdir. Biraz daha farklı bir Tankard Iasos'da ele geçmiştir⁴⁷. İzmir Arkeoloji Müzesi'nde geliş yeri belli olmayan bir Tankard bulunmaktadır⁴⁸. Efe tarafından Küllüoba'da yapılan kazılarda da Tankardlara rastlanmıştır⁴⁹. Küllüoba Tankardları kazıcısı tarafından Erken Tunç Çağı II özellikleri taşıdığı şeklinde yorumlanmıştır. Ele geçtikleri alan da megaron kompleksinin bir üzerindeki evreye, Erken Tunç Çağı II'nin sonuna aittir. Küllüoba Tankardlarının yalnızca birisi Karahisar örneklerine benzemektedir. Ancak bu eserin de kulbunun gövde ile karnın alt kısmında birleşmesi sebebiyle bizim örneğimizden ayrılmaktadır. Karahisar Tankartında omuzdan ağıza kadar olan kısım oldukça uzundur. Oysa Küllüoba'daki eser kısa boyunludur. Renklerde ise farklılık vardır. Karahisar örneği siyah, Küllüoba'nınki ise kırmızıdır.

45 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.68 özellikle 33.242.

46 Blegen ve diğerleri 1951, Fig.160:F8-9.150, Fig.8.9.150.

47 Levi 1984, Fig. 130:129.

48 Özkan 1999, 12; Res.19

49 Efe 2000,122.

**4-Tek kulplu maşrapalar (Kat.No:4180, 4121, 4179, 4122, 4148)
(Fig.9-13)**

Bu maşrapalar, dışa çekik ağız kenarlı, yuvarlak ve geniş ağızlı, kısa ve geniş boyunlu, şişkin yuvarlak karınlı, düz ya da düzleştirilmiş dipli ve tek kulpludur. Yükseklikleri 5-8 cm. arasında değişen bu kaplar form bakımından bir önceki grup olan Tankardlara benziyor olsalar da boylarının onlara oranla çok daha küçük olmaları nedeniyle "tek kulplu maşrapalar" olarak ele alınmışlardır.

Gövde formları bakımından birbirlerine benzer olan söz konusu kaplar arasında sadece kulplarda farklılık gözlenir. Bunlardan ilki (Fig. 9), omuzdan başlayıp boyuna dayanarak ağız kenarına kadar dikey olarak yükseldikten sonra halka şeklinde dönüş yaparak karnın alt yarısında gövdeye birleşir. Diğer kulp örneği ise, boyunla omuzun birleşim noktasından başlar. Dışarıya doğru açılıp ilmek şeklinde kıvrım yaparak karnın alt yarısında gövdeye birleşir (Fig. 11, 12).

Bezeme olarak örneklerden bir tanesinde (Fig. 13) karnın üst yarısında yumru çıkıntı görülür. Eserlerin hepsi kiremit kırmızısı, perdahlı ve matdır. Bunlardan Fig. 9, küresel gövdeli, kısa ve geniş boyunludur. Ağız dışı çekilerek genişletilmiş eserde gövdenin ortasından başlayan kulp ağızla birleşerek boyna uzanmaktadır. Bu maşrapa, Aphrodisias BA 4 tabakalarından Trench 3 ve 4'deki örneklere benzemektedir. Ancak kulplar arasında bazı farklar göze çarpar⁵⁰. Özellikle kulp açısından benzer bir örnek Yortan'da (A sınıfı) bulunmuştur⁵¹. Fig. 10'dak, dışı uzatılmış ağız kenarlı, yarım küresel gövdeli, tek kulplu bu maşrapa Troia III form A32⁵² ve Troia IV form A 33⁵³ ile benzerdir. Fig. 11'deki maşrapa, basit küresel gövdelidir. Boyunda hafif bir daralmanın gözlemlendiği kap geniş ve uzun gövdeli, dışı çekik ağızlıdır. Maşrapa Aphrodisias BA 4 tabakalarından Trench 3 ve 4'deki örneklere benzemesine karşın, kulplar arasında bazı farklar göze çarpar⁵⁴. Özellikle kulp açısından benzer bir örnek Yortan'da (A sınıfı) bulunmuştur⁵⁵. Fig. 12'deki maşrapa, yarım küresel gövdeli, yuvarlak diplidir. Eserde omuzdan yukarıya doğru çıkıntı yapan yuvarlak kulp gövdenin alt kesiminde, dibe yakın bir noktada gövde ile birleşmektedir. Bu form, Troia tabaka II⁵⁶, III⁵⁷, IV'de⁵⁸ form A 39 olarak adlandırılmıştır. İasos'da⁵⁹ da benzer bir maşrapa bulunmuştur. Renfrew'e göre bu form Ege Erken Tunç Çağı II için tipik olup benzerleri Khalandriani (Syros), Girit

50 Joukowsky 1986a, Fig.331,332.

51 Kamil 1982, 92, Fig.36:113.

52 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 238.

53 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 187:1.

54 Joukowsky 1986a, Fig.331,332.

55 Kamil 1982, 92, Fig.36:113.

56 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 378:33.229.

57 Blegen ve diğerleri 1951, Fig.60: 33.144; Blegen ve diğerleri 1951, tabaka III, Fig. 69:34.403, 34.332, 34.381, 33.144, 33.178.

58 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 160:F8-9.150.

59 Levi 1984, Fig. 129

Lebena, Naxos, Panormos ve Lemnos Poliochni'de⁶⁰ ele geçmiştir. Fig. 13, oldukça küçük boyutlu bu tek kulplu maşrapada kulbun karşı kısmında memecik benzeri dekoratif bir çıkıntı yer almaktadır.

5-Testiler

Karahisar testilerinde ağız yapılarına göre "gaga ağızlı testiler" ve "düz-yuvarlak ağızlı testiler" şeklinde iki farklı ana grup belirlenmiştir. Ayrıca her iki grubun da kendi aralarında farklı tipler oluşturduğu gözlenmektedir.

5 A-Gaga ağızlı testiler (Fig.14-37)

Elimizdeki örneklerin, gaga şeklindeki ağızının uç kısmının "sivri" ve "kesik" biçimde bitirilişine göre "sivri gaga ağızlılar" ve "kesik gaga ağızlılar" şeklinde iki farklı tipe sahip olduğu görülmüştür.

A I- Sivri gaga ağızlı testiler (Kat.No:4158, 4439, 4177, 4176, 3801, 4156, 4438, 4160, 4295, 4320, 4169, 4170, 3803, 4440, 4166, 4441, 3802) (Fig.14-30)

Gaga ağızlı testiler içerisinde en büyük grubu oluşturan "sivri gaga ağızlı testiler" başlığı altında incelenebilecek 17 eser vardır. Ayrıntılarında bazı farklılıklar olsa da, yuvarlak karınlı, düz dipli, silindirik boyunlu, sivri gaga ağızlı ve tek kulplu oluşları ortak yanlarıdır.

Sivri gaga ağızlı testilerde gaga biçimli ağızın sivri olan uç noktası, boyun dik olarak yükselse de hiçbir örnekte tam dik olarak son bulmaz. Açı dereceleri az (Fig. 14) veya çok (Fig.15) olsa da mutlaka öne doğru eğimleri vardır.

Yükseklikleri farklı olan silindirik boyunlar, boyun yükseldikçe incelmekte (Fig. 13, 16, 17), kısalдықça da kalınlaşmaktadır (Fig. 18-22). Hatta yok denecek kadar kısalabilenleri de vardır (Fig. 24-28).

Çok sayıda olmamakla birlikte karında olduğu gibi boyunda da hamur yaşken yapılan bezeme görülmektedir. Bunlar yatay konumlu ve birbirine paralel düzenlenmiş yivli bezemelerdir. Söz konusu yivler, omuzun üst kısmından başlayan örnek (Fig. 18) dışında, diğerleri karnın boyunla birleştiği noktadan başlayarak farklı sayı ve yükseltide (Fig. 14-16, 19) devam eder. Yivlerin cetvelle çizilmişçesine düzgün olanlarının yanında (Fig. 14), düzgün olmayanları da vardır. Yivlerin araları biraz geniş (Fig. 15) ya da sık (Fig. 16) olabilmektedir.

Yuvarlak karınlarda şişkin kısmın boynun üst yarısında, ortasında ya da alt yarısında yer almasıyla karın yapısı küresel (Fig. 14), basık (Fig. 23), veya ovalimsi (Fig. 16) görünüm kazanabilmekte, ayrıca geçişlerin belirginleştirildiği örneklerde keskin (Fig. 24) olan ya da olmayan (Fig. 25) profillerin oluştuğu görülmektedir.

Karın yüzeyleri pek çoğunda bezemesiz olmasına karşın az sayıdaki (5 adet) örnekte hamur yaşken yapılan kabartma bezemeler de vardır. Bunlardan ilki karnın orta kısmına eşit aralıklarla yerleştirilen yumru çıkıntılardır (Fig. 18-19). Diğerleri ise karın yüzeyinde dikey ya da eğik konumlarda yerleştirilen farklı sayı ve genişlikteki şerit biçimli kabartma (Fig. 24, 22) bezemedir. Kabartma bezeme dışında tek bir örnekte kazıma bezeme

uygulanması görülmektedir (Fig. 16). Burada ince bir uçla kazınarak yapılan birbirine paralel dört sıra yiv, dikey konumlu olarak boynun omuz birleşiminden karnın alt yarısında doğru uzanmaktadır. Aynı bezemenin kulbun altından da tabana doğru uzandığı görülmektedir.

Kulpların çoğu ağız kenarına bitişik olarak başlayıp (Fig. 14, 16-17, 21) karnın üst yarısında, dört örnekte ise farklı olarak kulp, boynun ortasından başlayıp (Fig. 15, 18-20) yine karnın üst yarısında son bulur. Ancak az sayıda da olsa karnın ortasında profil veren kısmına bağlanan örnekler de vardır (Fig. 24-26).

Kulp formlarında burma (Fig. 16-17, 19, 21), halka (Fig. 13, 22, 26, 28), yivli (Fig. 24) ve hafif yassılaştırılmış halka (Fig. 27, 29) şeklinde farklı biçimlerin uygulandığı görülmüştür. Bunlardan burma kulp, Erken Tunç Çağı'nda yaygın olarak kullanılan ve Orta Tunç Çağı'nda da kullanımı devam eden sevilen bir kulp türüdür.

Sivri gaga ağızlı testilerin tümünün tabanları düz ya da düzleştirilmiştir. El yapımı olmaları nedeniyle simetrisinin sağlanamadığı bazı örnekler tabanları üzerinde düzgün duramazlar (Fig.29). Örneklerden birisinde (Fig. 19) Erken Tunç Çağı karakteristiği olan 3 konik ayak vardır.

Fig.14'daki testi, genel özellikleriyle Beycesultan tabaka XIV'deki form 8'e⁶¹ benzemesine karşın Fig. 14, daha uzun boyludur. Bu eser, Kamil'in çalışmasında Yortan'ın C grubu malları arasında yayınlanan testileri hatırlatmaktadır⁶². Yortan'da da kulp, Karahisar testisinde olduğu gibi omuzdan ağıza uzanmaktadır. Aslında Yortan A grubu malları arasında da benzer bir testi bulunmasına karşın bu testide kulp, ağızın biraz daha aşağısından başlamaktadır⁶³. Aynı şekilde yine Yortan'da bulunan, fakat gaga ağızın ince-uzun olmadığı bir testi vardır⁶⁴. Troia'da bu form Troia B 20 tipi olarak II tabakada Erken Tunç Çağı II'den sonra ortaya çıkar ve V. tabakaya kadar devam eder⁶⁵. Ayrıca Schliemann da yaptığı kazılarda üçüncü ve dördüncü şehirde bu tür testilerin bulunduğunu bildirmiştir⁶⁶. Karataş Semayük'de de bu formda çok örnek ele geçmiştir⁶⁷. Semayük testilerinin farklı bir özelliği kırmızı perdah üzerine beyaz boya bezeme yapılmış olmasıdır.

Fig.15 nolu testi, Beycesultan'ın XII, XI ve X tabakasındaki testilere benzemektedir⁶⁸. Biraz farklı özelliklere sahip olmasına karşın Küçükhöyük Mezarlığı'nda bulunan ve Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenen bir testi ile de karşılaştırılabilir⁶⁹.

61 Lloyd-Mellaart 1962, Fig. P.39:3,6 ve 9.

62 Kamil 1982, Fig. 80 no. 276, Fig. 81:279.

63 Kamil 1982, Fig.67:221, Pl.XIII/221

64 Kamil 1982, Pl.XIX/36

65 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 72:33.154 ya da 33.179.

66 Schliemann 1881, üçüncü şehirde bulunmuş örnek no. 360-363, dördüncü şehirde bulunmuş örnek no. 1149, 1151 ve 1154.

67 Mellink 1965, Pl.61, Fig.13,14.

68 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.48:9,10;49:1,9.

69 Gürkan-Seeher 1991, 84; Abb.16/1.

Fig. 16 ve 17 nolu testiler diğerleriyle genelde aynı özelliklere sahip, ancak boyun bezemesi başta olmak üzere bazı farklılıkların görüldüğü iki testidir. Bu testiler basık küresel gövdeli, ince-uzun boyunlu ve düzleştirilmiş diplidir. Fig.16'da omuz üzerinde korunmuş olan küçük kısımdan ağız kenarından başlayan kulbun omuz kesiminde gövde ile birleştiği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Fig. 16'da da benzer bir kulbun varlığı düşünülebilir. Fig. 17'de boyun ve gövde olmak üzere iki alana bezeme uygulanmıştır. Boyundaki alan birbirine paralel dokuz yivden; gövde üzerindeki alan ise, birbirine paralel, fakat kap gövdesine dikey dört yivden meydana gelmiştir. Fig. 16'da ise boyun kısmında yedi yiv bulunmaktadır. Fig. 16 ve 17'nin birçok özelliği benzer olmasına karşın boyundan ağıza uzanan kesimde ve gaganın yapısında bazı farklılıklar da vardır. Fig. 17'de boyundan ağıza uzanan profil çok küçük bir çıkıntı dışında neredeyse düzdür, Fig.16'da ise omuzdan itibaren ağıza doğru genişlik artmaktadır. İnce-uzun sivri gaga ağızın uç kısmı da Fig. 16da aşağıya doğru belirgin bir şekilde indirilmiştir. Fig. 16 ve 17 nolu örneklerin genel gövde yapılarıyla benzerleri Beycesultan'ın XII, XI-X tabakalarında (form 15)⁷⁰ ve Troia IV'de⁷¹ bulunmuştur. Fig. 19 nolu testi, Beycesultan'ın XII, XI ve X tabakasındaki testilere benzemektedir⁷². Biraz farklı özelliklere sahip olmalarına karşın Küçükhöyük Mezarlığı'nda bulunan ve Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenen bir testi ile de karşılaştırılabilir⁷³. Fig. 20 ve 21 nolu testiler birlikte ele alınabilir. İki testi arasındaki en büyük fark, Fig. 20 üç ayaklı olmasıdır. Fig. 21 küresel gövdeli, boyundan omuza uzanan tek kulpludur. Akıtıç kısmının bulunduğu gaga yan tarafa doğru kaymış, ortalanmamıştır. Oldukça küçük boyutlardaki üç ayağa sahip olan Fig. 20 nolu testi genel form özellikleriyle Fig. 21 ile benzer olmasına karşın kulp biraz daha aşağıdan başlamakta ve gövdeden omuz-boyun arasına uzanmaktadır. Gaganın uç kısmı belirtilmemiş, çok hafif bir şekilde uzatılmıştır. Gövde üzerinde üç küçük kabartma-yumru bezeme bulunmaktadır. Boyunda ise çok belirgin olmayan, birbirine paralel uzanan, genişlikleri ve uzunlukları farklı beş yiv mevcuttur.

Fig. 20 ve 21 nolu testiler Beycesultan'ın XV (üç ayaklı)⁷⁴, XV (ayaksız)⁷⁵, XIV⁷⁶ ve XI⁷⁷, Kumtepe IC1⁷⁸, Kumtepe IC2⁷⁹, Protesilaos

70 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.48:17,23,9,10, 49:1,9.

71 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 238:B 20.

72 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.48:9,10;49:1,9.

73 Gürkan-Seeher 1991, 84; Abb.16/1.

74 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P. 32:1,2,3.

75 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.31:4,9 (üç ayaklı).

76 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P. 40:3,4,5,6.

77 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P. 49:1.

78 Sperling 1976, Pl. 78, no.721, 722.

79 Sperling 1976, Pl. 78, no.816, 817, 818.

(Karaağaçtepe)⁸⁰, Thermi Town I⁸¹, Town II⁸², Town III⁸³, Town IV⁸⁴, Troia Ia⁸⁵, Ib⁸⁶, Ic'nin⁸⁷ B 13 ve 20 formu ile benzerdir. Troia II ve III'de B 17 olarak devam eden forma ait örnekler IIg⁸⁸ ve III'de⁸⁹ de bulunmuştur. Yortan'da ise A sınıfı içerisindeki bazı kapları hatırlatır⁹⁰. Ancak Yortan'da özellikle bezemeli örnekler ele geçmiş olup bunların boyutları Karahisar testilerine göre çok kısadır. Yine Kamil'in yayınladığı, fakat geliş yeri belli olmayan testilerden birisi de Karahisar örnekleriyle genel olarak karşılaştırılabilir⁹¹. Ancak bu testi de Karahisar testisinden daha kısadır. Gövde üzerinde boya bezeme uygulanmıştır.

Fig. 22 nolu testi, küresel gövdeli, sivri dipli, omuzdan ağıza uzanan burma şeklinde tek bir kulba sahiptir. Esere adını veren gaga ağız basit bir şekilde bırakılmıştır. Bu testi, Beycesultan tabaka XVI⁹², XIV⁹³, Troia IV⁹⁴, Thermi Town II⁹⁵, Protesilaos (Karaağaçtepe)⁹⁶ örneklerine benzemektedir. Ayrıca Yortan A sınıfının bazı testilerine de benzemekle birlikte Yortan testilerinin bazısı iki kulplu, emzikli ya da düz diplidir⁹⁷. Küçükhöyük Mezarlığı'nda Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenen eserler arasında benzer türde iki testi bulunmaktadır⁹⁸. İzmir Arkeoloji Müzesi'nde de benzer türde, geliş yeri belli olmayan bir testi vardır⁹⁹.

Fig. 23 nolu testi geniş gaga ağızlı, küresel gövdelidir. Ağız kenarından çıkan kulp karında gövdeyle birleşmiştir. Eserin boyutu testicik denilebilecek derecede küçüktür. Gövde üzerinde iki kuşak halinde kabartma bezeme uygulanmıştır. Beycesultan tabaka XIV form 9¹⁰⁰, Kusura B¹⁰¹, Troia IIg form B 17¹⁰² ile benzerdir. Yortan A grubu malları arasında biraz farklı

80 Demangel 1926, 39,55,57, Fig. 46, Fig.69, Fig. 72.

81 Lamb 1936, Pl. XXXV, no. 18,

82 Lamb 1936, Pl.VIII, no. 70.

83 Lamb 1936, Pl.XII no. 233, Pl.XII no. 288.

84 Lamb 1936, Pl.XXXVI no.327, Pl.XXXVI no. 328, Pl.XXXVII no. 413.

85 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 228: 36.735, 36.843.

86 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 228: 36.760.

87 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 228: 36.641; Fig 228: 37.1137.

88 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 388: 35.575; Fig.388: 35.513; Fig. 388: 35.429.

89 Blegen ve diğerleri 1950, Fig.70: 34.278.

90 Kamil 1982, Fig. 39:140, Fig. 40:144,145,146, Fig. 41:148,149. Özellikle Fig.P.40:144 Karahisar testileriyle yakın benzerdir.

91 (Brussell, Musees Royaux d'Art et d'Historie (Cinquantenaire), Inv.P.6.51.1.10), Kamil 1982, Fig.94:25.

92 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.25:8.

93 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.39:6.

94 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 185:33.189.

95 Lamb 1936, Pl.X, no.141.

96 Demangel 1926, Fig. 72.

97 Kamil 1982, Fig.39:141, 65:218 (emzikli), 66:219 (düz dipli).

98 Gürkan-Seeher 1991, 84; Abb.11/2,3.

99 Özkan 1999, Kap No:23, Res.13, Env.No:495-6-971

100 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.40:4-6.

101 Lamb 1937, Pl. VII:8.

102 Blegen ve diğerleri 1950, özellikle 35.575

özellikteki testiler¹⁰³ ancak B grubu malları arasında¹⁰⁴ gerçek benzerleri bulunmuş, ayrıca ağız kısmı farklı bir örnek İasos'da¹⁰⁵ ele geçmiştir. İzmir Arkeoloji Müzesi'nde de geniş gaga ağızlı bir testi korunmaktadır¹⁰⁶. Eserin geliş yeri bilinmemektedir.

Bunlardan Fig. 24 nolu testi basit gaga ağıza sahip olmasına karşın özellikle gövde yapısıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Oldukça geniş gövdeli, basık küresel formu, kısa ve geniş boyunlu eser omuzla dudak arasında geniş ve kalın bir kulba sahiptir. Benzerleri İasos'da¹⁰⁷ ve Yortan A sınıfı buluntuları arasında¹⁰⁸ bulunmuştur.

Fig. 25 nolu eser ise Beycesultan tabaka XV¹⁰⁹, Kusura B¹¹⁰ ve Yortan'daki¹¹¹ testilerle benzerlik göstermektedir. Fig. 27 nolu eser Beycesultan tabaka XVI¹¹² ve XVI'daki¹¹³ form 6, Kusura B¹¹⁴ ve Troia tabaka IV¹¹⁵ örnekleriyle benzerdir. Fig. 28'in benzeri Beycesultan tabaka XVI'da¹¹⁶, Fig. 29'un ise, Beycesultan tabaka XVI¹¹⁷, Kusura B¹¹⁸, Kusura mezarlık¹¹⁹ ve Troia III¹²⁰ örnekleriyle benzerdir.

5 A II-Kesik gaga ağızlı testiler (Kat.No:4340, 3851, 4157) (Fig.31-33)

Bu grup üç örnekle temsil edilmektedir. Sivri gaga ağızlı testilerden farkları sivri gaga ucunun düz olarak kesilmiş olmasıdır. Sivri gaga ağızlı olanlara oranla çok az sayıda (3 adet) örneğimiz varsa da hem tam ve sağlam olmaları, hem de sivri gaga ağızlulara benzerlikleri sebebiyle kesik gaga ağızlı testilerin özelliklerini kolaylıkla tanıyabiliyoruz.

Bu testilerin yükseklikleri değişken olan, dik duran silindirik boyun bitiminde yer alan gaga biçimli ağızın düz olarak kesilmesiyle ağız geniş bir görünüm kazanmıştır. Boynun dik olmasına karşın ağız öne doğru az da olsa daima eğimlidir. Karın yuvarlak olup şişkinliğin üst, orta ve alt yarıda olması durumuna bağlı olarak küresel ya da ovalimsiye benzer farklı bir görünüm sergilemektedir. Tabanları düz ya da düzleştirilmiş veya yuvarlaklaştırılmıştır.

103 Kamil 1982, 92, Pl. VII:114, Fig.36:114.

104 Kamil 1982, Fig. 78:264.

105 Levi 1984, Fig.3:22.

106 Özkan 1999, 14, Kap No:24, Env.No:973-6-80

107 Levi 1984, Fig. 130:127-128.

108 Kamil 1982, Fig.49:181, sadece gövde açısından benzerleri için Fig.50:183.

109 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.31/1, 31/10, 25:1,2,12.

110 Lamb 1937, Pl.VII/7,9.

111 Kamil 1982, Fig.44:160.

112 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P. 22:12.

113 Lloyd-Mellaart 1962, 25:1, ayrıca form 7 Kusura cups, Fig.P. 25:1-4.

114 Lamb 1937, Pl.VII:1,3,6; Lamb 1938, 243, Res.3,4, Pl. LXI:4,8.

115 Blegen ve diğerleri 1951, Fig.159:32.54, 37.876.

116 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P. 25:1.

117 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.25:1.

118 Lamb 1937, Pl.VII:2,4.

119 Lamb 1937, Pl.X:11.

120 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 60:33.144.

Kesik gaga ağızlı testilerin her üçü de tek kulpludur. Kulpların sivri gaga ağızlılarda olduğu gibi hem ağız kenarından başlayanları, hem de boynun ortasından başlayanları vardır. Her üçü de karnın üst yarısında gövdeye birleşerek son bulur.

Yuvarlak halka biçimli kulpların sivri gaga ağızlı örneklerin kulplarından tanıdığımız burmalı ya da yivli bezemeli yoksa da, bu kesik gaga ağızlı testi kulplarında bezemenin uygulanmadığından değil sadece elimizde çok az sayıda örnek olmasındandır. Sayı çoğaldıkça bezemeli kulplarla karşılaşılması kaçınılmazdır. Bezeme olarak sadece örneklerden birisinde gaga ağızın ucuyla aynı doğrultuda, omuz üzerinde, sivri gaga ağızlılardan tanıdığımız kabartma-yumru bezeme görülür.

Eserlerden Fig. 31'deki testi kahverengimsi devetüyü hamur renginde yüzeyli, astarsız, perdahlı, mat; Fig. 32'deki yine aynı renk hamur renginde yüzeyli, perdahlı; Fig. 33'deki testi ise kırmızı yüzeylidir. Fig. 31 nolu testi kesik gaga ağızlı, küçük gövdelidir. Bu testinin benzeri iki testi Aphrodisias Pekmez Trench 2'deki pithos gömünün içerisinde ele geçmiştir (Env.No:1579.I ve III)¹²¹. Aphrodisias'ın bu iki testisi BA3'e yani Batı Anadolu Erken Tunç Çağı II-III'e tarihlendirilmiştir. Ancak Aphrodisias testilerinden ikincisi biraz daha sivri gagalı, olasılıkla emziklidir. Joukowsky, eğri kesilmiş gaga ağızlı testilerin Batı Anadolu'daki yayılımını Yortan etkisi olarak göstermektedir. Yortan A örnekleri biraz daha farklı özelliklere sahiptir. Bunlar, farklı kulplu¹²², beyaz boyalı ve aynı zamanda kabartma bezemeli¹²³ veya sadece kabartma bezemeli¹²⁴. Biraz daha geç örnekler Yortan C sınıfı malları arasında yer almaktadır¹²⁵. Benzer iki testi Beycesultan'da tabaka XV, XIV ve XIII'de de bulunmuştur¹²⁶. Beycesultan XIII. tabaka örneği üç ayaklı olmasına karşın ağız ve gövde özellikleriyle benzerdir. Küçükhöyük Mezarlığı'nda ağız kenarındaki farklılığa karşın genel gövde yapısıyla Fig. 31 nolu testiyi benzer bir testi ele geçmiştir¹²⁷. Ancak kulp, Karahisar testisinin aksine ağızdan başlamamaktadır. Küçükhöyük testisi Erken Tunç Çağı II'ye tarihlendirilmiştir.

Fig. 32 ve 33 nolu testiler, kesik gaga ağızlı, uzun-kalın boyunlu, ağız kenarının biraz altından başlayıp omuz kısmında gövde ile birleşen kulplu iki testiden Fig. 32 yuvarlak, Fig. 33 ise düzleştirilmiş diplidir. Fig. 33, belirgin bir şekilde dibe doğru gittikçe genişleyen küresel gövdeli olmasına karşın Fig. 32, düzleştirilmiş dibinin de verdiği özellikle küreselliğini fazlasıyla kaybetmiştir. Fig. 32'de omuzda tek yumru bezeme görülmektedir.

121 Joukowsky 1986a, Fig.343:2,3

122 Orthmann 1966, Abb4/26.

123 Kamil 1982, Fig. 51:186.

124 Kamil 1982, Fig. 52:187,188, Fig. 54:192.

125 Kamil 1982, 109, Pl. XVI/281.

126 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.31.5; Fig.P.39:5,13. Fig.P.45:4.

127 Gürkan-Seeher 1991, 84; Abb.19/4.

Fig. 33 nolu testi Erken Tunç Çağı II'ye ait bir form olup gelişimini Erken Tunç Çağı I de göstermiştir. Beycesultan'ın XVI¹²⁸, XV¹²⁹, XV (üç ayaklı)¹³⁰ XIV¹³¹ ve XII¹³² tabakalarındaki form 15, Kumtepe IC1¹³³, Kumtepe IC2¹³⁴, Protesilaos (Karaağaçtepe)¹³⁵, Thermi Town I¹³⁶, III¹³⁷, IV¹³⁸ ve Troia'nın Ia¹³⁹, Ib¹⁴⁰, Ic¹⁴¹, tabakalarındaki form B13 ve B20 örneklerine benzer. Aynı form Troia IIg¹⁴² ve Troia III'de¹⁴³ de B 17 olarak devam eder. Yortan'da A sınıfı malları arasında¹⁴⁴ ve Karataş Semayük'de benzerleri ele geçmiştir¹⁴⁵. Ayrıca, Yortan A sınıfı örnekleri arasında bulunan gövdesi yumru bezemeli, dar açılı kulplu testi genel gövde özellikleriyle karşılaştırılabilir¹⁴⁶. Ancak Yortan'daki testinin gagası daha diktir. Fig. 32 nolu testi ise Beycesultan tabaka XV ve XIV örneklerine benzemektedir¹⁴⁷.

5 B. Yuvarlak ağızlı testiler: (Kat.No:4168, 4159, 4178, 4341) (Fig.34-37)

Bu grupta dört örnek vardır. Bunlar, yuvarlak ağızlı, dışa çekik ağız kenarlı, yüksek boyunlu, düz dipli ve boyundan omuza tek kulplu oluşlarıyla birbirlerine benzemektedirler. Yuvarlak karın, şişkin (Fig. 35, 37), basık küresel (Fig. 36) ya da ovalimsi (Fig. 34) olabilmektedir.

Hepsi de boyundan başlayıp omuza birleşen kulplardan yassı-şerit biçimli olan bir adet örnek (Fig. 37) dışında diğerleri halka şeklinde kesitlidirler (Fig. 34, 35, 36). Tek örnek olan yassı-şerit kulbun dış yüzünde birbirine paralel, eğik konumlu derin yivlerle oluşturulan kabartma görünümlü bezeme vardır. Ayrıca bu kulbun üst kısmında Erken Tunç Çağı da yaygın kullanımı olan küçük-yumru çıkıntısı vardır. Aynı kaptaki karnın üst yarısında da üst üste yerleştirilmiş benzer iki yumru çıkıntısı daha vardır. Boyun-omuz geçişlerinin yivle belirtildiği örnekler de görülür (Fig. 36, 37). Eserlerden Fig. 34'deki testi kırmızımsı devetüyü/mat; Fig. 35'deki testi

128 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.25:1, 2, 12.

129 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.32:1, 2, 3.

130 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.31:4, 9.

131 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.40:3, 4, 5, 6.

132 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.49:1.

133 Sperling 1976, Pl. 78, no.721, 722.

134 Sperling 1976, Pl. 78, no.816,817,818.

135 Demangel 1926, 39,55,57, Fig. 46, Fig.69, Fig. 72.

136 Lamb 1936, Pl. XXXV, no. 18, Pl.VIII, no. 70.

137 Lamb 1936, Pl.XII no. 233, Pl.XII no. 288.

138 Lamb 1936, Pl.XXXVI no.327, Pl.XXXVI no. 328, Pl.XXXVII no. 413.

139 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 228: 36.735, Fig. 228: 36.843.

140 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 228: 36.760.

141 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 228: 36.641, Fig. 228: 37.1137.

142 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 388: 35.575, Fig. 388: 35.513, Fig. 388: 35.429.

143 Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 70:34.278.

144 Kamil 1982, Fig. 37:132, 39:140, Fig. 40:144, 145, 146, Fig. 41:148,149, Fig.42:153, Fig.43:155, 44:159

145 Mellink 1964, Pl.81, Fig.23; 1965, Pl.60; 1967, Pl.83, Fig.48; 1968, Pl.84, Fig.34; 1969, Pl.73, Fig.9.

146 Kamil 1982, Fig.36:121.

147 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P. 32:3, 6, Fig.P.39:6.

kırmızı/mat, Fig. 36'deki koyu gri/mat, Fig. 37'deki ise kırmızı/mat astarlıdır.

Yuvarlak ağızlı testiler, önemli sayıda örnek ele geçmesine karşın gaga ağızlı testilere kıyasla Batı Anadolu'da Erken Tunç Çağı'nda onlar kadar sık rastlanan bir kap formu değildir. Bu testilerden Fig. 34 nolu testi dışındaki testilerin benzerleri Batı Anadolu ve Ege Adaları'ndaki çok sayıdaki merkezde ele geçmiştir. Fig. 34'ün benzeri sadece Aphrodisias kazılarında bulunmuş olmasına karşın, tabaka kazısında ele geçmesi tarihleme açısından büyük önem taşımaktadır. Testi, Batı Anadolu Erken Tunç Çağı III'e denk gelen BA4 tabakasına aittir¹⁴⁸. Fig. 35 nolu testinin ağız kısmı kırılmış olmasına karşın Yortan A sınıfı malları arasında bulunan, tıpkı Karahisar testisi gibi ağız kısmından kırık testiden yola çıkarak ağız kısmının eğri kesilmiş gaga ağız şeklinde olduğu söylenebilir¹⁴⁹. Fig. 36 nolu testinin de ağız kısmı ve omuzdan yukarıya doğru uzanan kulbu tıpkı Fig. 35 nolu testide olduğu gibi kırıktır. Küresel gövdenin orta kısmı dışa çıkıntılıdır. Eser hafif düzeltilmiş yuvarlak dibe sahiptir. Ağız kısmı kırık olmasına karşın testinin genel gövde özellikleri Batı Anadolu'nun Erken Tunç Çağı II-III örneklerine benzemektedir. Fig. 37 nolu dışa çekilmiş ağız kenarlı, küresel gövdeli, geniş ve uzun boyunlu testi, gövdeden boyuna doğru uzatılmış ve kazıma çizgilerle burma kulp haline getirilmiş tek kulba sahiptir. Kulbun üst kesiminde bir, gövde üzerinde ise iki tane küçük yumru bezeme bulunmaktadır. Kap, genel gövde yapısıyla çift kulplu kavanozları hatırlatmakla birlikte, tek kulba sahip olmasıyla kavanozlardan ayrılır. Eser, Beycesultan tabaka VII'deki Askosu¹⁵⁰ ve Aphrodisias BA4-MBA arasındaki testiye hatırlatmaktadır¹⁵¹. Ancak Aphrodisias testisinde gövde yumru bezemelidir. Troia III¹⁵² ve Troia IV'de¹⁵³ de benzerleri bulunmuştur. Ayrıca genel gövde yapısıyla Iasos¹⁵⁴ testisiyle de karşılaştırılabilir.

6-Bileşik kaplar

6A-Ayaklılar (Kat.No:4323, 4421) (Fig.38-39)

6B-Ayaksızlar (Kat.No:4324) (Fig.40)

Küçük çanak ya da çömleklerin ikili (Fig. 40) ve üçlü (Fig. 38, 39) olarak birleştirilmesiyle oluşan formdur. Ayaksız olan ikili bileşik kaplar (Fig. 40) yanında her kabın altında bir tane olmak üzere üç ayaklı olan üçlü bileşik kap örnekleri de (Fig. 38, 39) vardır. Bunlardan birisinde, birbirine bitişik üç çanakta da birer tane aşağı doğru eğimli akıtacak görülür (Fig. 38). Aynı örnekteki çanakların ağız kenarlarında, bilinenlerden farklı olarak, eşit aralıklarla yerleştirilmiş üçer adet tırtıklı çıkıntı şeklinde bezemeler yapılmıştır (Fig. 38). Diğer örnekte (Fig. 39), çanakların birbirine birleştikleri orta kısımda bir tane, üç yanda da birer tane olmak üzere toplam

148 Joukowsky 1986a, 393

149 Kamil 1982, 98; Fig.49:182; Eser İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne 3416 Env.No.'la kayıtlıdır.

150 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.60:1.

151 Joukowsky 1986a, Fig. 334:4.

152 Blegen ve diğerleri 1951, Fig.60: B4.337.

153 Blegen ve diğerleri 1951, Fig.176: 32.103., 33.135.

154 Levi 1984, TAV XXXIII:123.

dört tane düzgün yuvarlak ip deliği vardır. Bunlardan ortadakinin çapı yanlardakilerden daha büyüktür. İp deliklerinin oluşu bu tür kapların ip deliklerinden geçirilen iplerle asılarak ya da taşınarak kullanıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Aynı kabin ayakları, bir önceki örnekteki gibi kısa ve kalınca/geniş yapıda olmayıp daha uzun, zarif ve uç kısmı kazı bezeme olarak kesişen eğik çizgilerle bezenmiştir.

Elimizdeki üç örnek de el yapımı olup yükseklikleri 5-8 cm. arasında değişen, küçük boyutlu kaplardır. Astar boyası olarak siyah ya da kiremit kırmızısı renkler kullanılmıştır.

7-Çift kulplu minyatür kaplar (Kat.No:4319, 4147, 4237) (Fig.41-43)

Karahisar höyüğünde ele geçen seramikler arasında özel form olan bir depas ve iki büyük vazo dışında sadece bu grup altında topladığımız üç örnekte çift kulbun kullanıldığını görüyoruz. Söz konusu örnekler 5-6 cm. gibi küçük boyutlar olmaları nedeniyle "minyatür kaplar" olarak adlandırılmıştır.

Çift kulplu olmalarıyla benzeşen kapların formları farklıdır. Örneklerimizden birisinin (Fig. 41) formu testi, diğer ikisinin ise çömlektir (Fig. 42, 43). Formların farklı oluşu, çift kulbun gereksinim duyulan her formda uygulanabildiğini göstermektedir. Çift kulplu minyatür kapların tümü el yapımı olup astar boya renkleri siyah ve kiremit kırmızısı renklerinde. Fig. 41 nolu kabin benzerleri Beycesultan tabaka X'da form 25¹⁵⁵ ve Kusura mezarlığında¹⁵⁶ ele geçen örneklerle, Fig. 42 nolu çift kulplu kap ise Kusura mezarlığındaki örneklerle benzerdir¹⁵⁷.

8-Diğer formlar (Kat.No:3852, 4279, 4171, 4167, 4146, 3891, 4172) (Fig.44-50)

Karahisar buluntuları arasında ikinci bir örneği olmayan formlar bu grup altında ele alınarak değerlendirilmişlerdir. Eserlerin birer tane olmasının nedeni tam olarak bilinmemektedir. Ancak, diğer benzerlerinin kırılıp parçalanması nedeniyle ele geçmemiş olmasından ya da bunların gerçekten özel üretim olmalarından kaynaklanmış olabilir.

a-Bardak (Kat.No:3852) (Fig. 44)

Dışa çekik ağızlı, çok kısa ve geniş boyunlu, fazla şişkin olmayan karınlı ve düz dipli kabin boyutlarının küçük olması nedeniyle bardak formu minyatür kap olarak değerlendirilebilir. Az miktarda sıvı ya da katı yiyecek maddelerinin konulmasında kullanılmış olmalıdır. El yapımı ve perdahsız olan kabin tüm buluntular içinde tek örnek olması şaşırtıcı olsa da benzerlerinin diğer bazı Erken Tunç Çağı yerleşimlerinden varlığı bilinmektedir (Troia IIg¹⁵⁸ ve Thermi I-II¹⁵⁹).

155 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.51:10.

156 Lamb 1937, Pl. X:7.

157 Lamb 1937, Pl. X/7.

158 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 401: 37.988, 37.773, 37.992.

159 Lamb 1936, Pl. XXXV, no. 68, Pl.VIII, no.195, Pl. XXXVI, no. 295, 308.

b-İp delikli çanak (Kat.No:4279) (Fig.45)

Dışa çekik olmayan düz ağız kenarlı, şişkin karınlı, yuvarlak diplidir. Ağız kenarı altında karşılıklı birer tane olmak üzere iki ip deliği vardır. Perdahsız olan çanak, el yapımı olmasından kaynaklanan asimetrik yapısı nedeniyle eğri görünümlüdür. Çok küçük boyutu nedeniyle bir önceki örnek gibi minyatür kaplardandır. Boyutunun küçüklüğünden ve ip deliklerinden, çok az miktarda sıvı ya da katı yiyeceğin konulduğu, deliklerden geçirilen iple taşınarak ve asılarak kullanılan bir kap olduğu anlaşılmaktadır.

c-İp delikli çömlek (Kat.No:4171) (Fig.46)

Dışa çekik yuvarlak ağız kenarlı, çok kısa ve geniş boyunlu, şişkin yuvarlak karınlı, düz diplidir. Eser perdahlanmıştır. Ağız kenarı altında karşılıklı birer ip deliği vardır. Deliklere sap şeklinde asılan iple taşınarak ve asılarak kullanılan bir kaptır. Benzerleri: Troia IIg¹⁶⁰ ve Thermi I-II¹⁶¹ de bulunmuştur. Çok kullanışlı olduğu halde Karahisar buluntuları arasında tek örnek olması, diğerlerinin parçalanarak yok olmuş olabileceğini düşündürmektedir.

d-Saplı çömlek (Kat.No:4167) (Fig.47)

Dışa çekik ağız kenarlı, çok kısa ve geniş boyunlu, şişkin karınlı, düz diplidir. Tekil örnek olarak değerlendirilmesinin nedeni Karahisar buluntuları arasında, tava dışında, sapı bulunan tek örnek olmasıdır. Benzerlerine Iasos'da rastlanan çömleğin omuzunda, tek tarafta, yukarı doğru hafif bir eğimle yükselen halka kesitli bir sap vardır¹⁶². El yapımı olan kabin yüzeyi perdahlanmıştır. Dış yüzeyi kırmızımtırak kahverengi, iç yüzü ise siyahtır.

e-Akıtacaklı ve çift kulplu çanak (Kat.No:4146) (Fig.48)

İçe dönük yuvarlak ağız kenarlı, şişkin karınlı, yuvarlak diplidir. Ağız kenarına bağlı oluk biçimli geniş ve kısa akıtacağı vardır. Akıtacak ile aynı doğrultuda olmayan, ağız kenarının biraz altından başlayan ve karşılıklı birer tane olmak üzere yerleştirilen iki kulba sahiptir. Karnın alt yarısına kadar uzanan kulplar, alışılagelenden farklı olarak aşağı doğru eğim yapmaktadır.

El yapımı ve ince cidarlı kabin yüzeyi iyi perdahlanmıştır. Taban yuvarlak olduğu için düz yerde duramayan kap büyük olasılıkla bir kaide üzerine ya da yumuşak toprağa oturtuluyor olmalıydı. Çift kulbun ve akıtacağın birlikte yer aldığı ince cidarlı ve iyi perdahlı bu derin çanağın anılan özellikleri nedeniyle Karahisar seramikleri arasında önemli bir yeri vardır. Bu kabin tam benzerleri olmasa da Karataş Semayük V. tabakada bulunan Erken Tunç Çağı akıtacaklı çanağıyla formu, akıtacaklı ve kulplu olması şeklindeki ortak yanları bu iki kabı birbirine yakınlaştırmaktadır¹⁶³. Akıtacağın ağız kenarına bitişik olmaması ve kulbun iki değil de bir tane olması gibi bazı farklılıklara rağmen her iki kabin aynı

160 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 401: 37.988, 37.773, 37.992.

161 Lamb 1936, Pl. XXXV, no. 68, Pl.VIII, no.195, Pl. XXXVI, no. 295, 308.

162 Levi 1984, Fig.1:1,2 ve Resim 167, 199.

163 Mellink 1966, Pl.61, Fig. 31

anlayışla üretildiği rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Karataş-Semayük dışında Troia¹⁶⁴ ve Aphrodisias'da¹⁶⁵ benzer formlu çanaklara görülse de onların akıtaçakları yoktur.

f-Karından emzikli testi (Kat.No:3891) (Fig.49)

Dışa çekik yuvarlak ağız kenarlı, silindirik boyunlu, basık küresel gövdeli, yuvarlak diplidir. Bu nedenle kap düzgün duramamaktadır. Ağız kenarından başlayan ve karnın orta kısmıyla birleşen dikey konumlu halka kulbu vardır. Karnın ortasında yer alan emzik kulpla aynı yönde değildir.

Erken Tunç Çağ'da sevilerek kullanılan bu forma Yortan seramikleri arasında¹⁶⁶, Tarsus'da¹⁶⁷, Karataş-Semayük'de¹⁶⁸ ve Thermi'de¹⁶⁹ rastlanmaktadır.

g- Tava (Kat.No:4172) (Fig.50)

Karahisar tavası düzgün olmayan dairesel çanaklı, dışa çıkıntı yapan ağızlıdır. Ağız kenarında dışa en çıkık noktasını oluşturan profil daha sonra içeriye doğru girmekte, tabanda ise yeniden dışarıya çıkmaktadır. Düzleştirilmiş tabanda kazıma bir dairenin etrafına simetrik olarak yerleştirilmiş içiçe geçmiş V motifleri (tavuk ayağı) vardır. Ancak bunlarda çizgilerin sayısı birbirinden farklıdır. Tavanın sapı gövde boyutları ile orantılıdır.

Tava formu Ege kültürlerinde Anadolu'dan ziyade adalarda ve Kıta Yunanistan'da karşımıza çıkmaktadır. Keros-Syros kültüründeki kap formlarından birisi Khalandriani'de bulunmuş ve "frying pan" adıyla adlandırılmıştır. Yayınlarda bu tava "Syros" tipi olarak geçer ve Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenir¹⁷⁰. Karahisar tavası ile Khalandriani tavaasının ikisinin de dışa uzatılmış ağızlı olmaları ortak özellikleridir. Ancak Karahisar tavası dışa biraz daha fazla çıkıntı yapmaktadır. İki tavanın tabanları da farklıdır. Karahisar tavası dışa pek fazla çıkıntı yapmayan tabana sahiptir. Oysa Khalandriani örneğinde taban dışa iyice çıkıntı yapmaktadır. İki tavanın sapları da farklıdır. Karahisar'da kalın-uzun, hafif köşeli kesitli, Khalandriani'de ise anlaşıldığı kadarıyla yuvarlak kesitlidir.

Renfrew tarafından yayınlanan tavalardan bir başkası yine Keros-Syros kültürüne ait olmasına karşın form ve bezeme özellikleriyle farklılık sergilemektedir¹⁷¹. Her şeyden önce kalite olarak Karahisar'dan çok üstündür. Kulpları çifte yumru şeklindedir. Tabanlarının bezemeli olması Karahisar tavaasını hatırlatmaktadır. Ancak Karahisar'da daha önce de belirttiğimiz gibi bezeme basite indirilmiş, içiçe geçmiş V'lerden (tavuk ayağı) oluşan bezeme uygulanmıştır. Keros-Syros tavalalarında ise birbiriyle birleştirilmiş spiraller başta olmak üzere çok daha düzenli ve kaliteli

164 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 399:35,549.

165 Joukowsky 1986a, Fig.P.427:427:4,5,6.

166 Bossert 1942, 19 Fig.118; Orthmann 1966, Fig.33-34; Kamil 1982, 1180.

167 Goldmann 1956, 229.

168 Mellink, 1969, Pl. 76, Fig.30.

169 Lamb, 105, Fig.118

170 Renfrew 1972, 174; Fig.II.I'deki tava.

171 Renfrew 1972, Pl. 7/la, lb, lc.

bezemeler uygulanmıştır. Bu spiraller bazen bir gemi motifinin arasına yapılarak adeta dalgalı bir deniz canlandırılmıştır. 1997 yılında Bakla Tepe'de yapılan kazılarda Anadolu üretimi olarak nitelenen ancak diğer özellikleriyle Kiklad tavalara benzetilen bir tava ele geçmiştir¹⁷².

IB-PİŞMİŞ TOPRAK DİĞER ESERLER

IB 1-Dokuma aletleri

IB1a-Ağırşaklar: Karahisar ağırşakları bezemeli ve bezemesiz olarak görülmektedir. Bunlardan bezemesiz olanların formları konik (Kat.No:4227, 4334; Fig.61-62) ve çift konikdir (Kat.No:4184, 4247, 4256, 4294, 4332, 4333, 4335, 4336, 4337, 4452; Fig.51-60). Hamur renkleri gri, kahverengi, sarı, kiremit tonlarında, yüzey renkleri ise gri, sarı, siyah, kahverengi ve devetüyü arasında değişmektedir. Hamurları kum, mika ve saman katkılıdır. Bezemeli ağırşaklar ise (Kat.No: 3816, 4173, 4174, 4190, 4191, 4225, 4331, 4424; Fig.63-70) gri, kahverengi ve devetüyü hamurlu, kahverengi, siyah yüzeylidir. Hamurlarında kum ve mika katkısı vardır. Kazıma alanların içerisine beyaz macun boya doldurmalı bezeme tekniği uygulanmıştır. Bezek olarak paralel uzanan altılı çizgi, halkalar, üçgenler, baklava dilimleri, yarım daireler, düzenli-düzensiz çapraz çizgiler, eğik çizgiler, iç içe geçmiş düz ve ters V motifleri kullanılmıştır,

Ib)-Ağırlıklar: Tezgah ağırlıkları, tıpkı ağırşaklar gibi dokuma endüstrisine yönelik araçlardır. Bu eserlerin yapımında diğer maddelerin yanısıra genelde kil de kullanılmıştır. Anadolu'da çok sayıda merkezde rastlanan pişmiş toprak tezgah ağırlıkları çift başlı, küresel, üçgen, dikdörtgen ve hilal olmak üzere başlıca beş ayrı form sergilemektedir: Karahisar'da ise bu formlardan yalnızca üçüne ait örnekler bulunmuştur. Bunlar çift başlılar, üçgen formlular ve hilal formu olarak görülmektedir. Bunlardan çift başlı olanlar (Kat.No:4133, 4186, Fig.71-72), gövdenin üst kesiminde yer alan iki çıkıntıdan dolayı bu adı alır. Her iki çıkıntıda da iplerin geçirildiği ya da bağlandığı delikler vardır. Büyük Menderes Havzası'nda sık rastlanmayan bir formdur. Karahisar'da bu forma sahip iki örnek bulunmuştur. Bunlardan birisi kırık olmasına karşın gösterdiği profilden çift başlı bir tezgah ağırlığı olduğu anlaşılmaktadır. Hamur renkleri açık kırmızı ve sarı, yüzey renkleri ise kahverengi tonlarındadır. Hamurları kum, saman katkılıdır.

Üçgen formlular (Kat.No:4187, 4188, 4239; Fig.73, 74, 75) Karahisar'da sınırlı sayıda vardır. Oldukça kalınlaştırılmış üçgen bir forma sahiptir. Tüm örneklerde tek bir arma deliği bulunmaktadır. Karahisar'da üçgen formu üç örnek bulunmuştur. Bu eserler Aphrodisias örneklerini hatırlatmaktadır. Sarı hamurlu, açık kahverengi ve açık kırmızı yüzeyli olup iri kum ve taşçık katkılıdır. Aphrodisias'da üçgen formunda bir ağırlık bulunmuştur¹⁷³. Beycesultan'da ise V.-II. tabakalar arasında üçgen formunda 20 ağırlık ele

172 Erkanal-Özkan 1999, 346.

173 Joukowsky 1986b, Cat.no. 639.1, Fig.482.11, 484.11.

geçmiştir. Bunlardan 17'si tabaka IVb ve oda 10'da, üç tanesi ise tabaka II'de bulunmuştur¹⁷⁴.

Hilal formlu olanlardan ise sadece bir tane ele geçmiştir. (Kat.No:4189, Fig.76). Kalın kumlu, mikalı hamurlu eser gri yüzeylidir. Ancak eser, genel gövde yapısıyla yılanı benzemektedir. Eserin bir ucunda yılanın ağzı kalın bir çizgiyle belirtilmiş ve üzerine ise iki burun deliği işaretlenmiştir. Gözlerden birisi oldukça aşağıdadır. Gövdenin diğer ucunda, yılanın kuyruk kısmında da delik bulunmaktadır. Bu kesimlerden iperle bağlantının sağlandığı ve böylelikle ağırlık olarak kullanıldığı kolayca anlaşılmaktadır. Gövdenin yaklaşık orta kesiminde bir mühür baskısını hatırlatan işaretler yer almaktadır. Karahisar tezgah ağırlığı, formuyla Kusura ve Aphrodisias örneklerine benzemektedir. Aphrodisias'da da özel bir işçiliğin gözlemlendiği ağırlığın yüzeyinde de mühür baskısına benzer bir işaret vardır¹⁷⁵. Beycesultan'da ve daha uzak coğrafyada bulunan mühür baskılı tezgah ağırlıkları ise yukarıda da belirttiğimiz gibi Orta Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı'na aittir.

Hilale benzer görünüşlerinden dolayı bu adı alan hilal formlu tezgah ağırlıkları bazı yayınlarda amulet şeklinde adlandırılmıştır¹⁷⁶. Bunun sebebi diğer ağırlıklara göre oldukça farklı ve özenli formlarının yanısıra kimi örneklerde gördüğümüz gövdenin orta kesiminde yer alan baskı bezemidir. Bu baskı bezemenin az sayıdaki eserde mühür baskısı şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Hilal formlu tezgah ağırlıklarında pişme ve genel kil özellikleri diğerlerinden daha kalitelidir. Hilalin iki uç noktasına yakın pozisyondaki iki ya da üç deliğe sahip olan form, Büyük Menderes çevresinde ilkin Aphrodisias'ın Erken Tunç Çağı I tabakasında ortaya çıkmıştır. Uzun bir süre kullanılmayan form Erken Tunç Çağı IIb-Orta Tunç Çağı tabakalarında yeniden ve yoğun miktarda üretilmeye başlanır.

Hilal formlu tezgah ağırlıkları Kusura'da ilk olarak B evresinde bulunmuş, C evresinde ise bu formda düzinelerce örnek ele geçmiştir¹⁷⁷. Ancak Kusura kazı raporlarında bu ağırlıkların kesin sayısı belirtilmemiştir. Kusura'da bulunan hilal formlu tezgah ağırlıklarından birinin gövdesi üzerinde kazıma yaprak motifi bezemesi uygulanmıştır¹⁷⁸.

Hilal formlu tezgah ağırlıkları Beycesultan'da Aphrodisias ve Kusura'ya oranla çok daha geç dönemlerde ortaya çıkar. Orta Tunç Çağı-Geç Tunç Çağı tabakalarında benzer tezgah ağırlıkları bulunmuştur. Tabaka III'de bir, tabaka II'de üç, tabaka II-IV'te de Demircihöyük buluntularıyla benzerlik gösteren altı örnek ele geçmiştir¹⁷⁹. Ancak Demircihöyük tezgah ağırlıklarında delik çevresine değişik işaretler eklenmiştir. Beycesultan'da

174 Mellaart-Murray 1995, Cat.no. 197-199. Pl.XIV.

175 Marchese 1976, 398, Fig. 6, Fig. 23.

176 Lamb 1938, 34.

177 Lamb 1937, Fig. 15:1-4; 1938, Fig.19:4,5.

178 Lamb 1938, Fig.19:4.

179 Mellaart-Murray 1995, 118 Fig. 019/266, 020/207, 019/205-206.

oda 13 ve oda 14'de bu türde ağırlıklara rastlanmıştır¹⁸⁰. Oda 13, Lloyd ve Mellaart tarafından 'şarap dükkanı', oda 14 ise 'yiyecek dükkanı' olarak adlandırılmıştır. Oda 13'de 31 adet hilal biçimli ağırlık ele geçmiştir. Bu odalarda çok sayıda ağırlık bulunmuş olmasına karşın, dokuma ile ilgili hiçbir kalıntının ele geçmemesi ilginçtir. Eastwood bu durumdan yola çıkarak bu aletlerin tezgah ağırlığı olarak değil şu anda bilmediğimiz başka bir amaçla kullanılmış olabileceğini ileri sürer¹⁸¹. Anadolu'da bu türdeki ağırlıklar en fazla Karahöyük'te ele geçmiştir¹⁸². Karahöyük kazılarında 175 tanesi mühür baskılı toplam 310 tezgah ağırlığı bulunmuştur. Karahöyük dışında Demircihöyük'te 76, Alishar ve Tarsus'da onikişer örnek tesbit edilmiştir. Troia'da ise ilk olarak II. tabakada bu türde ağırlıklar kullanılmıştır¹⁸³.

IB2)-Sapan taşları: Dört eser ele geçmiştir (Kat.No:3887, 4141, 4142, 4143, 4199; Fig. 77-81). Karahisar sapan taşlarının hamur renkleri gri, kırmızı tonlarında, yüzeyleri ise siyah ve kahverenginin tonları arasında değişmektedir. Hamurları kum ve mika katkılıdır. Düzgün olmayan oval ve yuvarlak formludurlar. Bunlardan birinin (Fig.79) üzerinde kazınarak yapılmış çarpı ve iki küçük halka bezeme vardır.

IB3)-Hayvan figürinleri: Dört ayağı üzerinde duran boğa figürinlerinin yüksekliği 3,5-4,5 cm., genişlikleri 2,5 cm., uzunlukları ise 4,8-5,8 cm. arasında değişmektedir (Kat.No:3840, 4185; Fig.82, 83). Hamur rengi sarımtırak kahverengi olup kum ve mika katkılıdır. Yüzey rengi ise siyah ve kahverengidir. Figürinlerden birinde cinsel organ belirtilmiştir.

IB4)-İp delikli damga mühür: Konik formlu sapında ip deliği bulunan damga mührün yuvarlak baskı yüzeyinde çapraz kafes tarama bezeği görülmektedir (Kat.No:4321, Fig.84). Gri renkli hamuru kum katkılıdır.

II-TAŞ VE MERMER ESERLER

II A)-Ağırsaklar: Konik (Kat.No:3818, 4120; Fig. 85, 86), çift konik (Kat.No:3817; Fig.87) ve yuvarlak (Kat.No:3819; Fig.88) formludurlar. Bunlar siyah serpantin, gri kumtaşı ve yeşil renkli bir taştan yapılmıştır.

II B)-Keserler: Tümü kazı buluntusu olan keserlerin yükseklikleri yaklaşık 6,5 cm.-11 cm. arasında değişmektedir (Kat.No:4446, 4447, 4448, 4449; Fig.89-92). Siyah serpantin ve serpantin benzeri gri-siyah renkli bir taştan yapılmışlardır.

II C)-Keskiler: Keskiler genellikle dışbükey ağızlı, yan yüzleri düz, kenarları yuvarlak profilli, arka kısımları kalın ve köşelidir. Bazı keskiler gösterdikleri form sebebiyle "yassı baltalar" olarak da anılmaktadır. Karahisar'da bulunan keskilerden 26 tanesi üçgen formlu küçük gövdeli (Kat.No:3805, 3806, 3843, 3857, 3858, 3860, 3871, 4126, 4149, 4151, 4192, 4193, 4194, 4195, 4196, 4197, 4198, 4233, 4241, 4263, 4265, 4280, 4281, 4291, 4330, 6022; Fig.93-118), 16 tanesi üçgen formlu büyük gövdeli

180 Vogelsang-Eastwood 1990, 103.

181 Vogelsang-Eastwood 1990, 104.

182 Mellaart-Murray 1^e 3, 118.

183 Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 369.

(Kat.No:3807, 3859, 3888, 3893, 4114, 4115, 4123, 4124, 4125, 4150, 4243, 4258, 4326, 4328, 6023, 4234; Fig. 119-134), 5 tanesi bir ucu sivriltilmiş silindirik formlu (Kat.No:3808, 4232, 4261, 4262, 4329; Fig.135-139), 7 tanesi ise düzensizdir (Kat.No:3810, 3861, 4229, 4230, 4231, 4242, 4264; Fig.141-146). Karahisar kesiklerinin bazılarında kesici ağız kenarında kullanım izleri görülmekte, bazılarında ise böyle bir ize rastlanmamaktadır. Kesiklerin ortalama yükseklikleri 1,2-10 cm., genişlikleri 2,8-15 cm. arasında değişmektedir. Büyük bir çoğunluğu siyah serpantin taşından, ancak bazıları da sarı, siyah, gri ve yeşil renkli taşlardan yapılmıştır.

II D)-Sap delikli balta: Satın alma yoluyla müzeye kazandırılan Karahisar kökenli sap delikli balta, siyah serpantinden yapılmıştır. Eserin genişliği 7.2 cm., yüksekliği ise 10 cm.dir (Kat.No:4202, Fig. 147). Sap delikli baltalar, Anadolu'da Erken Tunç Çağı başlarında ortaya çıkar. Oldukça küt olan ağızları bu baltaların marangoz aleti olarak kullanıldıkları yargısını kabul etmemizi güçleştirmektedir. Gerek Kusura¹⁸⁴ ve Beycesultan¹⁸⁵, gerekse Aphrodisias¹⁸⁶ kazı raporlarında sap delikli baltalardan bahsedilmektedir. Kusura'da 13, Beycesultan'da 7, Aphrodisias'da da 3 örnek bulunmuştur. Havzada kazısı yapılmış merkezlerden ele geçen bu baltalar dışında bir balta da Bahçetepe'de yaptığımız yüzey araştırmalarında saptanmıştır¹⁸⁷. Kusura'nın B ve C tabakalarında hepsi parça halinde ele geçen sap delikli baltaların tüm bir örneği yoktur. Toplam 13 sap delikli balta bulunmuştur. Bunlar kendi arasında iki gruba ayrılır:F

a-Yuvarlak ya da kare şeklinde kısa (dar) vurma alanlı,

b-Oldukça uzun-ince vurma yüzeyli. Yuvarlak ya da kare şeklindeki örneklerden sekizi B, dördü C tabakasında, biri ise yüzeyde bulunmuştur. Bu eserlerin hepsi volkanik bir taştan yapılmış ve az bir kısmı perdahlanmıştır.

Beycesultan'ın Erken Tunç Çağı II tabakalarında altı adet sap delikli balta ele geçmiştir¹⁸⁸, bir örnek de yüzeyde bulunmuştur¹⁸⁹. Bunlardan tabaka XIV'de bulunan ve Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenen balta, form özellikleriyle diğerlerinden farklıdır. Bu balta, aşağıya doğru adeta bir gaga şeklinde sarkan ağız kısmıyla metal baltaları hatırlatmaktadır. Mellaart'ın da belirttiği gibi bu balta türü Troia II örnekleriyle aynı grupta değerlendirilebilir¹⁹⁰.

Aphrodisias kazılarında sap delikli üç balta bulunmuştur. Çok koyu renkte sert bir taştan yapılan bu baltalar perdahlıdır. Akropolis Açma 4'de bulunan ilk balta Erken Tunç Çağı IIIa¹⁹¹, kompleks sub.I'de bulunan ikinci

184 Lamb 1938, Fig.23:1-4, 9.

185 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.F.3:1,3,4,5,7,9.

186 Joukowsky 1986, Cat.no.356.1, Fig.252.6, 435.9, 436.49, Cat.no.323.4, Fig.252.4, 438.28, 449.1, Cat.no.7D.2, Fig.431.57.

187 Eser, tarafımızdan Aydın Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

188 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.F. 3:3, 5, 7. Erken Tunç Çağı II; Fig.F. 3:1 ve 4 ise Erken Tunç Çağı III.

189 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.F. 3:9.

190 Lloyd-Mellaart 1962:276.

191 Joukowsky 1986, Cat.no.356.1, Fig. 252.6, 435.9, 436.49

balta Erken Tunç Çağı IIIB-Orta Tunç Çağı¹⁹², Akropolis Açma 3'de bulunan üçüncü balta ise Erken Tunç Çağı sonlarına ait olup Joukowsky bu baltaların Aphrodisias'a ithal edilmiş olduğunu düşünmektedir¹⁹³.

II E)-Topuzlar: Karahisar buluntusu olan iki topuzdan ikincisinin vurma yüzeyinde vurma izleri görülmesine karşın, diğerinde böyle bir ize rastlanmamıştır (Kat.No:3882, 4285, Fig.148, 149). Topuzlar, gri serpantin ve serpantin benzeri yeşilimsi gri bir taştan yapılmıştır. Çapları 6-6,5 cm. arasındadır.

Topuz başlarının av aleti ya da silah olarak kullanıldıkları düşünülebilir. Bu aletlerde delikler, topuzun bir ya da her iki tarafının oyulmasıyla oluşmuştur. Deliğin yaptığı açıdan bu oluşum kolaylıkla anlaşılmaktadır¹⁹⁴. Kusura kazılarında çok sayıda topuz başı bulunmuştur. Bunlardan dokuzu B'nin geç, C'nin erken evrelerine aittir. Yeşilimsi renkte volkanik taşlardan yapılan eserlerin tümü yuvarlatılmış profilli ve çok iyi cilalanmış yüzeylidir. Ancak, C tabakasında bulunan topuz başları arasında düzensiz profilli örnekler de vardır. C'nin geç evrelerinde ele geçen gri renkteki örnek alışılmamış bir form sergilemektedir¹⁹⁵.

Beycesultan kazılarında XIV. tabakada bir topuz başı ele geçmiştir. Yeşil renkli taştan yapıma bu eser Kusura örneklerine oranla çok daha yumuşak yuvarlak profile sahiptir¹⁹⁶. Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenen bu örnek dışında Orta Tunç Çağı tabakalarında da çok sayıda topuz başı bulunmuştur. Örneğin, V. tabakada dört adet topuz başı ele geçmiştir. Bunlardan biri, cilalanmış yeşilimsi bir taştan yapılmıştır¹⁹⁷. Ancak, eserin çizim ya da fotoğrafı yayınlanmadığı için durumu tam olarak belli değildir. İki örnek alışılmış şekilde standart kubbeli formdadır¹⁹⁸. Bu eserlerden birinin de çizim ve fotoğrafı yayınlanmamıştır. V. tabakada ele geçen alabasterden yapıma üçüncü topuz başı ise kaliteli bir işçiliğe sahiptir¹⁹⁹. Diğer örneklerden farkı köşeli yapılması ve sonradan iç kısmının oyulmuş olmasıdır. IV. tabakada bulunan, cilalanmış siyah taştan yapıma bir nesnenin de topuz başı olma olasılığı vardır²⁰⁰. Topuz başları, Beycesultan'ın III. tabakasında en yaygın taş eserler haline gelir. Bu tabakada ele geçen sekiz topuz başının hepsi kireç taşından yapılmış, yedisi saplı-perçin delikli, biri ise köşeli profilli ve omurgalıdır. II. tabakada da çok sayıda topuz başı bulunmuştur. Bunlardan ikisi önceki tabakada olduğu gibi kireç taşından²⁰¹, diğer ikisi ise mermerden yapılmış²⁰² ve çok iyi bir

192 Joukowsky 1986, Cat.no.323.4, Fig. 252.4, 438.28, 449.1.

193 Joukowsky 1986, Cat.no.7D.2, Fig. 431.57.

194 Lamb 1938, 263.

195 Lamb 1938, Fig. 25, no.6.

196 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.F. 3:2.

197 Mellaart-Murray 1995, 142; Cat.no. 235.

198 Mellaart-Murray 1995, Cat.no. 236, ve 237; Fig. 026:237.

199 Mellaart-Murray 1995, Fig. 026:237.

200 Mellaart-Murray 1995, Fig. 028:247.

201 Mellaart-Murray 1995, Fig. 033:287, 288.

202 Mellaart-Murray 1995, Fig. 289-290.

şekilde cilalanmıştır. II. tabakada bulunan topuz başları kalite olarak önceki örneklerden üstündür.

Aphrodisias kazılarında üç topuz başı ele geçmiştir. Joukowsky, bu topuz başlarının Troia III örnekleriyle benzerliğine dikkat çeker²⁰³. Bu eserlerden Akropolis Açma 4'de bulunmuş iki tanesinden biri serpantin²⁰⁴, diğeri ise mavimsi mermerden yapılmıştır²⁰⁵. Akropolis Açma 5 Kompleks b'deki Orta Tunç Çağı'na ait karışık depositte ele geçen bir örnek yeşilimsi benekli bir taştan yapılmıştır²⁰⁶. Bu taş, Beycesultan'da bulunan yeşil taşlarla benzerlik göstermektedir.

II F)-Sapan taşları: Sapan taşlarının pişmiş topraktan olanların yanısıra taştan yapılanları da vardır (Kat.No:4292, 4293, 4423; Fig.150-152). Bunlarda kahverenginin tonlarındaki çakmaktaşları kullanılmıştır. Düzgün olmayan yuvarlak formlu sapan taşlarının çapları yaklaşık 3 cm. kadardır.

II G)-Ezgi taşları: Karahisar buluntuları arasında ezgi taşı olarak nitelenebilecek 11 örnek vardır (Kat.No:3864, 4130, 4200, 4201, 4244, 4246, 4266, 4267, 4268, 4269, 4284; Fig.153-163). Bunların büyük bir çoğunluğu gri serpantin taşından, bir kısmı da açık kahverengi ve siyah renkli bir taş cinsinden üretilmiştir. Yükseklikleri 6-14,5 cm., genişlikleri 4-6,7 cm. arasında değişmektedir.

Ezgi taşına konan tahıl olasılıkla diğer aletler tarafından sürtülüp kırılmıştır. Havzada Aphrodisias dışında hiçbir kazı raporunda bu aletlerle ilgili yeterli bilgi verilmemiştir²⁰⁷. Aphrodisias'da bulunan ve 'öğütme taşları' olarak geçen aletler içerisinde en geniş grubu ezgi taşları oluşturmaktadır. Ezgi taşları, Aphrodisias'da Geç Kalkolitik Çağ I'de ortaya çıkar ve Demir Çağları'na kadar devam eder. Ancak, Geç Kalkolitik Çağ IV ve Erken Tunç Çağı I'de bu parçalara rastlanmaz.

Ezgi taşları Aphrodisias'da bir özellik olarak koyu gri-siyah serpantin ya da mermerden yapılmıştır. Pürüzsüz yüzey aletlerin sürekli kullanılmış olmasının doğal sonucudur. Aphrodisias öğütme taşları Troia III. tabaka örneklerine benzemektedir. Troia'da bu taşlardan yüzlerce bulunmuştur²⁰⁸.

Havan elleri ise Aphrodisias'da Akropolis Trenh IV'de Erken Tunç Çağı IIIb konteksine²⁰⁹ ve Pekmeztepe Açma 2, tabaka III'deki Erken Tunç Çağı IIIb-Orta Tunç Çağı konteksinde bulunan birer²¹⁰ örnekten oluşmaktadır. Mermer ya da şişten yapılmış eserler fallik benzeri forma sahiptir. Joukowsky bu aletleri Troia II-IV örnekleriyle karşılaştırır. Grup içerisinde değerlendirilen bir başka alet de el değirmenleridir (havan eli-dibek). Aphrodisias'da el değirmeni olarak nitelenebilecek yirmi örnek ele geçmiştir.

203 Joukowsky 1986a, 237.

204 Joukowsky 1986b, Cat.no.320.8, Fig. 446.27.

205 Joukowsky 1986b, Cat.no.316.2, Fig. 441.11.

206 Joukowsky 1986b, Cat.no.472.6, Fig. 456.8, 453.40.

207 Joukowsky 1986a, 220; 1986b, Lev.XXII.Fig.F.2.Cat.no.339.2, Fig.437.11, 438.27; 1453.1, 415.13.

208 Schliemann 1881, 441.

209 Joukowsky 1986b, Cat. no.339.2, Fig.437.11, 438.27.

210 Joukowsky 1986b, Cat.no. 1453.1, Fig.415.13.

II H)-Bileği taşı: Bileği taşları, taş ve metal aletlerin yüzeylerinin törpülenmesi, belki de keskinleştirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Belirgin formları bulunmayan bu eserler, taşın bir ya da iki yüzeyinin düzleştirilmesinden meydana gelir. Bileği taşı yapımında genellikle kireç taşı kullanılmıştır. Karahisar'da ise gri renkli zımpara taşından bir bileği taşı ele geçmiştir. Dikdörtgen formlu eser, 11,5 cm. yüksekliğinde 2 cm. genişliğindedir (Kat.No:3815; Fig.164). Bileği taşının baş kısmında halka şeklinde küçük bir ip deliği vardır.

Kusura, Aphrodisias ve Beycesultan kazılarında bu türde aletler bulunmuştur. Karahisar'da ise zımpara taşından yapılmış bir bileği taşı ele geçmiştir²¹¹. Kusura kazılarında 10 tane bileği taşı bulunmuştur. Bunlardan üçü B²¹², altısı C²¹³, biri de yüzeyde ele geçmiştir²¹⁴. Kusura'nın en erken yerleşimi olan A tabakasında bu aletlere ait parçalar bulunmuştur²¹⁵. Çeşitli büyüklükteki Kusura bileği taşları oblong ya da konik forma sahiptirler. Bazı örneklerde baş kısmı tamamen delinmiş, bazısında ise iki taraf da yaklaşık olarak eşit oranda delindikten sonra bitirilmeden bırakılmıştır.

Aphrodisias kazılarında 145 bileği taşı bulunmuştur. Yoğunluk Akropolis Trench 7'nin Orta Tunç Çağı tabakalarındadır. Aphrodisias bileği taşlarının diğer taşlara oranı % 12'dir²¹⁶. Bu eserlerin büyük kısmı mika şistten yapılmıştır.

Beycesultan'da Orta Tunç Çağı'na ait V. tabakada siyah renkli taştan yapılmış bir bileği taşı bulunmuştur. 7 x 2,5 x 0,9 cm. boyutlarındaki aletin, yukarıdan aşağıya doğru genişliği artmakta ve baş kısmında delik yer almaktadır²¹⁷. Beycesultan'da bileği taşlarının ele geçtiği bir başka tabaka da II. tabakadır²¹⁸. Burada bulunan iki bileği taşından ilki silindirik formlu, dar bitimli, diğeri ise geniş-düz tipte ve bir ucu deliklidir.

II İ)-Perdah taşları: Karahisar'da bulunan 12 perdah taşının hepsi satın alma yoluyla müzeye kazandırılmıştır (Kat.No:3844, 3850, 4127, 4128, 4129, 4245, 4270, 4271, 4272, 4273, 4274, 7286; Fig.165-176). Bazı perdah taşlarının yüzeyinde kullanımdan kaynaklanan parlaklık vardır. Gri, siyah, kahverengi zımparataşı ve siyah serpantinden yapılan bu eserler yuvarlak ve oval formludur. Yuvarlak olanların çapları yaklaşık 4-5 cm., oval olanların ise yüksekliği 10 cm.'e ulaşabilmektedir.

II J)-Maden eritme potası (?): Karahisar kazısında maden eritme potası (?) olarak nitelenebilecek tek örnek bulunmuştur (Kat.No:4451; Fig.177). Gri zımpara taşından yapılan kalıbın yüksekliği 2,15cm., genişliği 13 cm.,

211 Aphrodisias Müzesi Envanter No: 83.18.3815.

212 Lamb 1938, 268, Fig. 26:8.

213 Lamb 1937, Fig. 12:22, 25, 28, 29; 1938, Fig. 26:11.

214 Lamb 1938, Fig. 26:89.

215 Lamb 1937, 50, 51.

216 Joukowsky 1986a, Tablo 41.

217 Mellaart-Murray 1995, Fig. 026:233.

218 Mellaart-Murray 1995, Fig. 032:284, 285.

derinliği ise 6 cm.'dir. Zımpara taşının çanak şeklinde oyulmasıyla oluşturulan eser dibe doğru daralan düzensiz profillidir.

II K)-İdoller ²¹⁹: Karahisar küçük buluntuları arasında ilginç bir grubu idoller oluşturur. Toplam 12 idol bulunmuş olup bunlardan onu Kusura (Kat.No: 4418, 4109, 4415, 4444, 4183, 4445, 4182, 4416, 4288, 4417; Fig.178-187), biri Troia (Kat.No:4419; Fig.188), diğeri ise Ürküt (Kat.No: 4108; Fig.189) tipindedir. Kusura tipindeki Karahisar idolleri genellikle beyaz-krem renkli kireç taşından yapılmış, bir örnekte de sarı renkli ince kristalli mermer kullanılmıştır. Ortalama yükseklikleri 7-14.5 cm. , gövde genişlikleri 4-7.5 arasında değişmektedir.

Troia tipi (sekiz formlu) idol de (Kat.No:4419; Fig.188) beyaz-krem renkli kireç taşından yapılmış olup yaklaşık yüksekliği 4 cm., genişliği 2.5 cm.dir. Diğer idollerde olduğu gibi Ürküt tipindeki idolde de (Kat.No:4108; Fig.189) beyaz-krem renkli kireç taşı kullanılmıştır. Yaklaşık yüksekliği 9 cm., genişliği 0,5 cm.dir. Yuvarlak başın yanı sıra gövde de tıpkı bir başa benzemekte, ancak boyut olarak başdan daha büyüktür. Boyun ise ince-uzun, omuzlar iyice yuvarlatılmıştır.

"Kusura tipi idoller'in" bu adla anılmalarının nedeni ilk buldukları yer olan Afyon'un Sandıklı İlçesi yakınlarındaki Kusura Höyüğüdür. Bu idol tipinin en belirgin özelliği disk formunda baş, çatal şeklinde boyun ve bahçıvan beline benzer gövde yapısıdır. Yayılım alanları birkaç örnek dışında Güneybatı Anadolu ile sınırlıdır. Bu idollerden kazılarda ele geçmiş olanların buldukları tabakalar Erken Tunç Çağı II ve III dönemine aittir. Kusura'nın Erken Tunç Çağı II ve III'e tarihlenen B ve C tabakalarında 5 idol²²⁰, Beycesultan'ın Erken Tunç Çağı II'ye tarihlenen XIV. tabakasında ise abartılmış boyutlarda bir idol gövdesi ele geçmiştir²²¹. Karataş-Semayük'de küp mezarlar içerisinde Kusura tipinde 14 idol bulunmuştur²²². Karahisar'a oldukça yakın bir coğrafyada yer alan Aphrodisias kazılarında BA 4'e tarihlenen tabakalarda Kusura idollerine ait iki parça ele geçmiştir. Ancak bu parçalar ilk kazı raporlarında "disk" olarak yorumlanmıştır²²³. Isparta-Harmanören (Göndürle Höyük)'de bir küp mezarda da Kusura tipinde idoller bulunmuştur²²⁴. Troia'nın Ilg tabakasında²²⁵ ve Külloba'da Kusura tipinde idoller ele geçmiştir²²⁶.

Karahisar'da bulunan idollerinden farklı formdaki bir idol (Kat.No:4419) (Fig.188) eser olup Troia tipindedir. İlk Troia I tabakasında ortaya çıkan bu idoler tipi gelişimini II. tabakada tamamlamış ve IV. tabakaya

219 Karahisar idollerini konu alan bir çalışma Engin Akdeniz tarafından hazırlanmış olup *Anadolu Araştırmaları XVI*'da basılmak üzere teslim edilmiştir. Buradaki bilgiler tamamen söz konusu çalışmadan alınmıştır (Akdeniz 2002, baskıda).

220 Lamb 1937, 28, 29, 50, Fig. 11:5; 1938 251, 251, 266, Fig.17:1-4.

221 Lloyd-Mellaart 1962, Fig.F. 1:19.

222 Mellink 1964, 277; 1967, 254.

223 Joukowsky 1986a, 215, Cat.No.231.3, Fig. 430.15.

224 Özsait 2000, 373, Res. 7.

225 Blegen ve diğerleri 1950, 252, Pl. 127, Pl.360, Tip3D, 35.221, 35.287.

226 Efe 1999, 170, Resim 9.

kadar görülmeye devam etmiştir²²⁷. Yassı gövde yapısı, her iki taraftan birer çentik yardımıyla belirtilen omuzu (dolayısıyla gövde ikiye ayrılmıştır) başlıca özelliğidir. Gövdenin genel yapısıyla 8'e benzemesi nedeniyle bazı yayınlarda "8 formlu idoller" olarak adlandırılmışlardır. Troia dışında Yortan'da²²⁸, Kütahya-Seyitömer'de²²⁹, Akhisar-Kulaksızlar'da²³⁰, Karataş-Semayük'de²³¹, Harmanören-Göndürle Höyük'de²³², Aphrodisias'da²³³, Miletos'da²³⁴ ve bazı Ege Ada yerleşimlerinde²³⁵ bu tip idoller bulunmuştur.

Karahisar idollerinden (Kat.No:4108, Fig.189) birinin dahil olduğu Ürküt tipi idoller ise Burdur'un güneyinde, Çomaklı yakınlarındaki Ürküt Köyü'nden dolayı bu adı almıştır²³⁶. Baş yuvarlak, boyun ince ve uzun, gövde bazı örneklerde adeta bir baş gibi yuvarlatılmış, bazısında ise kareye yakın, fakat hiçbir zaman köşeli olmayan yuvarlatılmış profillidir. Troia'da bu idoller, II. ve III. tabakada bulunmuştur²³⁷.

II L)-YONTMATAŞ ESERLER: Karahisar'da ele geçen yontmataş buluntular çakmaktaşı ve obsidyen eserlerden oluşmaktadır. Bunlardan her iki grupta da çekirdekler ve dilgi aletler görülmektedir. Çakmaktaşı çekirdekler (Kat.No:3811, 3846, 3867, 3868, 3869, 3870, 3883, 4112, 4113, 4235, 4253, 4254, 4457; Fig.190-202) parlak siyah, kahverengi, koyu krem, kirli beyaz; dilgi aletler ise (Kat.No:4458, 4459, 3814, 3884, 4140, 4111, 4110, 4136, 4137, 4138, 4139; Fig.203-213) koyu krem, kirli beyaz ve kahverengi-bej renklidir. Bunlardan çekirdeklerin ortalama yükseklikleri 3,5-8 cm., genişlikleri ise 3-4 cm. civarındadır. Obsidyen çekirdekleri (Kat.No:3812, 3845, 3865, 3866, 4135, 4255, 4455, 4456; Fig.214-221), kahverengi, siyah; dilgi aletler ise (Kat.No:3847, 3848, 3849, 3886; Fig.222-225) siyah renklidir. Çekirdeklerin ve dilgi aletlerin ortalama yükseklikleri yaklaşık 4 cm., genişlikleri 1-2,5 cm. arasında değişmektedir.

Yontmataş alet yapımında kullanılabilecek çok sayıda taş cinsi vardır²³⁸. Ancak bu taşların kullanımı döneme ve coğrafyaya göre farklılık gösterir. Özellikle Aphrodisias kazı raporlarının verdiği bilgilerden Büyük Menderes Havzası'ndan elde edilebilen taş türlerinin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Havzada çakmak taşı, kuars, boynuz taşı ve obsidyenden alet yapıldığı saptanmıştır. Bu taşların çıkarıldığı yatakların araştırılmasına

227 Blegen ve diğerleri 1950, 27-28, Fig.127, tip 2D;1951 Pl.147, no.36.265.

228 Kamil 1982, Fig. 84, No.290 ve 291; Ancak Yortan'daki idoller Kazıma çizgili olmalarıyla Karahisar idolünden ayrılmaktadır.

229 Topbaş 1994, 300, Resim 12:3.

230 Dinç 1997, 262, Resim 13.

231 Mellink 1964, Pl.82, Fig. 24, 25; 1967, Pl.77, Fig. 14, 15.

232 Özsait 2000, 373, Res. 7.

233 Joukowsky 1986a, 212.

234 Niemeier-Niemeier 1997, 241, Abb.82.

235 Renfrew 1969, 27vd.

236 Alp 1965, 5, Lev. III.

237 Blegen ve diğerleri 1950, Pl.360; 1951 Pl.48.

238 Yalçınkaya 1989, 11. Yalçınkaya, yontmataş alet yapımında kullanılan taş cinslerini şöyle sıralar: kaya kristali, kalker, kum taşı, kuars, kuarsit, obsidyen, bazalt, andezit, diosit ve çakmak taşı.

yönelik tek çalışma Bordaz tarafından gerçekleştirilmiştir. Bordaz'ın tespitlerine göre çakmaktaşı yatakları Çubuk Dağı'nın kuzeydoğu burnunda, Antiokheia'nın güneyinde ve Geyre-Tavas çevresinde, kuars yatakları ise Babadağ'da yer almaktadır²³⁹. Ancak, bu araştırmanın Dandalas Vadisi çevresiyle sınırlı kalması sebebiyle havzanın diğer kesimlerindeki belirsizlik devam etmektedir.

Yontmataş alet yapımında en çok tercih edilen taş cinsi çakmak taşıdır. Çakmak taşı, doğada oldukça kolay elde edilebilmesi sebebiyle Paleolitik Çağ'dan itibaren alet yapımında kullanılmıştır. Çine yakınlarında Kızıltaş'da bulunan ve üzerinde ayrıntılı çalışmaların yapılması gereken parçaları dikkate almazsak, havzada ele geçen en eski çakmak taşı eserlerin Aphrodisias'ın Geç Kalkolitik Çağ tabakalarına ait olduğu söylenebilir²⁴⁰. Büyük Menderes Havzası'ndaki yataklardan çıkarılan çakmaktaşı Anadolu'daki diğer örneklerle benzerlik içerisindedir. Bu taşlar genelde gri, kahverengi ya da beyaz renklidir. Ayrıca, çok renkli ve çizgili çakmak taşları da bulunmuştur²⁴¹.

Yontmataş buluntular arasında ikinci grubu oluşturan obsidyen, lav akıntıları sırasında lavların ani soğumasıyla oluşan siyah, gri, yeşil ya da mor renkli volkanik bir cam cinsidir. Ege Havzası'nda Paleolitik Çağ'dan itibaren obsidyenin yoğun bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Hiç şüphesiz bunun en büyük nedeni, Melos Adası'ndaki obsidyen yataklarıdır. Franchti Mağarası'nda yapılan kazılar, Melos obsidyenin M.Ö. 8.000'lerde alet yapımında kullanıldığını ispatlamıştır. Franchti Mağarası'nda bulunan obsidyen parçalarının Melos Adası'ndan ancak deniz yoluyla getirilmiş olması, iki yöre arasındaki erken deniz ticaretini de belgelemektedir²⁴².

Karahisar kazılarında da obsidyen çekirdekler ve dilgi aletler ele geçmiştir: Büyük Menderes Havzası'nda sınırlı sayıda obsidyen alet bulunmuştur. Havzada en yoğun buluntu grubu Aphrodisias'da ele geçmiştir. Aphrodisias'da Geç Neolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı sonlarına kadar alet olarak nitelendirilebilecek toplam 21 obsidyen parça bulunmuştur²⁴³. Aphrodisias'a en yakın obsidyen yatakları iki yörede yer alır. Bunlardan ilki Ege Denizi'nde Melos, Giali ve Antiparos Adaları, diğeri ise Orta Anadoludur²⁴⁴. Aphrodisias, Orta Anadolu'daki yatakların yaklaşık 575 km. batısında, Giali Adası'nın ise yaklaşık 240 km. doğusundadır. Bu kaynaklardan hangisinin Aphrodisias'a hammadde sağladığı obsidyen analizleri yapılana kadar sorun teşkil etmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına

239 Joukowsky 1986a, 240.

240 Tarafımızdan toplanan bu parçalar Aydın Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir. Metinde de belirttiğimiz gibi bu parçaların gerçekten yontmataş aletler olup olmadığının anlaşılabilmesi için konunun uzmanları tarafından gerek arazide, gerekse taşlar üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

241 Joukowsky 1986a, 242.

242 Renfrew 1972, 442 vd.; Fig.20.I.

243 Joukowsky 1986a, Tablo 76.

244 Denizli Müzesi elemanları, Babadağ'da obsidyen yataklarının bulunduğunu bildirmişlerdir. Bu bilgiden dolayı kendilerine teşekkür ederiz.

göre Aphrodisias'a obsidyen birtek yerden değil, değişik kaynaklardan getirilmiştir. Bu kaynaklar arasında Melos Adası, Korudağ ve Göllü Dağ bulunmaktadır. İlginç olan nokta Aphrodisias'a en yakın obsidyen kaynağı olan Giali'den hiç obsidyen getirilmemesidir. Hacılar ve Çatalhöyük'ün obsidyen ihtiyacını karşılayan Orta Anadolu'daki Acıgöl'den de Aphrodisias'a ham madde sağlanmamıştır²⁴⁵. Analizlere göre Geç Kalkolitik Çağ I'den III'e kadar Aphrodisias obsidyeni yoğun bir şekilde Melos adasından karşılanmıştır. Melos obsidyeni, Geç Kalkolitik Çağ I ve II'de %50, Geç Kalkolitik Çağ III'de ise neredeyse %100 oranına ulaşır. Geç Kalkolitik Çağ IV'de obsidyen parçasına rastlanmamıştır. Orta Anadolu obsidyeni hiçbir dönemde Aphrodisias'da baskın grup teşkil etmez. Orta Anadolu kaynaklı obsidyen yalnızca Geç Kalkolitik Çağ I, II ve Erken Tunç Çağ I'de görülür.

Kusura'nın her tabakasında obsidyenden yapılmış bıçaklar ele geçmiş olmasına karşın bu aletler üzerine ayrıntılı çalışma yapılmamıştır. Bunlardan B ve C evresine ait örnekler mezarlarda bulunmuştur. Kusura'daki obsidyen bıçaklar Aphrodisias'da bulunanlara oranla daha küçük, hatta minyatür boyuttadır²⁴⁶.

Yukarı Büyük Menderes Havzası'nın aşağı kesimlerinde, deniz kıyısında yer alan Altinkum Plajı çevresinde de obsidyen aletler ele geçmişti²⁴⁷. Gebel tarafından yapılan çalışmalarda, bu aletler arasında en büyük grubu bıçakları oluşturmaktadır²⁴⁸. Diğer buluntu merkezlerinde olduğu gibi Altinkum Plajı'nda bulunan obsidyenin de kaynağı sorun teşkil etmektedir. Ancak Büyük Menderes ile Ege Denizi'nin birleştiği noktada, deniz kıyısında yer alan Altinkum, obsidyen rezervlerine sahip Giali'den yalnızca 76 km. uzaklıktadır. Dolayısıyla Altinkum'a obsidyenin Giali'den deniz yoluyla getirilmiş olması muhtemeldir. Karahisar'da bulunan obsidyen parçaları üzerinde herhangi bir analiz yapılmadığı için kaynağı belli değildir.

III)-MADENİ ESERLER

Karahisar madeni buluntuları arasında tunçtan bir iğne (Kat.No:4425, Fig.226) ve dört bilezik (Kat.No:3881A, 3881B, 4175, 4443; Fig. 227-230) vardır. Top biçimli baş ve uca doğru sivrilen ince-uzun sapa sahiptir. Uzunluğu 8,7 cm., sap kalınlığı 0,1-0,3 cm. arasında değişmektedir. Ele geçen bileziklerden ikisi (Fig.227-228) düzgün halka şeklindedir ve iki uçlarında da kazıma bezeme ile şevron benzeri ve dikey çizgilerden oluşan bezemeleri vardır. Çapları 10'ar cm., kalınlıkları yaklaşık 1 cm.dir. Diğer iki halka bileziğin ise (Fig.229-230) düzgün olmayan uçları, birbiri üzerine gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bezemesiz bu iki bilezikten biri (Fig.230) küp mezar buluntusudur. Çapları 4,5-6,5 cm., kalınlıkları ise 0,4 cm.dir. Karahisar bileziklerine tam olarak benzememekle birlikte Aphrodisias

245 Joukowsky 1986a, 282.

246 Lamb 1937, 43, Fig. 20:4, 5.

247 Gebel 1984, Abb.3:1-16, 4:17-27, 5:32-39.

248 Gebel 1984,5 vd.

Pekmeztepe Açma 1'deki bir kadına ait küp mezarda iki gümüş bilezik bulunmuştur²⁴⁹.

IV)-KEMİK ESERLER

Karahisar kazılarında kemikten üretilen eser olarak sadece iki biz ele geçmiştir (Fig. 231, 232). Bunlar küçük bir kemiğin uç kısımlarının sivriltilmesiyle oluşturulmuştur. Yükseklikleri yaklaşık 6-7 cm., genişlikleri ise 1,2-1,4 cm. dir. Eserlerin uç kısımlarındaki orijinal sivrililiğin kullanım nedeniyle kaybolduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Karahisar buluntuları arasında tarihleme açısından en önemli grubu şüphesiz çanak çömlek oluşturmaktadır. Karahisar çanak çömleğinin hamuruna katkı maddesi olarak çeşitli miktarlarda kum, taşçık, kuars, mika ve saman eklenmiştir. Hamura konan kuarsa ait bilinen yataklar Babadağ'da bulunur²⁵⁰. Hamur rengi çeşitli tonlarda kırmızı, kahverengi ve gri arasında değişmektedir. Kapların büyük çoğunluğu orta ve iyi pişmiş eserlerden oluşmakta olup kaplar el yapımı, astarlı ve ağırlıdır. Az sayıdaki örnek çark yapımıdır. Formlar Karahisar'ın yakın çevresindeki yerleşimlerin yanı sıra Batı Anadolu'daki diğer merkezlerle de benzerdir. Kuzeybatı Anadolu'daki prehistorik yerleşimlerden Troia, Kumtepe, Protesilaos, Yortan, Güneybatı'daki yerleşimlerden Iasos, Aphrodisias, Beycesultan, Kusura ve Elmalı, Ege Adaları'ndaki yerleşimlerden ise özellikle Lesbos-Thermi buluntuları Karahisar formlarını hatırlatmaktadır. Çanak çömleğin çağdaş merkezlerle karşılaştırılmasından yola çıkarak Karahisar çanak çömleğinin Erken Tunç Çağı I-II ve III'e ait olduğu, ancak Erken Tunç Çağı II'de yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Pişmiş toprak eserler arasında çanak çömlek dışında ağırşak, sapan taşı, tezgah ağırlığı, figürin ve mühür buluntularına da rastlanmıştır. Bu eserlere de tıpkı çanak çömlekte olduğu gibi çeşitli miktarlarda mika, şist, kumtaşı, çakmak taşı, hatta çakıl taşı parçalarından oluşan katkı maddeleri eklenmiştir. Pişmiş toprak eserlerde hamur rengi kahverengi ve kırmızının tonları ile gri ve sarı, yüzey rengi ise siyah, kahverengi ve kırmızı arasında değişmektedir. Bazı örneklerde yüzeye astar sürüldüğü de olmuştur.

Karahisar taş eserleri, ağırşak, keser, keski, sap delikli balta, ezgi taşları, topuz, bileği taşı, perdah aleti, sapan taşı ve idol gibi eserlerden oluşmaktadır. Taş eserlerde en çok kullanılan taş cinsi serpantindir. Karahisar'ın hemen yakınında yer alan Aphrodisias'da da serpantin, Karahisar'daki kadar olmasa da yoğun kullanılmıştır. Aphrodisias'da bütün prehistorik taş eserler arasında serpantinden yapılanlar %30 oranındadır²⁵¹. Karahisar'da ise bu oran % 90'dan fazladır. Hem

249 Joukowsky 1986a, 289; 1986b, 374.15, 374.16.

250 Joukowsky 1986a, 240.

251 Joukowsky 1986a, 29, 200, 228, 229, 230, 231, 232. Aphrodisias'da taş eserlerin oranı şöyledir. Serpantin %30, şist %24, mermer %30. Baltaların %96'sı serpantin, çekiçlerin %49'u serpantin, %42'si mermer, bileği taşlarının çoğunluğu mika-şistdir. Keserlerde ise Karahisar buluntularının tersine bir birlik yoktur. Aphrodisias keserlerinde corundum ve ne olduğu tam olarak anlaşılamayan bir taş cinsi kullanılmıştır.

Aphrodisias'da hem de Karahisar'da serpantin'in bu denli yoğun kullanılmış olması çevrede bir serpantin yatağının varlığını akla getirmektedir. Karahisar'da kullanılan serpantin'in Aphrodisias'dan daha fazla olduğundan yola çıkarak bu yatakların Karahisar'a yakın bir konumda yer alması düşünülebilir. Bir başka taş cinsi olan kireçtaşı ise az olmakla birlikte alet yapımında kullanılmıştır. Geyre Ovası'nın çok yakınındaki Bozdağ'da büyük miktarda kireçtaşı rezervleri bilinmektedir²⁵².

Karahisar buluntuları arasında bir başka grubu yontmataş eserler oluşturmaktadır. Bunlar çakmaktaşı çekirdekler, çakmaktaşı dilgi aletler, obsidyen çekirdekler ve obsidyen dilgi aletlerdir. Yöredeki çakmaktaşı kaynaklarına ilişkin araştırmalar Bordaz tarafından gerçekleştirilmiştir. Dandalas Vadisi'nde Bordaz'ın yaptığı araştırmalarda Antiocheia yakınındaki Çakmakçı-çevizi, Kaşıkçı Mezarlığı ve Kırık'ta çakmaktaşı yataklarına rastlanmıştır. Tavas Ovası'nda modern dönemlerde kullanılan çok sayıda çakmaktaşı döven taşları bulunması üzerine Bordaz tarafından Tavas çevresinde de araştırma yapılmış ancak bu taşların 100 km.'den daha uzaktaki Salda çevresinden gelen döven satıcıları tarafından buraya getirildiği anlaşılmıştır²⁵³. Karahisar obsidyen aletlerinin hammaddesi obsidyenin kaynağı belli değildir.

Karahisar buluntuları arasında küçük bir grubu metal ve kemik eserler oluşturmaktadır. Ele geçen iki tunç bilezik kalitesiyle dikkat çeker. Bilindiği gibi Büyük Menderes Havzası ve yakın çevresindeki topraklar Batı Anadolu'nun en erken metal eser gruplarının ele geçtiği yörelerdendir. Bu eserler Beycesultan'ın XXXIV. tabakasında bir çömlek içerisine konulan buluntularla²⁵⁴ Pekmeztepe buluntularından oluşmaktadır²⁵⁵. Ayrıca havzaya yakın bir coğrafyada yer alan Kuruçay'ın 6A tabakasında son yıllarda sürdürülen kazılarda oldukça erken metal örneklerden biri ele geçmiştir²⁵⁶. Batı Anadolu'daki en erken metal eser gruplarından birisini oluşturan bu eserlerin tıpkı Karahisar'dakiler kadar kaliteli olmamakla birlikte Büyük Menderes Havzası'nda ya da yakın çevresinde bulunması hiç şüphesiz havzanın kültürel yapısından ve zengin maden rezervinden kaynaklanmaktadır. Karahisar metal buluntularının tümü tunç eserlerden oluşmaktadır. Bu tunç eserlerdeki bakır ve kalayın kaynağına yönelik henüz araştırma yapılmamıştır. Ancak M.T.A. verilerine göre Güneybatı Anadolu'da çok sayıda bakır madeni bilinmesine karşın bunlardan Karahisar'a en yakını Tavas yakınlarındaki Kızılcaölük'deki bakır yataklarıdır²⁵⁷.

Sonuç olarak Karahisar Höyüğü buluntularını genel olarak tarihlemek gerekirse eserlerin Erken Tunç Çağı I, II, III ancak yoğunlukla II Dönemi Batı Anadolu kültürünün özelliklerini yansıttığı söylenilebilir. Buluntular İçbatı

252 Joukowsky 1986a, 34.

253 Joukowsky 1986a, 240.

254 Lloyd-Mellaart 1962, 280-283, Pl.11, Fig.F.8.

255 Aphrodisias Pekmeztepe Açma 2, tabaka VIII A, tabaka VIID, VIIC, VIIB, VII'de Joukowsky 1986a, 288, Fig.274; 1986b, 379.36, 385.49, 394.27, 400.21, 400.22, 400.15.

256 Duru 2000, 58.

257 Budanur 1977, 52.

Anadolu'nun olduğu kadar kıyı Ege etkili bir kùltürün varlığını da belgelemektedir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Akdeniz 2001 Akdeniz, E., "Pisidya Türünde Bir Depas Amphikypellon", OLBA IV, 19 vd.
- Akdeniz 2002 Akdeniz, E., "Erken Tunç Çağı'na Ait Bir Grup İdol", Anadolu Araştırmaları XVI, (baskıda).
- Alp 1965 Alp, S., "Güney-Batı Anadolu'da Erken Bronz Çağına ait Mermer İdol'ler", Belleten XXIX/113, 3 vd.
- Bernabo-Brea 1964 Bernabo-Brea, L., Poliochni I, Citta Prehistorica nell'isola di Lemnos. Roma.
- Bernabo-Brea 1976 Bernabo-Brea, L., Poliochni II. Citta Preistorica nell'isola di Lemnos, Roma.
- Blegen ve diğerleri 1950 Blegen, C.-Caskey, J.L.-Rawson, M.-Sperling, J., Troy Vol. I, General Introduction, The First and Second Settlements, Princeton.
- Blegen ve diğerleri 1951 Blegen, C. -Rawson, M.-Sperling, J., Troy, Vol. II, The Third, Fourth and Fifth Settlements, Princeton.
- Bossert 1942 Bossert, Altaanatolien: Kunst und Handwerk in Kleinasien von den Anfängen bis zum völligen Aufgehen in der griechischen Kultur, Berlin.
- Budanur 1977 Budanur, G., MTA Enstitüsünce Bilinen Türkiye Yeraltı Kaynakları Envanteri, Ankara.
- Buis-Venema 1985 Jansen Buis, D.-Venema, P., "A Small Collection of Anatolian Stone and Terracotta Figurines of the Early Bronze Age in Amsterdam", Anatolica XII, 29 vd.
- Bülten 1985 "Tavas-Karahisar Höyüğü 1985 Kurtarma Kazısı", Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Bülteni 8, 29 vd.
- Demangel 1926 Demangel, Le Tumulus dit de Protesilas, Paris.
- Dinç 1997 Dinç, R., "Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi ve Çevre Araştırmaları", XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 262 vd.

- Duru 2000 Duru, R., "Burdur Bölgesi Araştırmaları ve Kuruçay Höyüğü Kazıları", Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (Ed.Oktay Belli), Ankara, 54 vd.
- Efe 1999 Efe, T., "Küllüoba 1997 Yılı Kazısı", XX. Kazı Sonuçları Toplantısı I, Ankara, 165 vd.
- Efe 2000 Efe, T., "Seyitgazi/Küllüoba Kazısı, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (Ed.Oktay Belli), Ankara, 118 vd.
- Emre 1978 Emre, K., Yanarlar, Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı, Ankara.
- French 1967 French, D.H., "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia I, The İznik Area", AS XVII, 49 vd.
- French 1968 French, D.H., Anatolia and the Aegean in the Third Millenium B.C.,(Basılmamış Doktora Tezi), Cambridge.
- French 1969 French, D.H., "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia II, The Balıkesir-Akhisar-Manisa Areas", AS XXIX, 41vd.
- Gebel 1984 Gebel, H.G., "Notiz zur Obsidianindustrie von Altinkum Plajı bei Didyma", IstMitt 34, 5 vd.
- Goldmann 1956 Goldmann, H., Excavations at Gözlı Kule-Tarsus, Vol II. From Neolithic through the Bronze Age, Princeton.
- Gürkan-Seeher 1991 Gürkan, G.-Seeher, J., "Die Frühbronzezeitliche Nekropole von Küçükhöyük bei Bozhüyük", IstMitt 41, 39 vd.
- Hüryılmaz 1996 Hüryılmaz, H., "Uşak Arkeoloji Müzesinden Bir Grup "Depas Amphikypellon", İ.Metin Akyurt ve Bahattin Devam Anı Kitabı (Ed.H.Erkanal-A.Erkanal ve diğerleri), İstanbul, 177 vd.
- Jansen Buis-Venema 1985 Jansen Buis, D-Venema, P., "A Small Collection of Anatolian Stone and Terracotta Figurines of the Early Bronze Age in Amsterdam" Anatolica XII, 29 vd.

- Joukowsky 1985 Joukowsky, M., "Change finds of the Anatolian Early Bronze Age in the Aphrodisias Museum", *De L'Indus Aux Balkans*, (Ed. J.L. Huot-M.Yon-Y. Calvet), Paris, 147 vd.
- Joukowsky 1986 a Joukowsky, M., *Prehistoric Aphrodisias I, An Account of the Excavations and Artifact Studies*, Louvain-La Neuve.
- Joukowsky 1986 b Joukowsky, M., *Prehistoric Aphrodisias, II, An Account of the Excavations and Artifact Studies*, Louvain-La Neuve.
- Kamil 1982 Kamil, T., *Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia BAR International Series 145*, Oxford
- Körte 1899 Körte, A., "Kleinasiatische Studien IV: Ein altphygischer Tumulus bei Bos-öyük", *AM* 24, 1 vd.
- Lamb 1936 Lamb, W., *Excavations at Thermi in Lesbos*, Cambridge.
- Lamb 1937 Lamb, W., "Excavations at Kusura Near Afyon Karahisar", *Archaeologia* 86, 1 vd.
- Lamb 1938 Lamb, W., "Excavations at Kusura Near Afyon Karahisar", *Archaeologia* 87, 217 vd.
- Leurquin 1986 Leurquin, J.L., "Prospection de la Vallee du Dandalas Campagne de Fouilles-1982", *Prehistoric Aphrodisias I, An Account of the Excavations and Artifact Studies*, Louvain-La Neuve, 725 vd.
- Levi 1984 Levi, D., *La Cultura Preistorica di Iasos in Caria*, Roma.
- Lloyd 1958 Lloyd, S., "Mound Surveys", *Antiquity* 28 (1954), 217 vd.
- Lloyd 1959 Lloyd, S., "Excavations at Beycesultan, 1958", *AS* 9, 35 vd.

- Lloyd-Mellaart 1962 Lloyd, S.-Mellaart, J., Beycesultan I, The Chalcolithic and the Early Bronze Age Levels, Londra.
- Macquenn 1986 Macquenn, J.G., The Hittites, Londra.
- Manning 1995 Manning, S.W., The Absolute Chronology of the Aegean Early Bronze Age, Sheffield.
- Marchese 1976 Marchese, R.T., "Report on the West Acropolis Excavations at Aphrodisias:1971-1973", AJA 80/4, 39vd.
- Mellaart 1954 Mellaart, J., "Preliminary Report on a Survey of Pre-classical Remains in Southern Turkey", AS 4, 175 vd.
- Mellaart-Murray 1995 Mellaart, J.-Murray, A., Beycesultan, Vol. III, Part II: Late Bronze Age And Phrygian Pottery and Middle and Late Bronze Age Small Objects, Oxford.
- Mellink 1964 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia, 1963", AJA 68/3, 2 vd.
- Mellink 1965a Mellink, M., "Anatolian Chronology", Chronologies in the Old World Archaeology, (Ed. R.W. Ehrich), Chicago, 101vd
- Mellink 1965b Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia, 1964", AJA 69, 243 vd.
- Mellink 1966 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia, 1965", AJA 70, 245 vd.
- Mellink 1967 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia, 1966", AJA 71, 251 vd.
- Mellink 1968a Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia, 1967", AJA 72, 243 vd.
- Mellink 1968b Mellink, M., "Archaeology in Asia Minor", AJA 72, 125 vd.
- Mellink 1969 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia", AJA 73, 319 vd.

- Mellink 1970 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia, 1968", AJA 74, 245 vd.
- Mellink 1971 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük in Lycia", AJA 75, 245 vd.
- Mellink 1974 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük and Elmalı in Lycia", AJA 78, 351 vd.
- Mellink 1975 Mellink, M., "Excavations at Karataş Semayük and Elmalı in Lycia", AJA 79, 349 vd.
- Mellink 1976 Mellink, M., "Excavations in the Elmalı Area, Lycia, 1975", AJA 80, 377 vd.
- Niemeier-Niemeier 1997 Niemeier, B.-Niemeier, W.D., "Milet: Zielsetzung und Grabungen auf dem Stadionhügel und am Athena Tempel", AA 1997 Heft 2, 184 vd.
- Orthmann 1963 Orthmann, W., Untersuchungen auf der Frühen Bronzezeit aus Inneranatolien, Berlin (İstanbul Forschungen Band 24)
- Orthmann 1966 Orthmann, W., Keramik der Yortankultur in den Berliner Museen, IstMitt 16, 1 vd.
- Öktü 1973 Öktü, A., Die Intermediate-Keramik in Kleinasien, Münih.
- Özkan 1999 Özkan, T., İzmir Arkeoloji Müzesi Seramik Kataloğu, İzmir.
- Özgüç 1986 Özgüç, T., Kültepe-Kaniş II, Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar, Ankara.
- Özgüç 1988 Özgüç, T., İnandıktepe, Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi, Ankara.
- Özgüç 1999 Özgüç, T., Kültepe-Kaniş/Neşa Sarayları ve Mabetler, Ankara.
- Özsait 2000 Özsait, M., "1998 Yılı Harmanören (Göndürle Höyük) Kazısı", XXI. KST I, Ankara, 371 vd.
- Podzuweit 1979 Podzuweit, C., Trojanische Gefassformen der Frühbronzezeit in Anatolien, der Agais und angrenzenden Gebieten, Mainz.

- Renfrew 1969 Renfrew, C., "The Chronology and Classification of the Early Cycladic Figurines", AJA 73, 1 vd.
- Renfrew 1972 Renfrew, C., The Emergence of Civilization, The Cyclades and the Aegean in the Third Millennium B.C., Londra.
- Schachner-Schachner 1996 Schachner. Ş.-Schachner, A., "Ürgüp ve Nevşehir Müzelerindeki "Depas Amphikypellon" ve "Tankart" Tipli Kaplar ve Düşündürdükleri", İ.Metin Akyurt ve Bahattin Devam Anı Kitabı, (Ed.H.Erkanal-A.Erkanal ve diğerleri), İstanbul, 307 vd.
- Schliemann 1881 Schliemann, H., Ilios. Stadt und Land der Trojaner. Forschungen und Entdeckungen in der Troas und Besonders auf der Baustelle von Troja, Leipzig.
- Seeher 2000 Seeher, J., Die Bronzezeitliche Nekropole von Demircihüyük-Sarıket, Istanbuler Forschungen Band 44, Tübingen.
- Spanos 1972 Spanos, P.Z., Untersuchung über den bei Homer "depas amphikypellon" genannten Gefäßtypus, (İstMitt Beiheft 6), Tübingen.
- Sperling 1976 Sperling, J., "Kum Tepe in the Troad. Trial Excavation, 1934", Hesperia 45, 305 vd.
- Topbaş 1994 Topbaş, H., "Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı", IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, 300
- Vogelsang-Eastwood 1990 Vogelsang-Eastwood, G.M., "Crescent Loomweights?", Oriens Antiquus 29, 97 vd.
- Yalçınkaya 1989 Yalçınkaya, I., Karain Mağarası, Ankara,

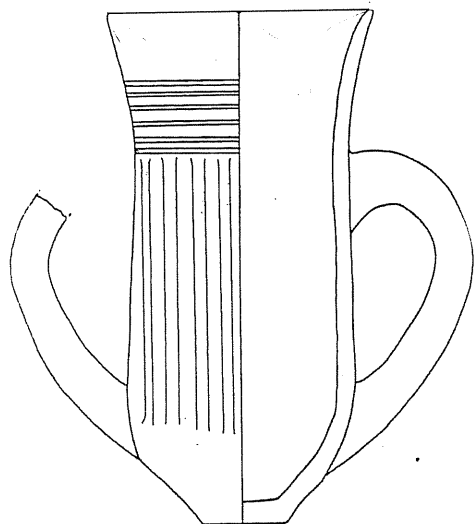

Fig. 1

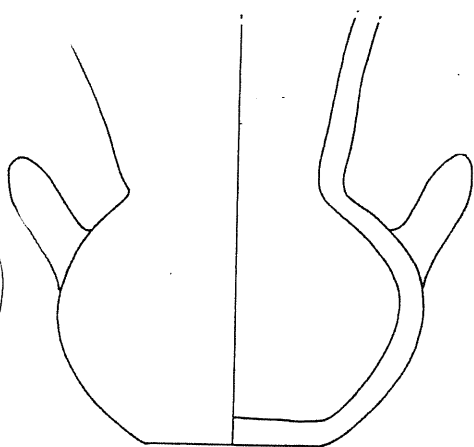

Fig. 3

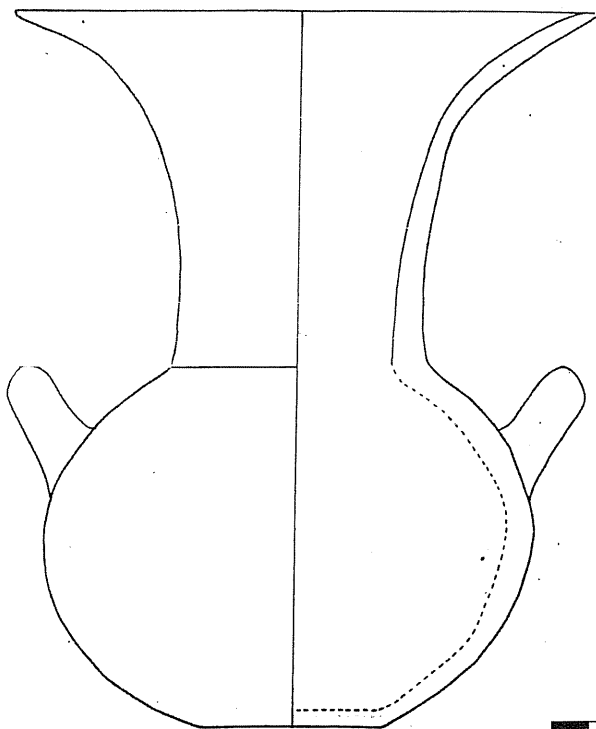
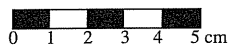

Fig. 2

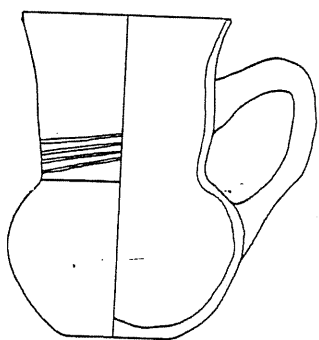

Fig. 4

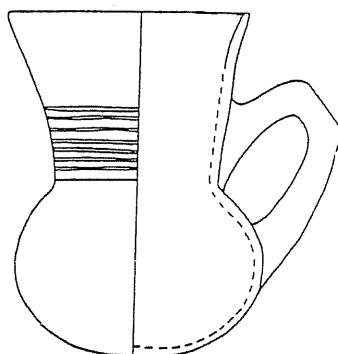

Fig. 5

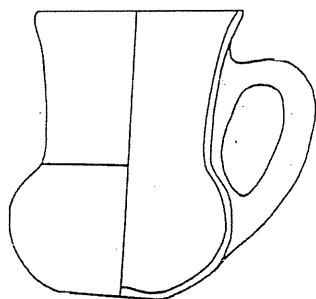

Fig. 6

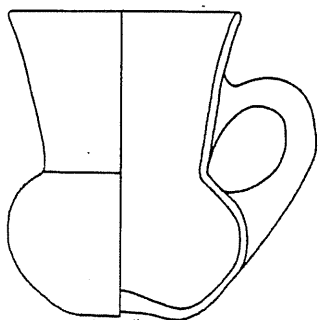

Fig. 7

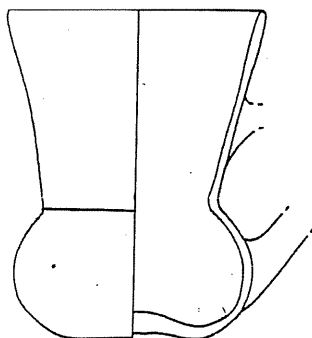
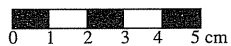

Fig. 8

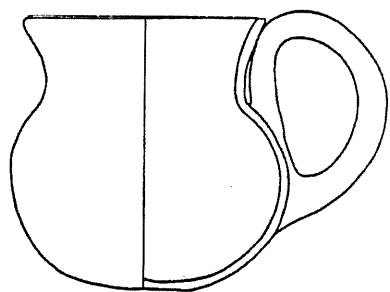

Fig. 9

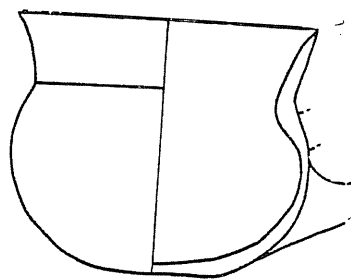

Fig. 10

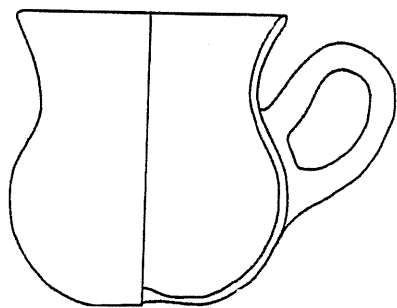

Fig. 11

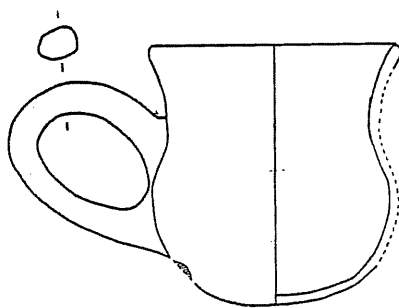

Fig. 12

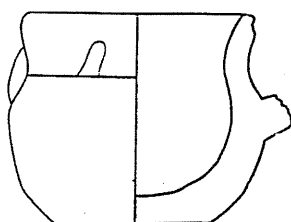
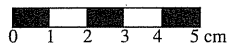

Fig. 13

Lev 4

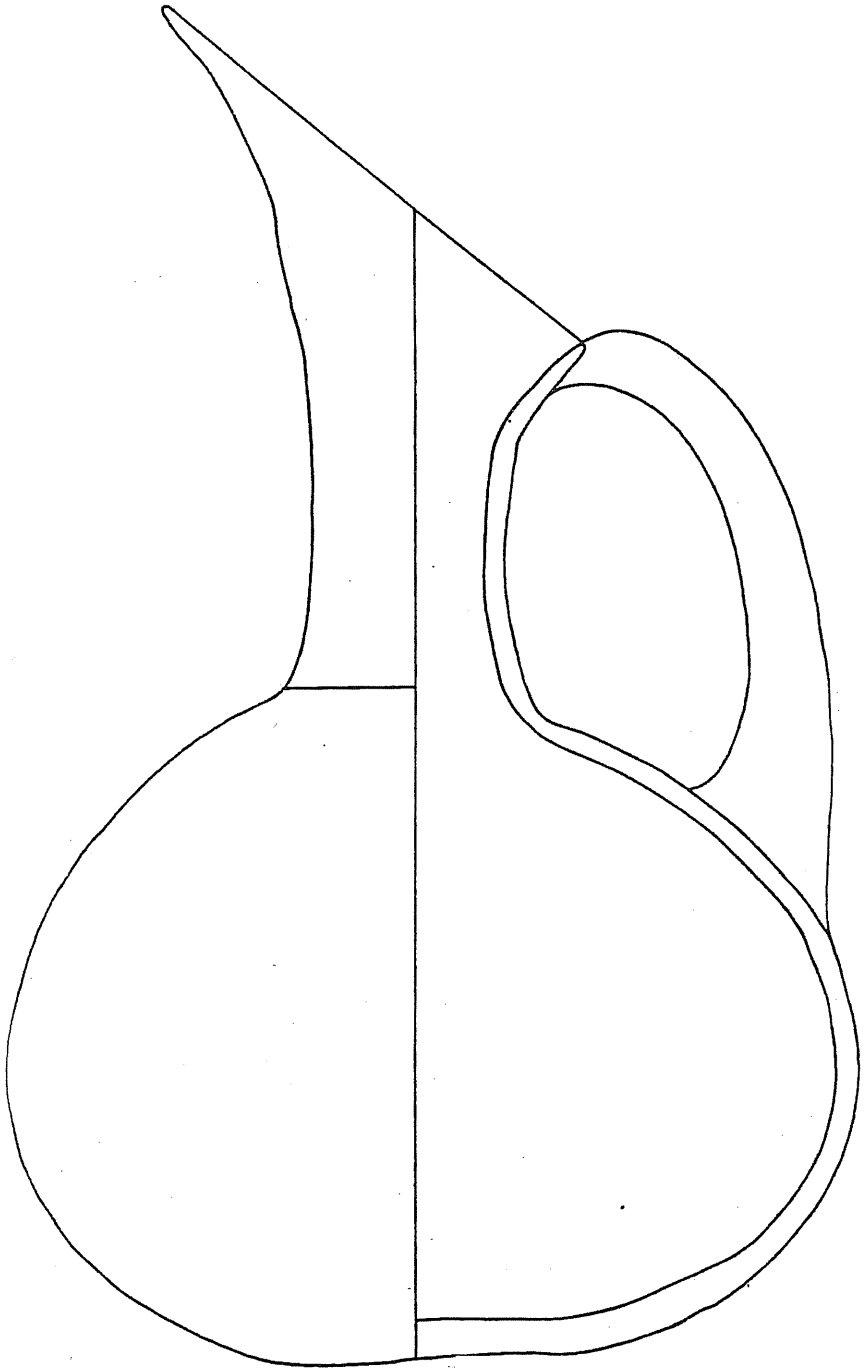

Fig. 14

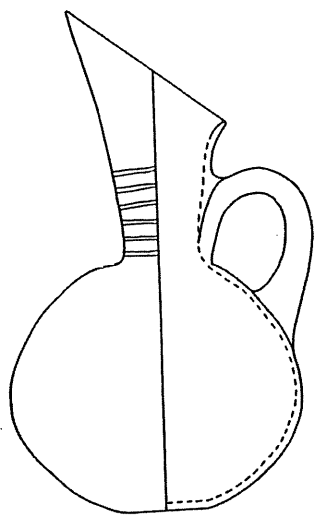

Fig. 15

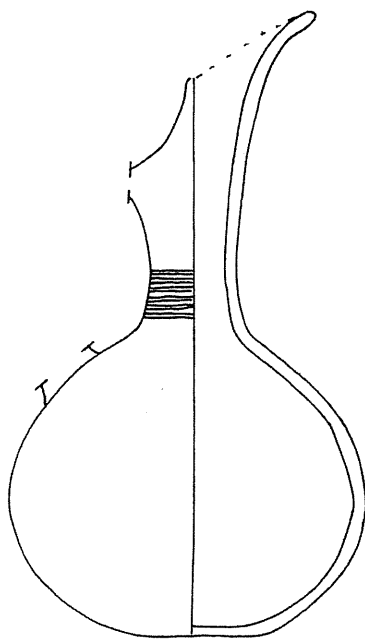

Fig. 16

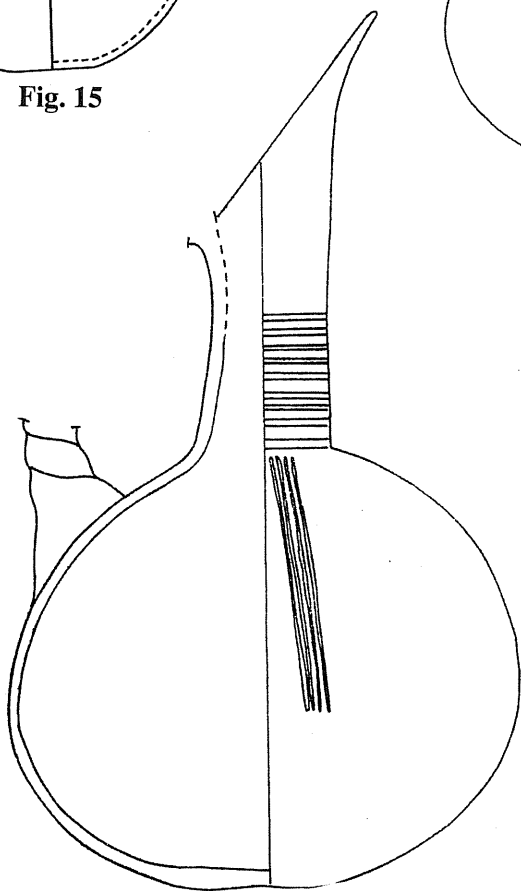
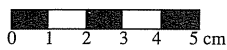

Fig. 17

Lev 6

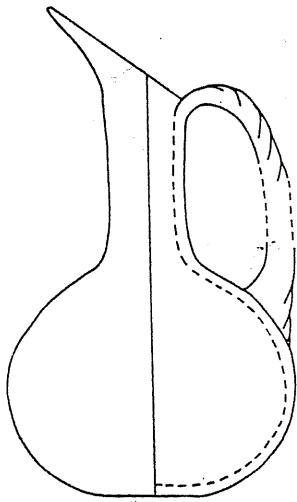

Fig. 18

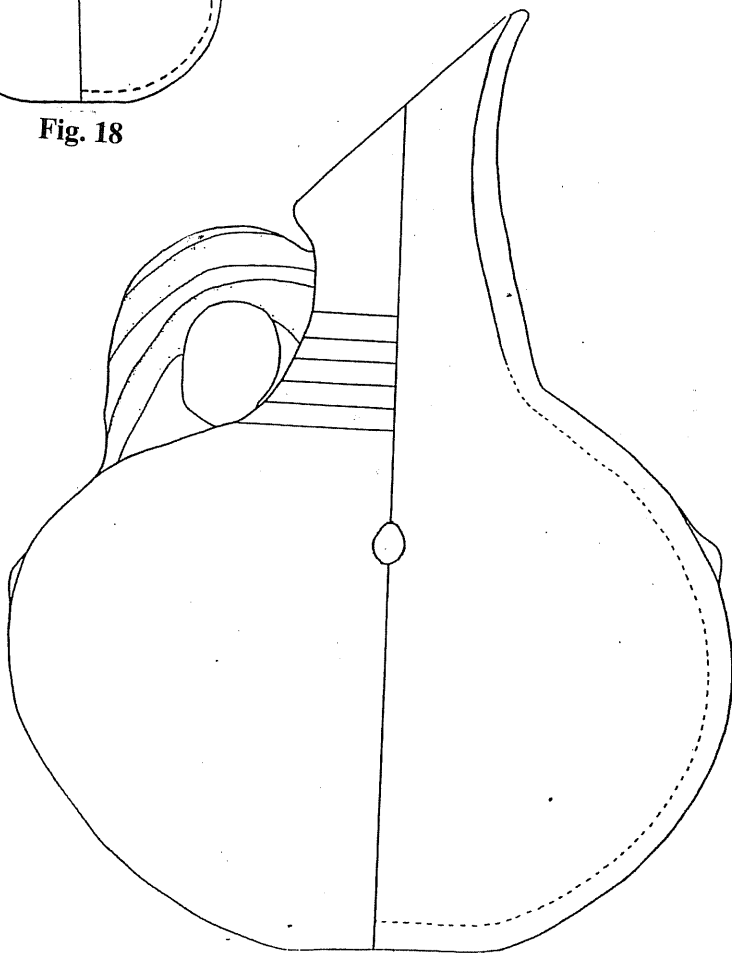
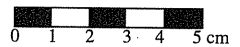

Fig. 19

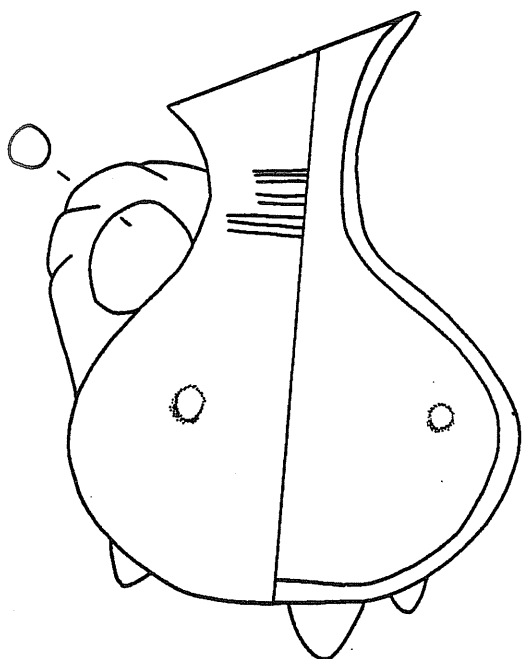

Fig. 20

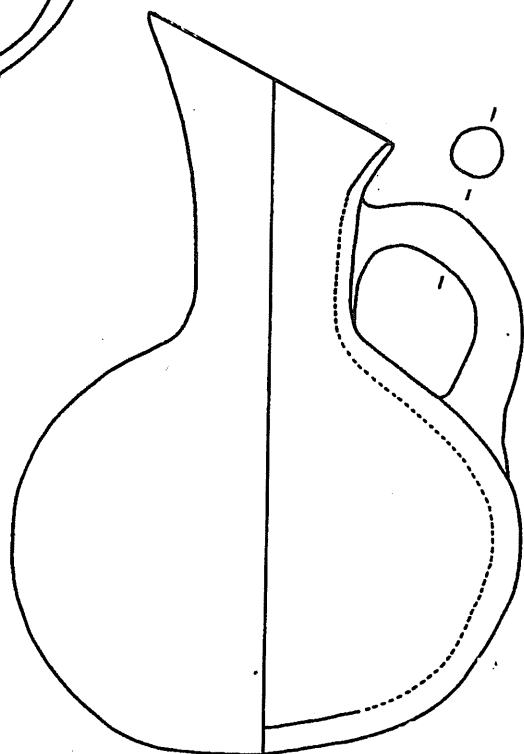
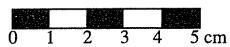

Fig. 21

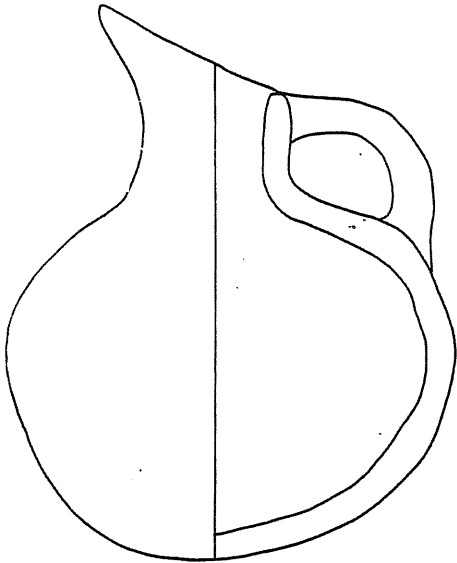

Fig. 22

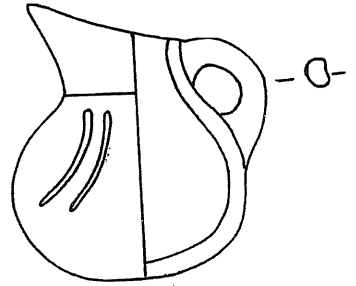
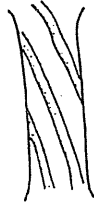

Fig. 23

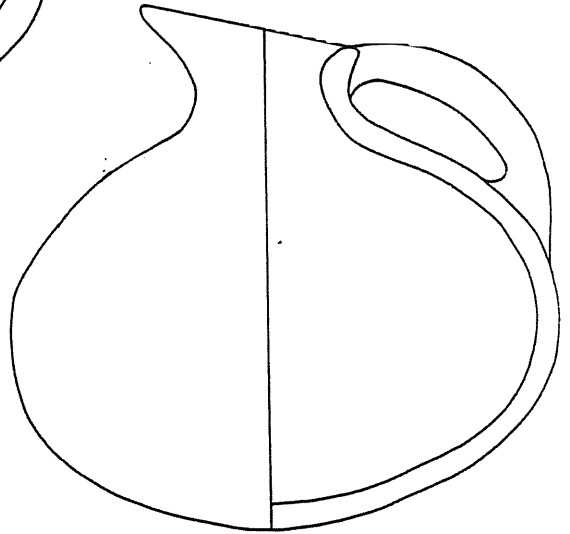

Fig. 24

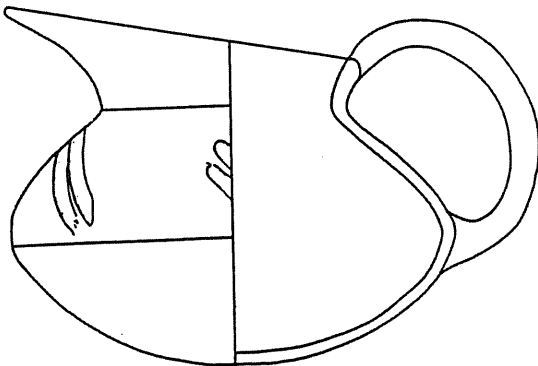
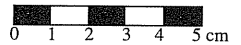

Fig. 25

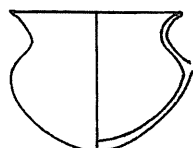

Fig. 26

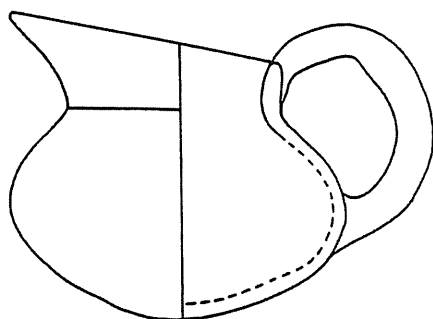

Fig. 27

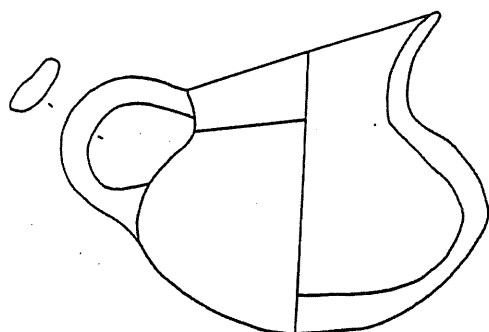

Fig. 28

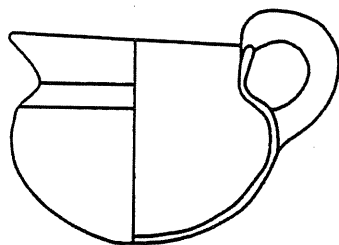

Fig. 29

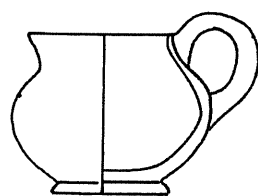
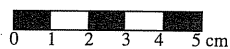

Fig. 30

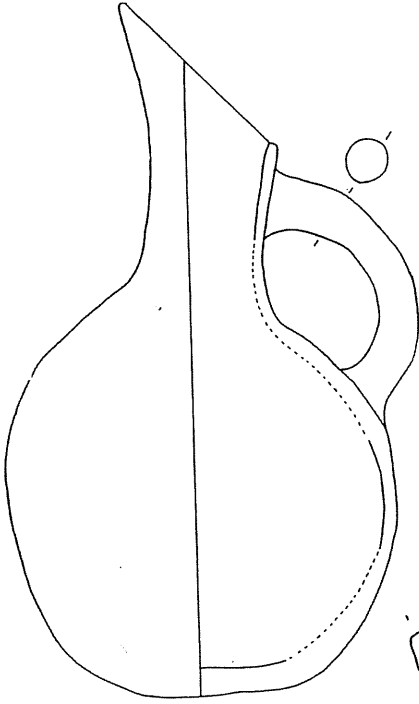

Fig. 32

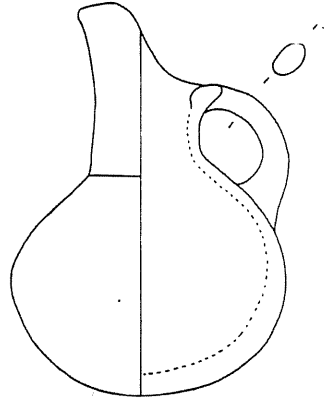

Fig. 31

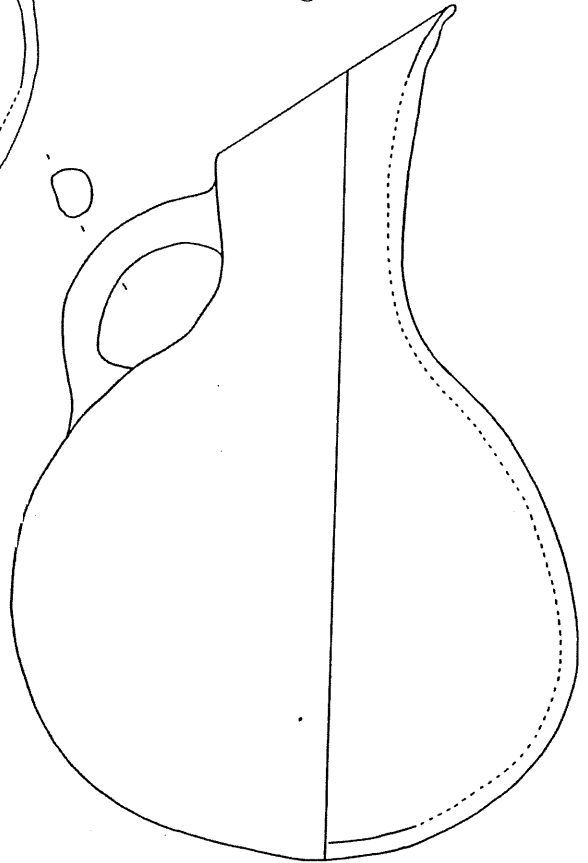
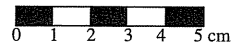

Fig. 33

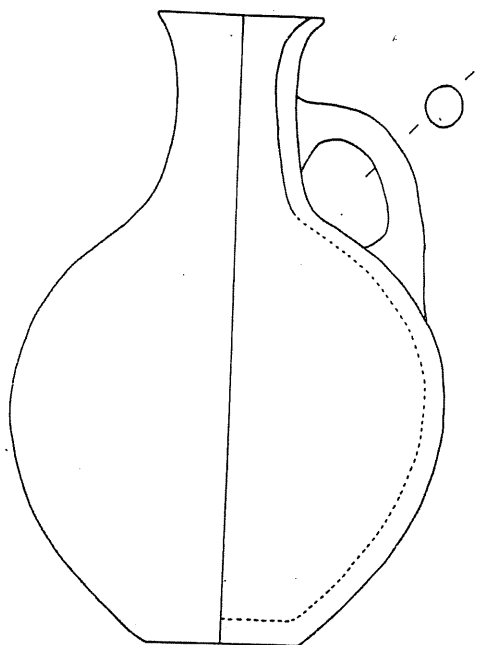

Fig. 34

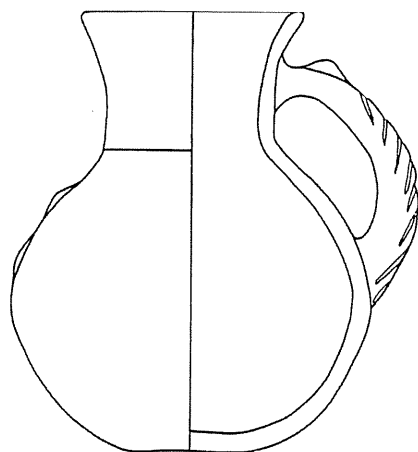

Fig. 37

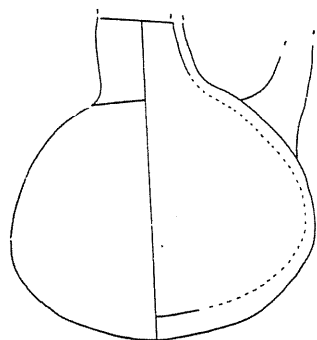

Fig. 36

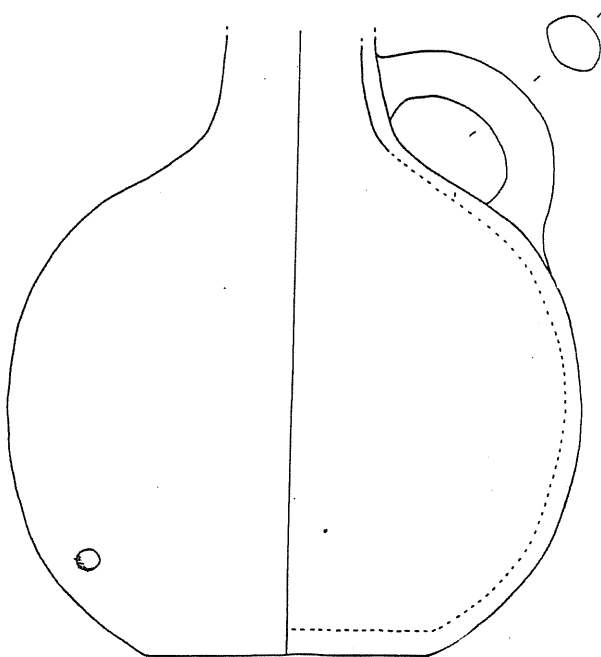

Fig. 35

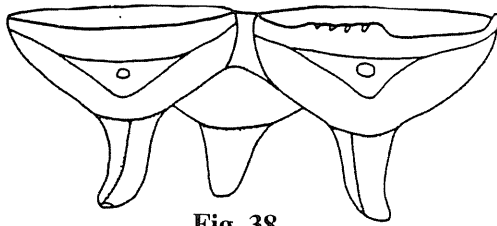

Fig. 38

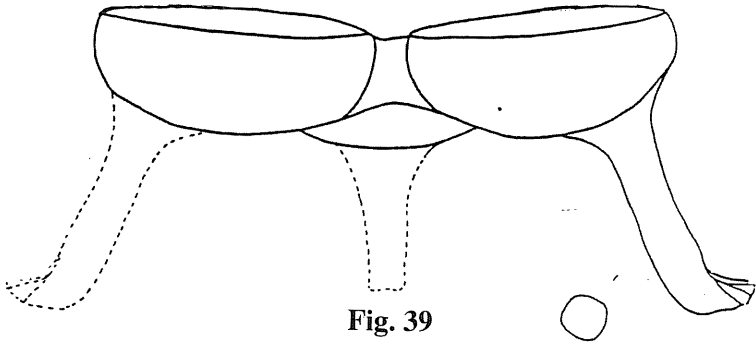

Fig. 39

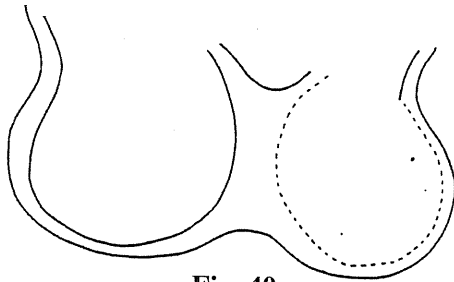
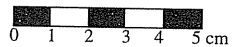

Fig. 40

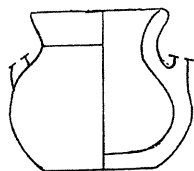

Fig. 41

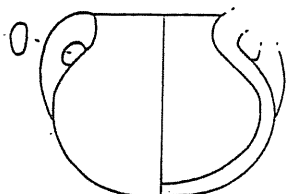

Fig. 42

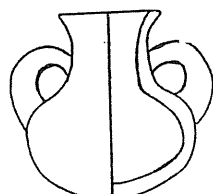

Fig. 43

Fig. 44

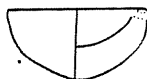

Fig. 45

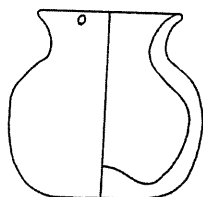

Fig. 46

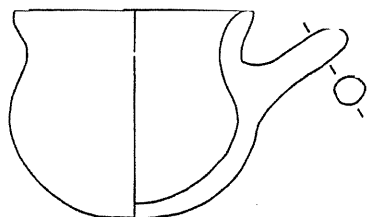

Fig. 47

Fig. 49

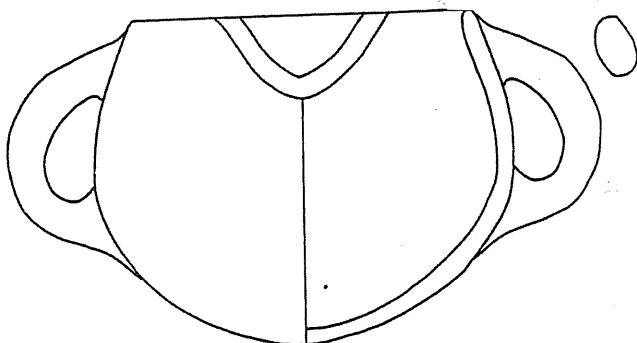
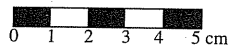

Fig. 48

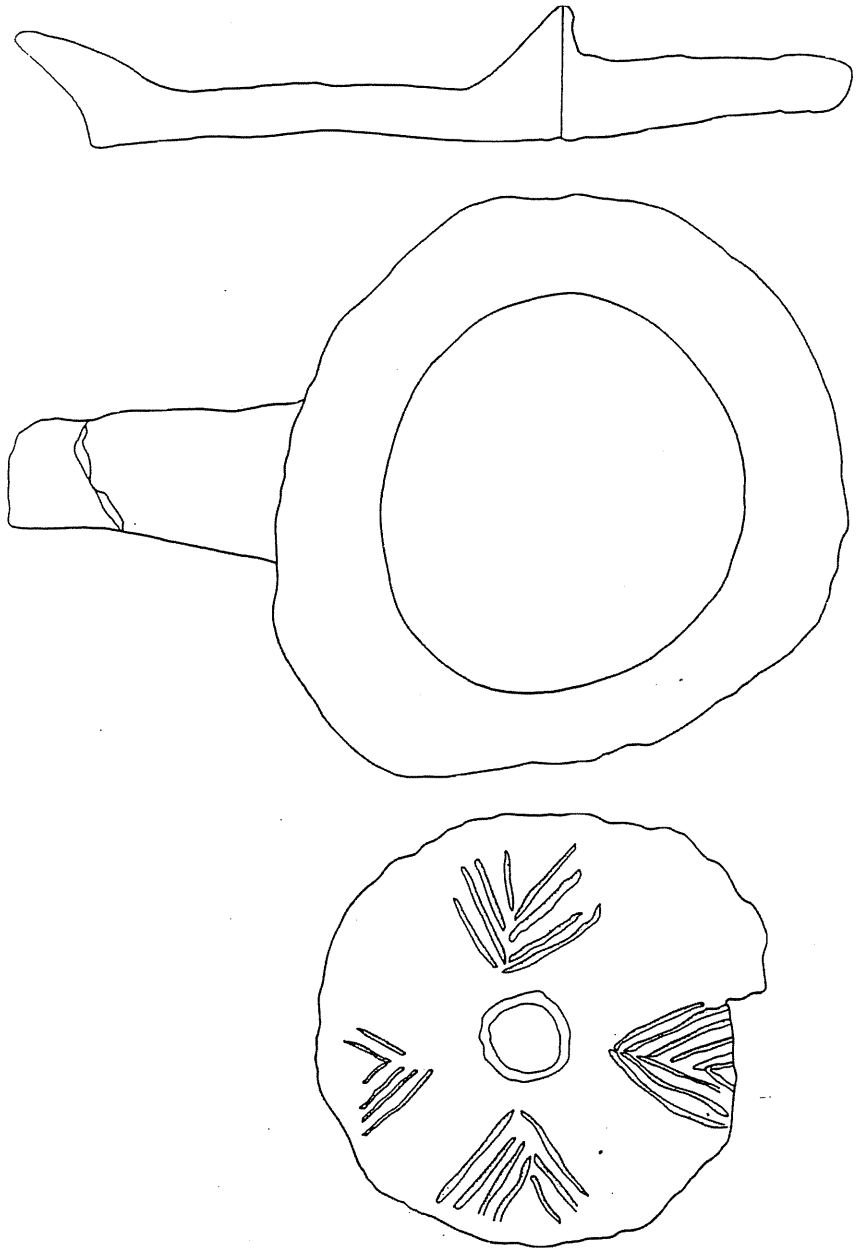

Fig. 50

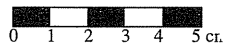

Fig. 51

Fig. 52

Fig. 53

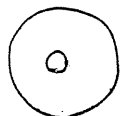

Fig. 54

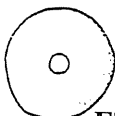
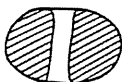

Fig. 55

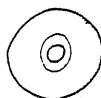
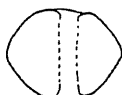

Fig. 56

Fig. 57

Fig. 58

Fig. 59

Fig. 60

Fig. 61

Fig. 62

Fig. 63

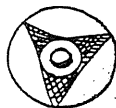

Fig. 64

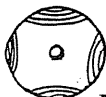

Fig. 65

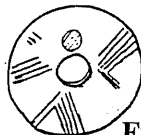

Fig. 66

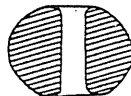

Fig. 67

Fig. 68

Fig. 69

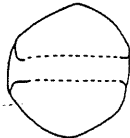

Fig. 70

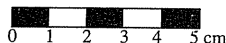

Fig. 71

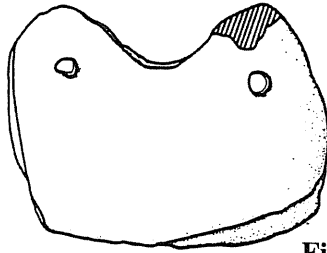
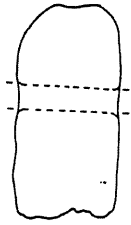

Fig. 72

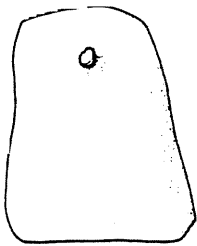
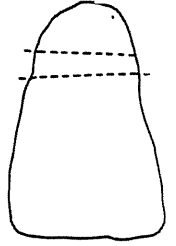

Fig. 73

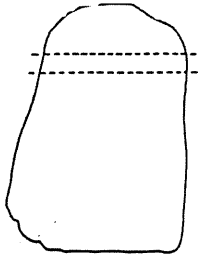

Fig. 74

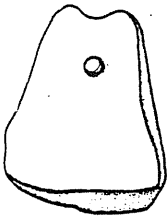
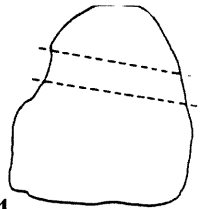

Fig. 75

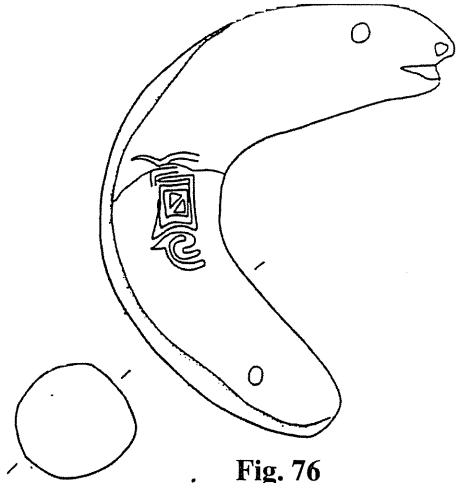
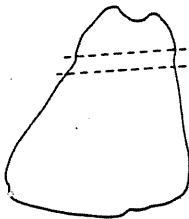
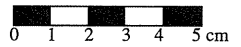

Fig. 76

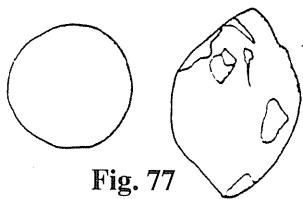

Fig. 77

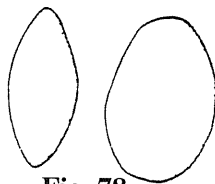

Fig. 78

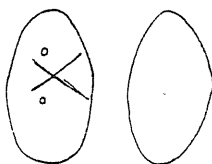

Fig. 79

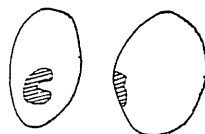

Fig. 80

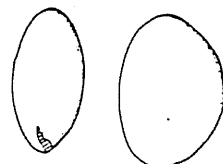

Fig. 81

Fig. 82

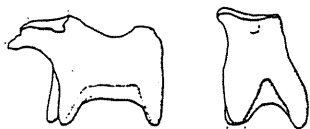

Fig. 83

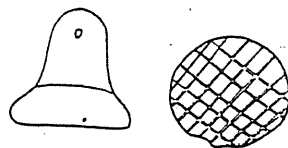

Fig. 84

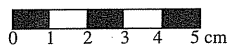

Fig. 85

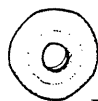

Fig. 86

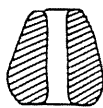

Fig. 87

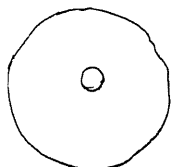

Fig. 88

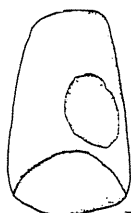

Fig. 89

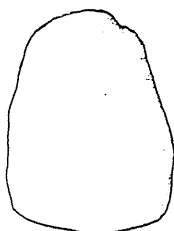

Fig. 90

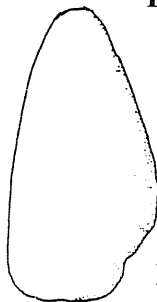

Fig. 91

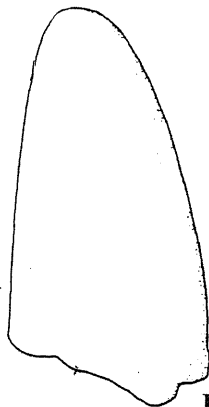

Fig. 92

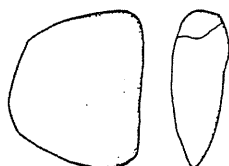
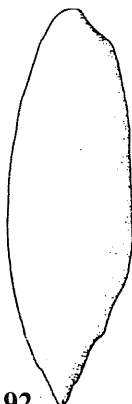

Fig. 93

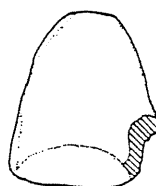

Fig. 94

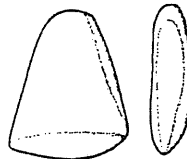

Fig. 95

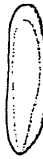
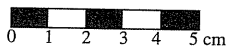

Fig. 96

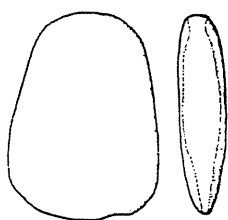

Fig. 97

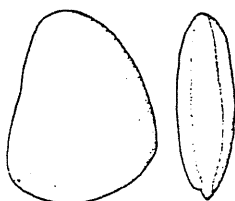

Fig. 98

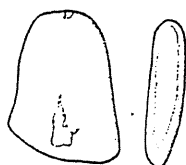

Fig. 99

Fig. 100

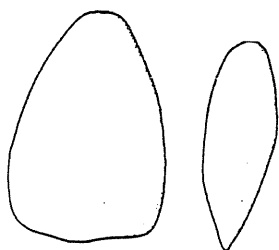

Fig. 101

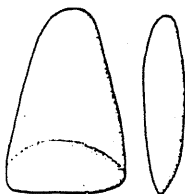

Fig. 102

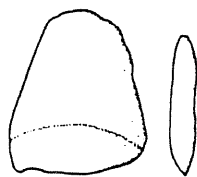

Fig. 103

Fig. 104

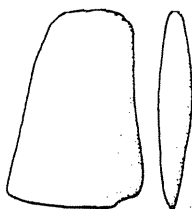

Fig. 105

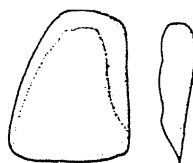

Fig. 106

Fig. 107

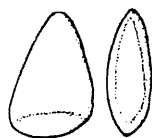

Fig. 108

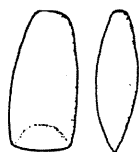

Fig. 109

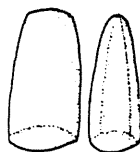

Fig. 110

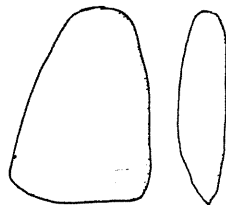
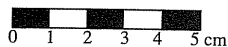

Fig. 111

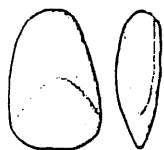

Fig. 112

Fig. 113

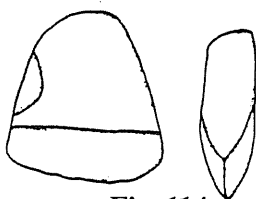

Fig. 114

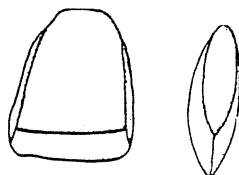

Fig. 115

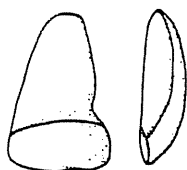

Fig. 116

Fig. 117

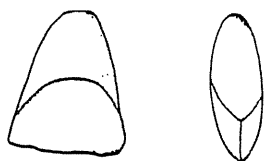

Fig. 118

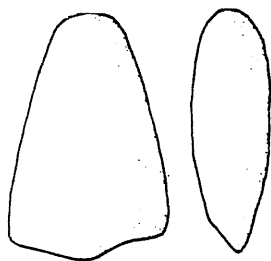

Fig. 119

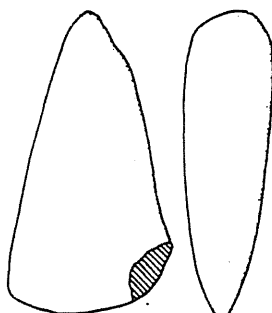

Fig. 120

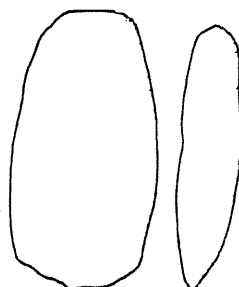

Fig. 121

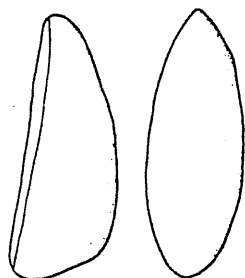

Fig. 122

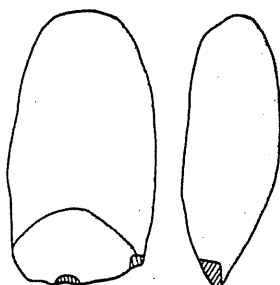

Fig. 123

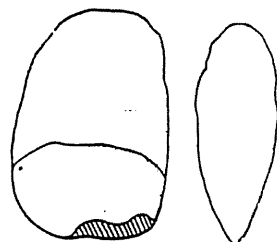
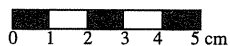

Fig. 124

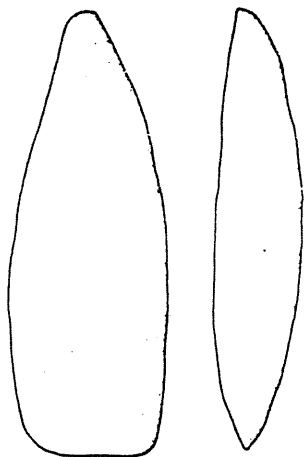

Fig. 125

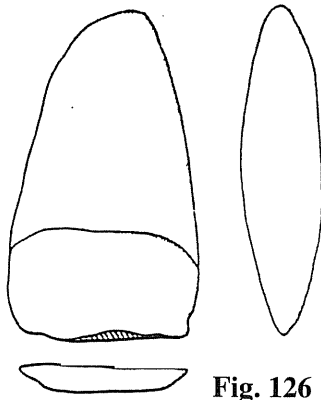

Fig. 126

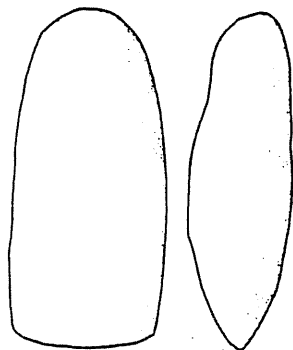

Fig. 127

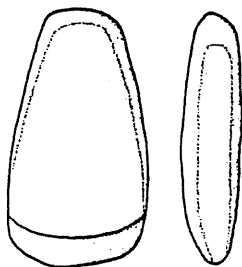

Fig. 128

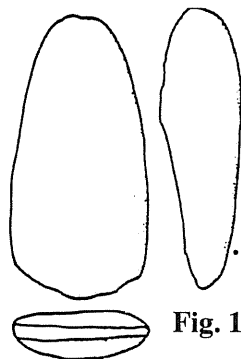

Fig. 129

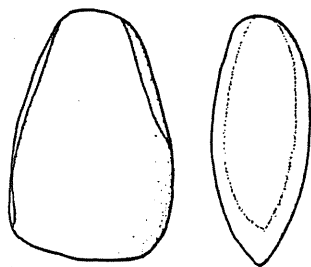

Fig. 130

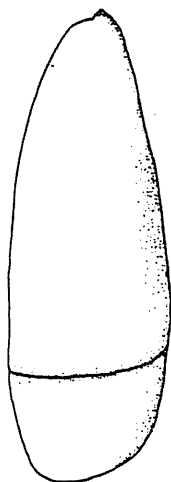
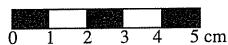

Fig. 131

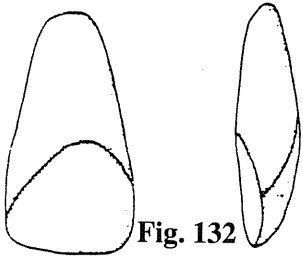

Fig. 132

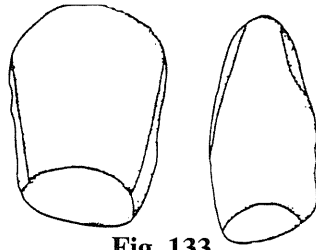

Fig. 133

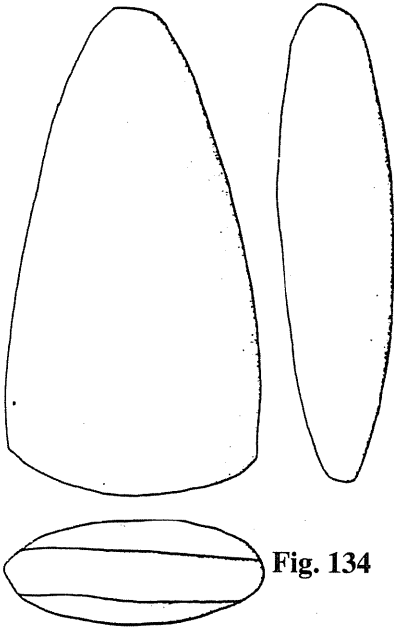

Fig. 134

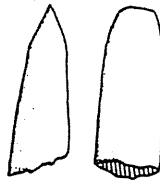

Fig. 135

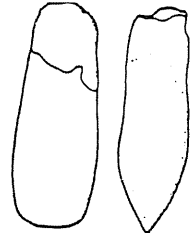

Fig. 136

Fig. 137

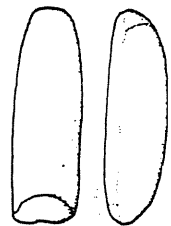

Fig. 138

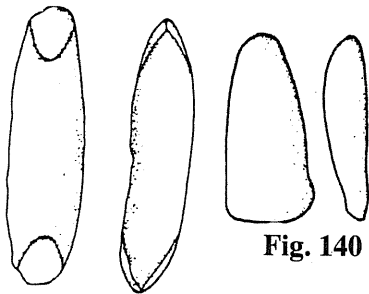

Fig. 139

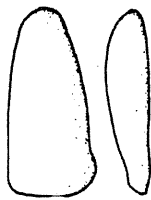

Fig. 140

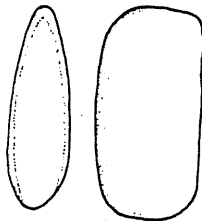

Fig. 141

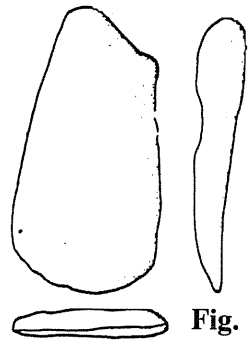
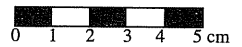

Fig. 142

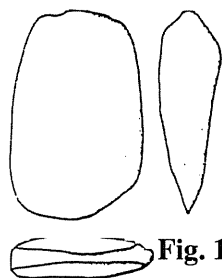

Fig. 143

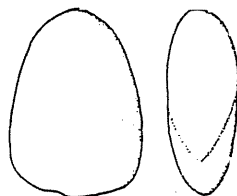

Fig. 144

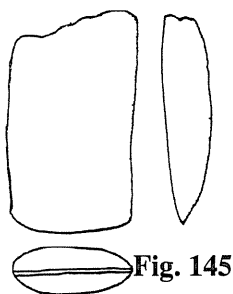

Fig. 145

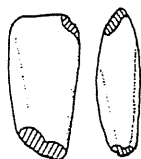

Fig. 146

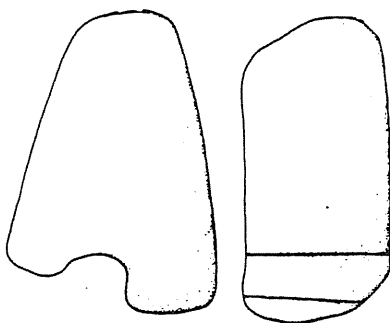

Fig. 147

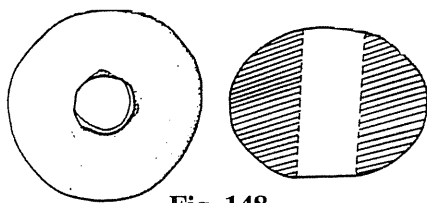
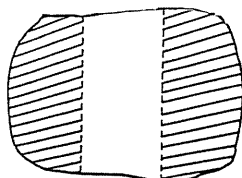

Fig. 148

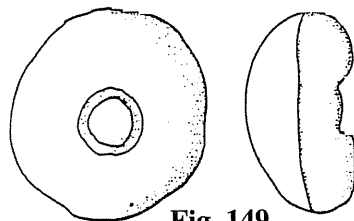
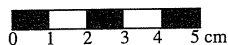

Fig. 149

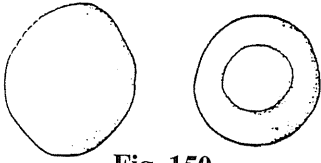

Fig. 150

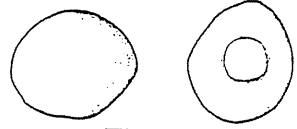

Fig. 151

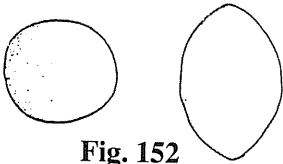

Fig. 152

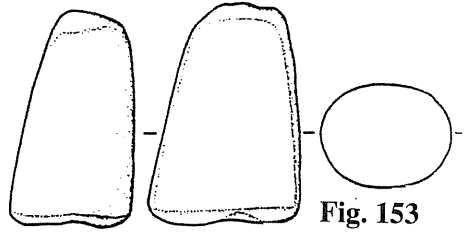

Fig. 153

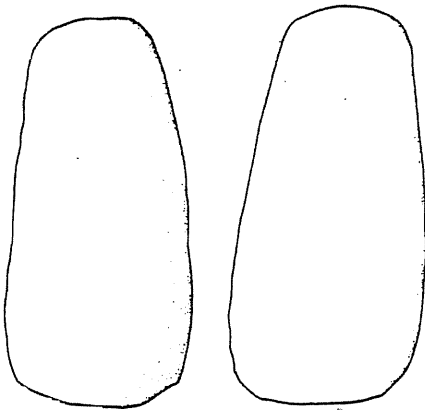

Fig. 154

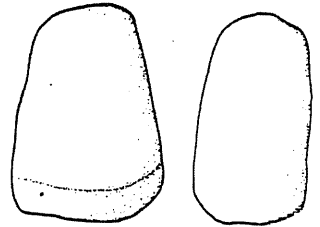
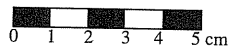

Fig. 155

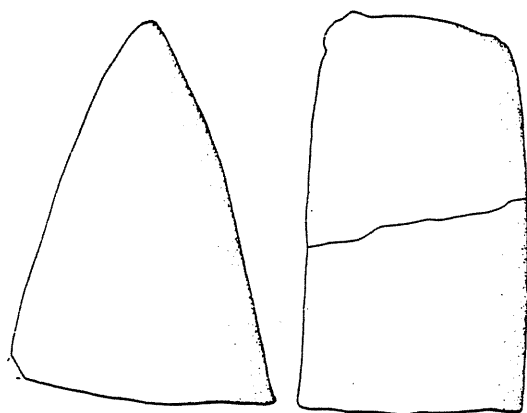

Fig. 156

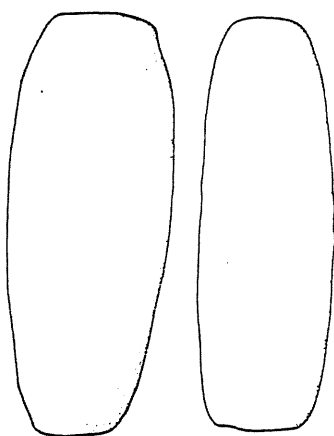

Fig. 157

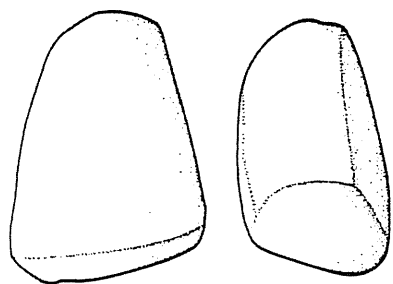

Fig. 158

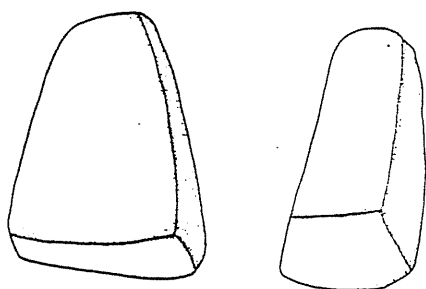

Fig. 159

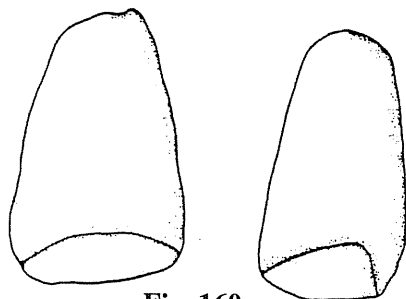

Fig. 160

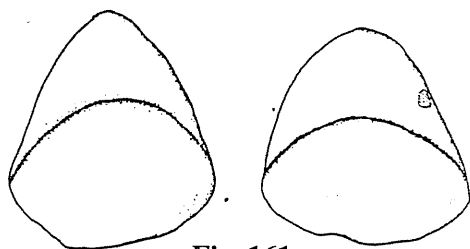
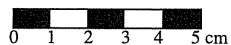

Fig. 161

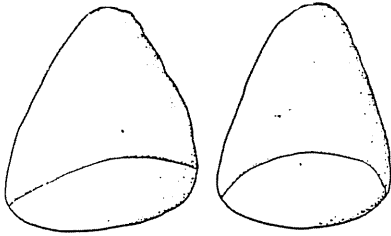

Fig. 162

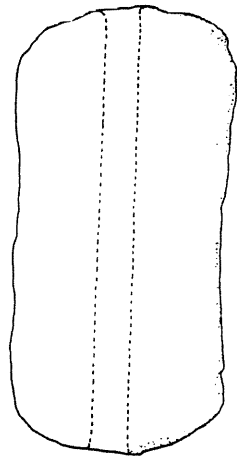

Fig. 163

Fig. 164

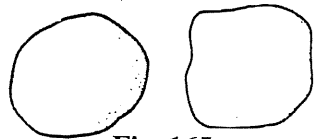
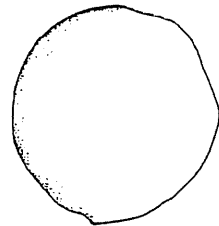

Fig. 165

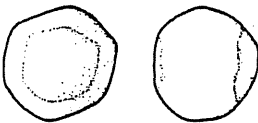

Fig. 166

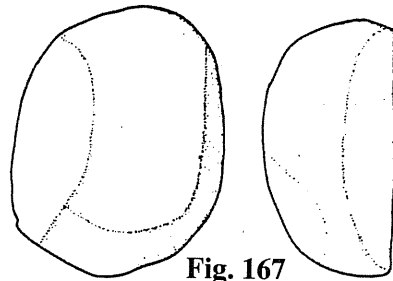
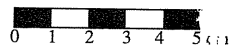

Fig. 167

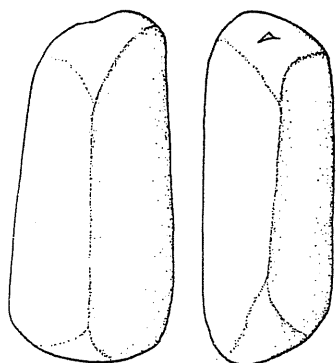

Fig. 168

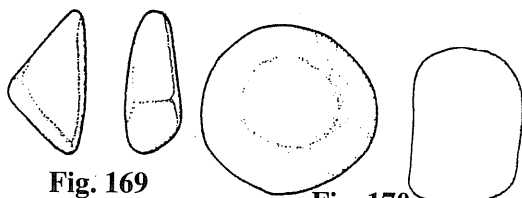

Fig. 169

Fig. 170

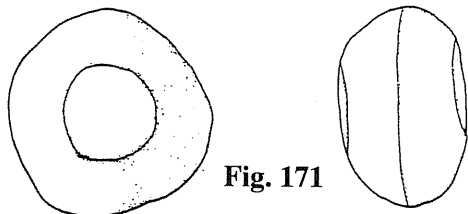

Fig. 171

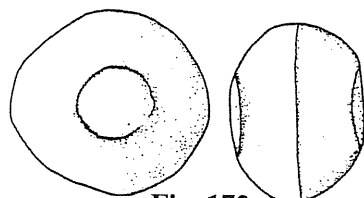

Fig. 172

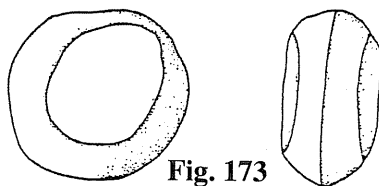

Fig. 173

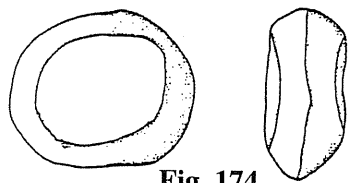

Fig. 174

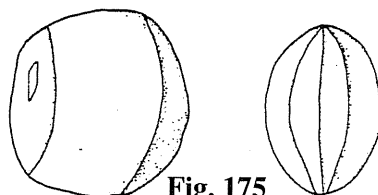

Fig. 175

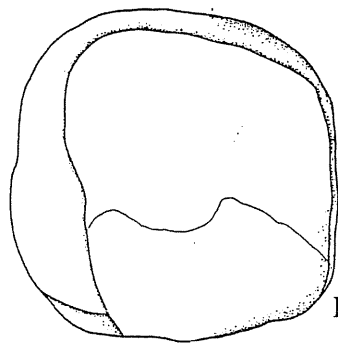
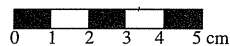
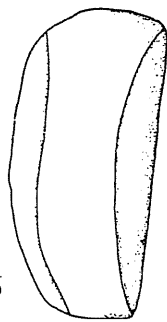

Fig. 176

Lev 28

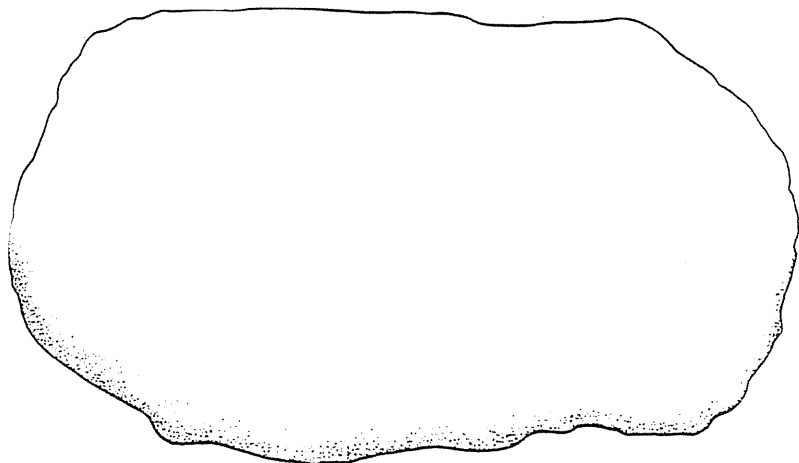
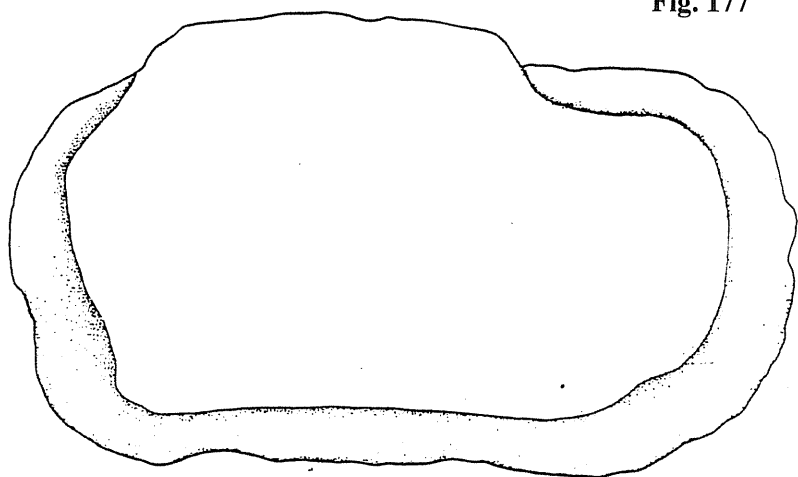

Fig. 177

0 1 2 3 4 5 cm

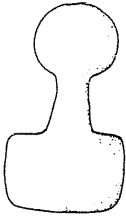

Fig. 178

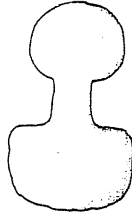

Fig. 179

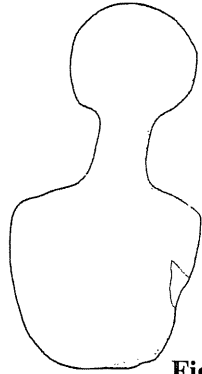

Fig. 180

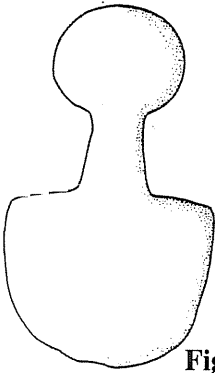

Fig. 181

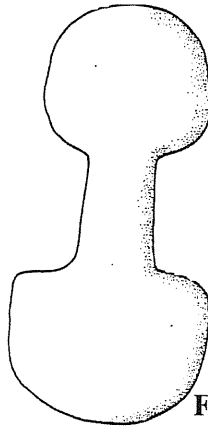

Fig. 182

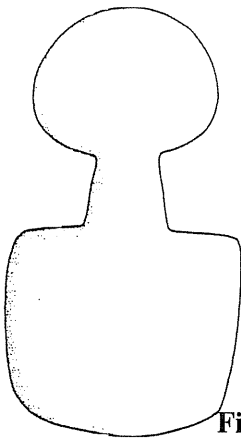

Fig. 183

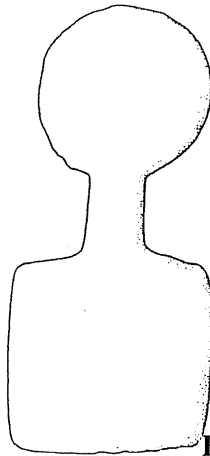
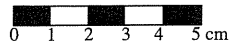

Fig. 184

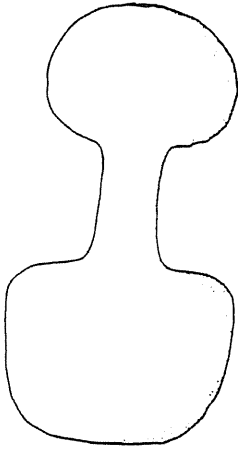

Fig. 185

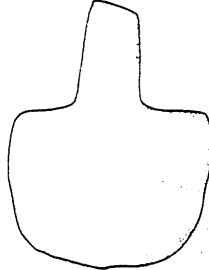

Fig. 186

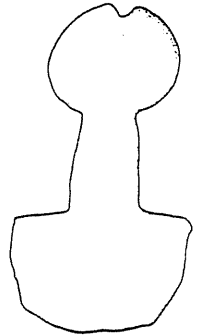

Fig. 187

Fig. 188

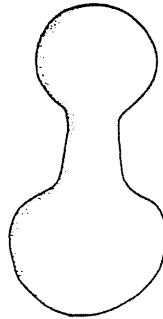

Fig. 189

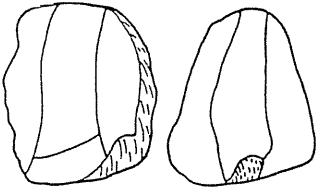

Fig. 190

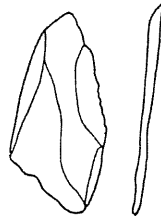

Fig. 191

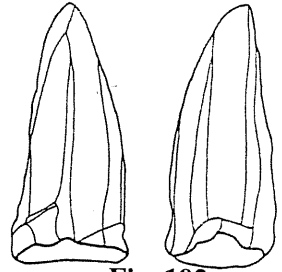

Fig. 192

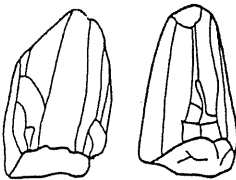

Fig. 193

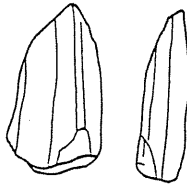

Fig. 194

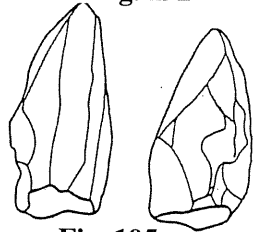
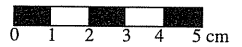

Fig. 195

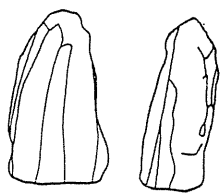

Fig. 196

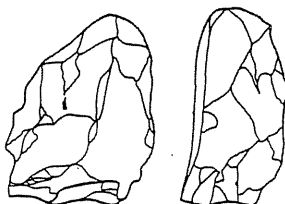

Fig. 197

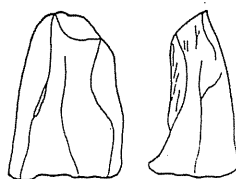

Fig. 198

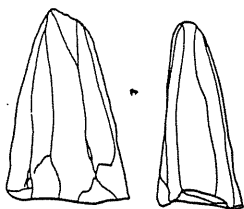

Fig. 199

Fig. 200

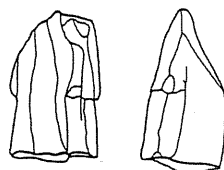

Fig. 201

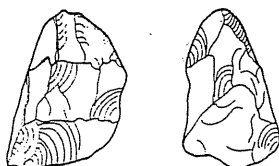

Fig. 202

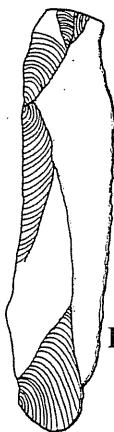

Fig. 203

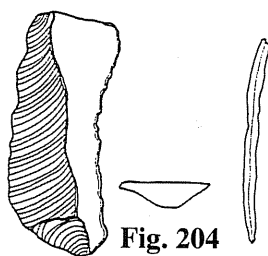

Fig. 204

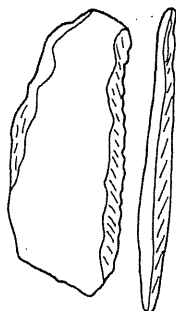

Fig. 205

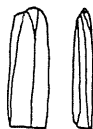

Fig. 206

Fig. 207

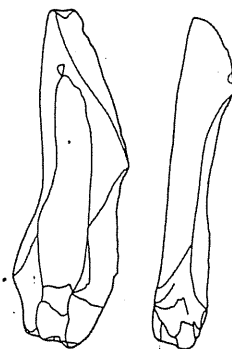

Fig. 208

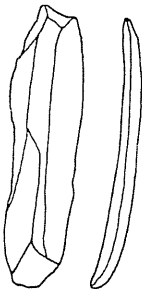

Fig. 209

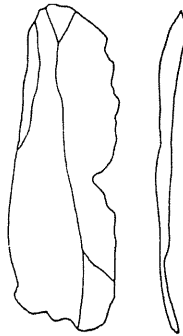

Fig. 210

Fig. 211

Fig. 212

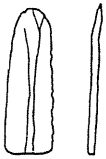

Fig. 213

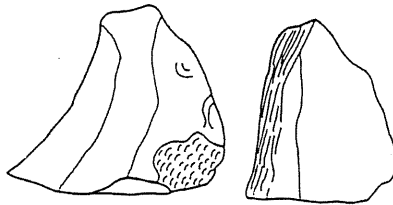

Fig. 214

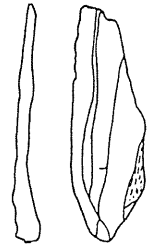

Fig. 215

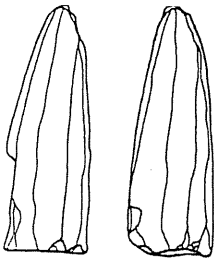

Fig. 216

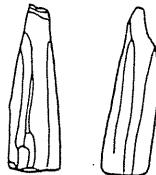

Fig. 217

Fig. 218

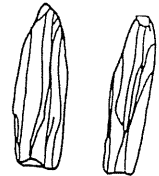

Fig. 219

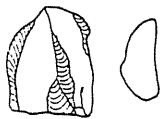

Fig. 220

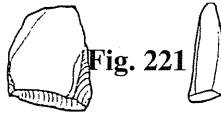

Fig. 221

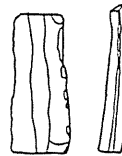

Fig. 222

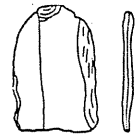

Fig. 223

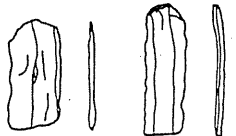

Fig. 224

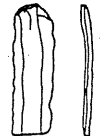

Fig. 225

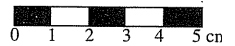

Fig. 226

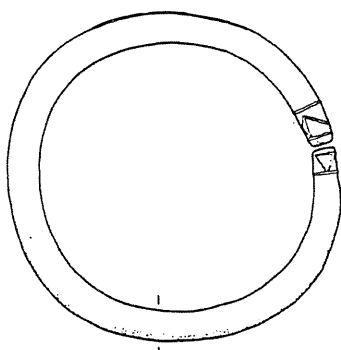

Fig. 227

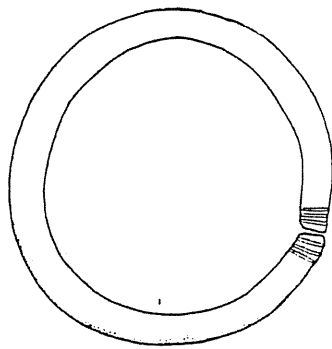

Fig. 228

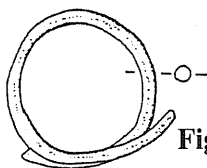

Fig. 229

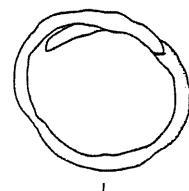

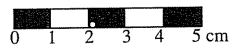
Fig. 230

Fig. 231

Fig. 232

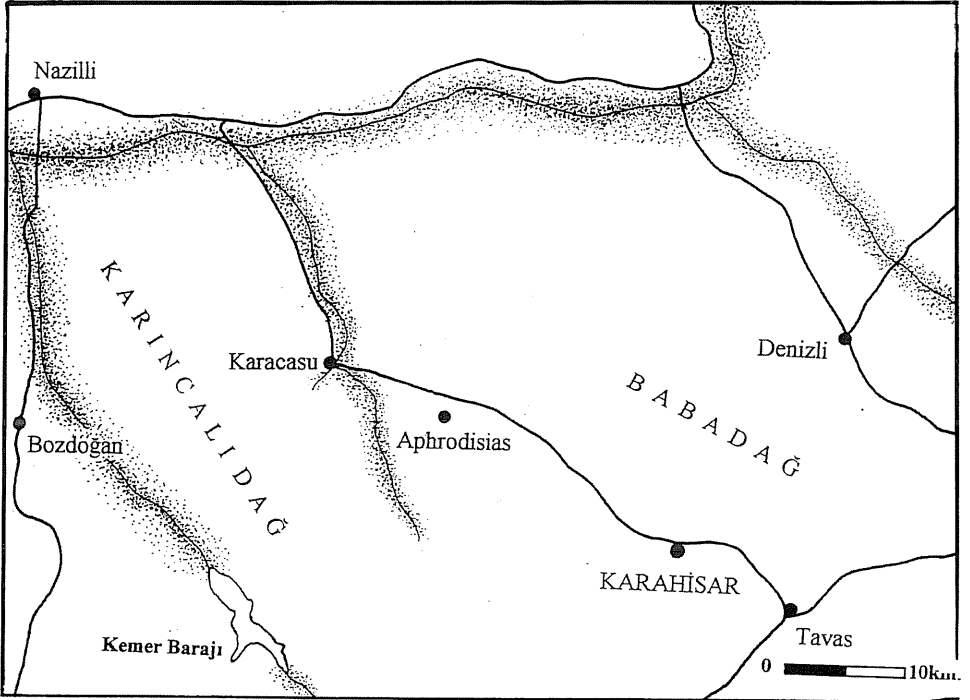

Fig. 233